

KUSURLU DEMOKRASİLERDE KORKU VE DIŞ POLİTİKA İLİŞKİSİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ

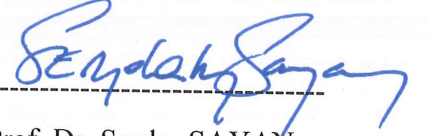

ÇAĞRI PEHLİVANLI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AĞUSTOS 2018

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm koşulları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Serdar SAYAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü

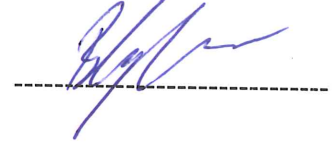
Müdürü

Bu çalışmayı okuduğumu ve çalışmanın kapsam ve içerik olarak Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda bir Yüksek Lisans tezi olabilecek yeterlilikte olduğuna kanaat getirdiğimi onaylıyorum.

Birinci Tez Danışmanı

Doç. Dr. Burak Bilgehan ÖZPEK

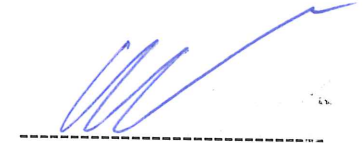
(TOBB ETÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler)

İkinci Tez Danışmanı

Doç. Dr. Doğan GÜRPINAR

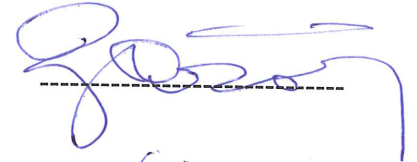
(İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri)

Tez Jürisi Üyeleri

Prof. Dr. Tuğrul ARAT

(TOBB ETÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler)

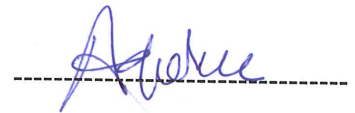
Doç. Dr. Murat ÖNSOY

(Hacettepe Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler)

Dr. Öğr. Üyesi Kadir Aydın GÜNDÜZ

(TOBB ETÜ, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler)

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı bildiririm.

Çağrı PEHLİVANLI

ÖZ

KUSURLU DEMOKRASİLERDE KORKU VE DIŞ POLİTİKA

PEHLİVANLI, Çağrı

Yüksek Lisans, Uluslararası İlişkiler

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Burak Bilgehan ÖZPEK

Bu çalışmada kusurlu demokrasilerde korku ile dış politika tercihleri arasındaki ilişkiye odaklanılmaktadır. Çalışmadaki ana düşünce, liberal demokrasilerden farklı olarak, kusurlu demokrasilerin ülkedeki ekonomik refahın dağıtımını konusunda bir korku motivasyonuna sahip olduğudur. Bu motivasyonu anlamak ve analiz etmek için kaynakların keyfi dağıtımını, yolsuzluk ve ahbap-çavuş kapitalizmi seviyesi müdahil değişken olarak incelenmiştir. Bu değişkenlerin yüksek olduğu ülkelerdeki hükümetlerin denetimsizliği ise bağımsız değişken olarak tanımlanmıştır. Liberal ve kusurlu demokrasilerin dış politikada yaşadıkları çatışma/anlaşmazlık sayıları bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Çalışma göstermektedir ki, kaynakların keyfi dağıtılmadığı, yolsuzluğa karşı şeffaflığın yüksek olduğu ve iktisadi düzenin ahbap çavuş kapitalizmine dayanmadığı liberal demokrasiler daha barışçıl ve daha az çatışmacı dış politika tercihlerinde bulunurken; kaynakların keyfi dağıtıldığı, yüksek yolsuzluğun-düşük şeffaflığın olduğu ve ahbap-çavuş kapitalizminin yüksek olduğu kusurlu demokrasiler daha çatışmacı ve daha az uzlaşmacı dış politika tercihlerinde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Korku, Kusurlu Demokrasi, Yolsuzluk, Çatışma, Liberalizm

ABSTRACT

FEAR AND FOREIGN POLICY ON DEFECTIVE DEMOCRACIES

PEHLIVANLI, Çağrı

Master of Arts, International Relations

Supervisor: Assoc. Prof. Burak Bilgehan ÖZPEK

This study focuses on the relationship between fear and conflict on foreign policy. The main idea of this study is that unlike liberal democracies, defective democracies have a fear motivation regarding the distribution of economic prosperity. To understand and analyze this motivation, arbitrary distribution of state's resources, corruption and lack of transparency, crony-capitalism level are considered as intervening variables. Unchecked governments which have maximum level of these factors are defined as independent variables. Conflict/dispute number of liberal and defective democracies are studied as dependent variables. Finally, this dissertation shows that liberal democracies which have checked governments, low arbitrary distribution, corruption, and crony capitalism level are more inclined to pursue peaceful foreign policies while defective democracies which have high arbitrary distribution, corruption and crony capitalism level are more inclined to pursue aggressive foreign policies.

Keywords: Fear, Defective Democracies, Corruption, Conflict, Liberalism

TEŞEKKÜR SAYFASI

Hayatım boyunca varlıklarımı her daim yanımda hissettiğim aileme sonsuz teşekkür ederim. KarŐılaŐtıđım bütün zorluklarda onların varlığını yanımda hissettim ve her zaman bu histen güç aldım. Eğer bir başarımlı varsa, bu başarımlı onlar olmadan asla mümkün olamazdı. Eğer bir hayalim varsa, bu hayali onların gözlerinden okuya okuya büyüteceğim.

Tez yazım sürecinde değerli fikir ve görüşleriyle bana destek olan danışmanım Doç. Dr. Burak Bilgehan Özpек'e ne kadar teşekkür etsem azdır. Ayrıca destek ve katkıları için ikinci tez danışmanım Doç. Dr. Doğan Gürpınar'a ve tez komite üyeleri Prof. Dr. Tuğrul Arat'a, Doç. Dr. Murat Önsöy'a, Dr. Kadir Aydın Gündüz'e katkılarından dolayı teşekkür ederim. Bu süreçte bütün sorularımlı, sorunlarımlı büyük bir özveri, samimiyet ve sabırlıla yanıt üreten değerli hocam Doç. Dr. Hakan Övünç Ongur'a minnettarım. Son olarak, bu çalışmaya olağanüstü yardımseverliği ve pratik fikirleriyle katkı sağlayan ofis arkadaŐımlı Gizem Gönay'a da içten bir teşekkür borcum var.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL SAYFASI	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR SAYFASI	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	iii
ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
BÖLÜM II: LİTERATÜR TARAMASI	7
2.1. İnsan Doğası ve Devlet: Klasik Yaklaşımlar	7
2.2. Devlet ve Uluslararası İlişkiler: Kurumsalcı Yaklaşımlar	34
BÖLÜM III: ELEŞTİRİ VE TEORİ.....	49
3.1. Eleştiri	49
3.2. Teori	60
BÖLÜM IV: METODOLOJİ.....	75
4.1. Bağımlı Değişken.....	76
4.2. Bağımsız Değişken	77
4.2.a. Kaynakların Keyfi Dağıtımı	77
4.2.b. Ekonomide Şeffaflık	79
4.2.c. Hükümete Bağlılık	81
4.3. Müdahil Değişken	82
BÖLÜM V: ARAŞTIRMA	86
5.1. Müdahil Değişken	86
5.2. Bağımsız Değişken	88
5.2.a. Kaynakların Keyfi Dağıtımı	88
5.2.b. Ekonomide Şeffaflık	91
5.2.c. Hükümete Bağlılık	94
5.3. Bağımlı Değişken.....	96
BÖLÜM VI: SONUÇ	98
KAYNAKÇA.....	103

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 5.1. Liberal Demokrasiler	86
Tablo 5.2. Kusurlu Demokrasiler	87
Tablo 5.3. Kaynakların Keyfi Dağıtımı: Liberal Demokrasiler Puan Ortalaması.....	90
Tablo 5.4. Kaynakların Keyfi Dağıtımı: Kusurlu Demokrasiler Puan Ortalaması ...	91
Tablo 5.5. Ekonomide Şeffaflık: Liberal Demokrasiler Puan Ortalaması	93
Tablo 5.6. Ekonomide Şeffaflık: Kusurlu Demokrasiler Puan Ortalaması.....	94
Tablo 5.7. Hükümete Bağlılık: Liberal ve Kusurlu Demokrasiler Puan Ortalaması.	96

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 5.1. Kaynakların Keyfi Dağıtımı: Liberal ve Kusurlu Demokrasiler	89
Şekil 5.2. Ekonomide Şeffaflık: Liberal ve Kusurlu Demokrasiler	93
Şekil 5.3. Hükümete Bağlılık: Liberal ve Kusurlu Demokrasiler	95
Şekil 5.4. Rejim Türüne Göre Çatışma Sayıları	97

KISALTMALAR LİSTESİ

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

DBT: Demokratik Barış Teorisi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Liberal eğilimli çalışmalar, bir devletin rejim şeklini tespit ederken, özel mülkiyetin korunması, basın özgürlükleri, toplanma özgürlükleri, ekonomiye müdahale, yolsuzluk vb. parametreler üzerinden inceler, indeksler oluşturur ve devletlerin performansını değerlendirirler. Bu indekslerde yüksek puan aldığı için üst sıralarda yer alan ülkeler, bekleneceği gibi, vatandaşları nezdinde de olumlu karşılanmaktadır. Bu olumlu devlet imajı, söz konusu ülkedeki birey-devlet ilişkisinin sınırlarının hukukla çizildiği, iktidar yönetiminin her türlü keyfilikten uzak bir seyir izlediği ve bireylerin mevcut statükoya kendi çıkarları gereği gönüllülük gösterdiği konusunda birtakım kanılara ulaşmamızı sağlar. Örneğin Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından yayınlanan Quality of Life Index'te ya da 155 ülkenin dahil edildiği World Happiness Report sıralamasında üst sıralarda yer alan ülkelerin, Freedom House'un özgürlük sıralamasında da üst sıralarda yer aldığı görülmekte ve bu da bizi liberal teorinin sahip olduğu perspektif ile toplumların taşıdığı yaşam memnuniyeti arasında bir korelasyon olduğu yorumuna ulaştırmaktadır (OECD Better Life Index 2017; World Happiness Report 2017; Freedom House 2018).

Otoriter ya da kusurlu demokrasi olarak adlandırılan devletler ise bu indekslerde alt veya orta sıralarda yer almakta, özgürlükler ve refah seviyeleri açısından son derece olumsuz bir görüntü çizmektedir. Ülke gündemleri incelendiğinde, her geçen gün bireysel ve toplumsal özgürlüklere yönelik müdahalelerin gerçekleştiği, ekonomik istikrar konusunda çeşitli problemlerin yaşandığı görülmektedir. Otoriter ülke yönetimlerinin iktidarlarını devam ettirmek

için vatandaşların rızasını almak gibi bir zorunlulukları yoktur. Onlar, Gramşiyen bir tabirle, zor ve baskı araçlarını (Cox 1983, 162-165) kullanarak mevcut rejimlerini devam ettirme gayesi içindedirler ve devletin materyal kapasitesi yeterli olduğu sürece toplumu kontrolleri altında tutmaya devam edeceklerdir. Burada ilgi çekici olan, kusurlu demokrasi olarak adlandırılan rejimlerdir. Zira bu tip rejimlerde, hükümetler meşruluklarını demokratik seçimlerden almaktadır. Onları kusurlu yapan hükümetlerin izlediği illiberal politikalarıdır. Yaşanan iktisadi, sosyal ve siyasi krizlere rağmen seçim sonuçları, bu olumsuz göstergelerin seçmen davranışına yansımadağı gerçeğini ortaya koymaktadır. Söz konusu ülkelerdeki kötüye gidiş, mevcut iktidar partilerinin oy oranlarında bir azalışa neden olmamaktadır.

Bu durum, demokrasi ile dış politika arasında bir nedensellik olduğunu iddia eden liberal kuramın eleştirilmesini de beraberinde getirmiştir. Adil ve serbest seçimlerin yapılması, siyasi rekabetin olması ve anayasal hakların en azından metin düzeyinde garanti altına alınması, kusurlu demokrasi olarak adlandırılan rejimlerde mevcuttur. Dolayısıyla, bu rejimlerden beklenen, liberal bir dış politika paradigmasına sahip olmalarıdır. Demokrasinin, dış politikada karar alıcıları denetleyeceği ve onların dar ve kapalı milli güvenlik tanımlarını topluma dayatmalarını engelleyeceği umulmuştur. Fakat bu gerçekleşmemiş, bahsi geçen demokrasi olarak adlandırılan ülkeler devlet merkezli, güç ve çıkar odaklı bir uluslararası ilişkiler anlayışına sahip olmaya devam etmiştir. Bu sistemleri kendine özgü kılan, demokrasinin sağlayacağını düşündüğümüz denetim ve dengeleme mekanizmalarını bir şekilde ortadan kaldırmış olmaları ve demokrasiye, denetim dışı yönetim biçimlerini meşrulaştırma görevi atfetmeleridir.

Bu çalışma temel olarak “özgürlükleri kısıtlanan, ekonomik güvenceleri azalan bu insanların, neden mevcut iktidarları desteklemeye devam ettikleri” ile ilgilenecek ve “oy verme davranışının altında yatan faktörün “korku” kavramı ile olan ilişkisine odaklanacaktır. Bu önemlidir, çünkü bahsi geçen kusurlu demokrasi rejimlerinde hükümetler halkın iradesini temsil ettiklerini iddia etmektedirler. Diğer bir ifadeyle, vatandaşların hür iradeleriyle oy kullandıkları ve siyasal iradenin oy verme davranışlarını herhangi bir zor aracı kullanarak şekillendirmediği öne sürülmektedir. Dolayısıyla, devletin dış politikasında vatandaşların kendi çıkar tanımlamalarından gönüllü olarak vazgeçtikleri ve dış politika yapım sürecine katılma hakkını yönetici elite devrettikleri bir görüntü oluşmaktadır. Korku kavramına herhangi bir rol atfetmeyen bu argüman, kaçınılmaz olarak rejim şekli ile dış politika davranışı arasında bir ilişki olduğunu söyleyen liberal kuramın önermelerine önemli bir meydan okuma gerçekleştirmektedir.

Ana-akım uluslararası ilişkiler teorilerinde de korku kavramına özel bir önem verilmekte, bireylerin korkuya maruz kalma ya da devletlerin korku yaratması durumu ve bu durumun dış politika yapım sürecine etkileri kapsamlı tartışmaların konusu olmaktadır. Realizm ve alt versiyonları korkuya pozitif bir anlam yükleyerek onu gündelik hayatın olağan bir pratiği olarak tanımlarken, liberalizm ve alt versiyonları negatif bir yaklaşım ortaya koyarak bu olumsuzluğu ortadan kaldıracak mekanizmalara odaklanmaktadır. Bu nedenle, bu konuda kaleme alınan literatürü iki büyük teori (realizm-liberalizm) ekseninde incelemek mümkündür.

Realist teori, korku-siyaset ilişkisinin birbiriyle karşılıklı olarak beslendiğini ve bunun rasyonaliteye uygun olduğunu iddia etmektedir. Nicholo Machiavelli,

Thomas Hobbes gibi realizmin kurucu düşünürleri, korkunun doğa durumunda mevcut bulunduğunu öne sürer. Onlara göre korku, insan doğasında yerleşiktir ve tüm insanlar için evrenseldir. İnsanlar, korkularından dolayı bir devlet inşasına girer ve bu devlete kendi özgürlüklerinden bir kısmını aktararak kendisini korumasını ister. Üstelik bu özgürlük aktarımı, devletlere bireyler üzerinde tam kontrol hakkı da vermektedir (Machiavelli 2009, 31), (Hobbes 2017, 133-145). Buradan çıkan sonuç, realizm için korkunun pozitif bir değer olarak saptanmış olduğudur. Örneğin Machiavelli'nin prensi hem otoriteyi hem korkuyu elinde bulunduran ve bu birlikteliği dilediği şekilde kullanma hürriyetine sahip olan kişidir (Machiavelli 2010, 79-82). Realizm için bu durum tabiatın kanununa uygundur. Çünkü Hobbes'un belirttiği gibi, güvenlik, doğal hukukla sağlanamaz; bunun için ancak bir kılıç korkusu gereklidir (Arnhart 2005, 201-204). Bir güvenlik şemsiyesi olarak görülmesi gereken bu kılıcın sahibi de devletlerdir. Dolayısıyla realizm için korku hem doğa durumunda hem de birey-devlet ilişkisi bağlamında önemli bir gerçekliktir. Bunun ahlaki boyutu ise siyaset biliminin ilgi alanının çok dışındadır. Çünkü realizm için esas olan, siyasal gerçeklik ve siyaset kurumunun devamlılığıdır.

Öte yandan, liberal düşünce, insan doğasına yaptığı iyimser vurguyla öne çıkar. Liberalizme göre, doğa durumunda insan işbirliği yapabilen, empati kurabilen ve sonuç olarak yine kendi faydasını gözetken rasyonel bir varlıktır. Devlet, bizzat bu rasyonalitenin bir ürünüdür ve bireylerin hayatını kolaylaştırmak için vardır. Örneğin John Locke, meşru bir devlete temel görev yükler: Bireylerin dokunulmaz haklarını –hayat, özgürlük, mülkiyet- korumak (Locke 2016, 22). Liberalizme göre bu hakları işgal etmek isteyen bir otorite belirmeye başladığında, bireyler onu durduracak kudrete ve kurumlara sahip olmalıdır. Çünkü devletlerin vatandaşların rızası dışında

bir yönetimleri olamaz. Bir hükümetin fonksiyonu, rızasını aldığı vatandaşların zararına faaliyetlerde bulunduğu sona erer (Locke 2016, 42-47). Dolayısıyla, liberal perspektif açısından siyaset, otorite-korku ilişkisine mahkûm değildir. Bireylerin temel hak ve özgürlüklerini korumak için var edilen devlet gücü, yalnızca bu koruma işlemini yerine getirebilecek kadar olmalıdır. Güçlü sivil toplum, yasalarla korunan haklar, serbest piyasa, bağımsız medya vb. kanallar ise olası bir hukuki sınır aşımının temel önleyicileridir.

Kısacası, literatürdeki teorik tartışmalarda, realistlerin korkutan devleti, uluslararası sistemde herhangi bir iç denetim ya da sınırlama mekanizması olmadan hareket ederken; liberaller, korkutan değil denetlenen devletin daha barışçıl bir dış politika üreteceğini iddia ederler. Bu çalışmanın amacı korku faktörünün bireylerin otoriter iktidarlara gösterdikleri rıza ile olan ilişkisini tartışmaktır. Bunu yaparken, siyasal teoriler ile korku kavramı arasındaki ilişki analitik bir şekilde ele alınacak ve bu teorilerin açıklamakta zorlandıkları noktalar cevaplandırılmaya çalışılacaktır. Bu çalışmanın bir hedefi de korku kavramı konusunda, yukarıdaki kuramsal yaklaşımların cevaplandıramadığı soruları ele almak ve yeni bir tartışma başlatmaktır. Çünkü yukarıdaki teorilerin açıklayamadığı noktalar yeni bir tartışmayı başlatacaktır ve bu tartışma “korku, dünya siyasetinde son yıllarda tanık olduğumuz ve kusurlu demokrasiler olarak adlandırılan rejimlerin dış politika davranışlarını açıklamak için kullanılabilir mi” sorusuna yanıt arayacaktır.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde korkuya dair literatür taranarak insan doğası, rejim şekli ve uluslararası ilişkiler davranışı arasındaki ilişkiler ele alınacaktır. Daha sonra korku faktörünün dış politika davranışına nasıl etki ettiği tartışılacak ve

çalışmada ortaya koyulan teorik yaklaşım izah edilerek öne sürülen hipotez paylaşılacaktır. Araştırma kısmında öne sürülen hipotez çeşitli veri setleri aracılığıyla test edilecektir. Sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular değerlendirilecek olup çalışmanın entelektüel sınırlılıkları paylaşılacaktır.

BÖLÜM II

LİTERATÜR TARAMASI

Yanıt arayacağımız sorunun Uluslararası İlişkiler disiplini açısından önemi, insan doğası-devlet ile devlet-uluslararası ilişkiler arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir şekilde analiz edilmesine olanak sağlamasıdır. Devletin var oluşunu insan doğası üzerinden inceleyen realizmin ve liberalizmin klasik metinlerden edindiğimiz görüşler, zamansal ve mekânsal farklılıklardan ötürü devleti ve onun oluşturduğu uluslararası ilişkileri boyutunu göz ardı ederken; devleti verili kabul ederek uluslararası ilişkileri devlet çıkarları, faaliyetleri ve bu faaliyetlerin sonuçları olarak ele alan kurumsalcı yaklaşımlar ise devletin varoluşsal nedenlerini ve bu nedenlerin insan doğasında bulunan köklerini ihmal etmektedir. Yapılan literatür taraması her iki perspektifin de korkuyu doğrudan ya da dolaylı olarak nasıl ele aldığını ve iç ve dış siyasette önemli bir gerçeklik olduğunu göstermiştir.

2.1. İnsan Doğası ve Devlet: Klasik Yaklaşımlar

Pek çok teoride devlet ve sistem yorumlanırken başvurulan ilk kaynak insan doğasıdır. Bunun sebebi, oluşturulan devletin ve sistemin rasyonel insan tercihi olmasıyla doğrudan ilintilidir. İnsan doğası yaklaşımı uluslararası ilişkiler teorilerine devletin var oluş amacına yönelik birtakım varsayımlar yapma imkânı tanımaktadır. Bu nedenle, insanların kendi iktidarını oluşturmaya ve ona biat etmeye karar vermesi sonucu oluşan devleti ya da o devletin rejim şeklini incelerken başvurmamız gereken birincil kaynak insan doğası olarak karşımıza çıkar. Bir siyaset teorisinin insan doğasını nasıl yorumladığı sorusu, sonrasında bu doğanın koyduğu sınırlar

çerçevesinde hareket etme motivasyonuna sahip insanların oluşturacağı devleti ve hatta daha sonra bu devletin oluşturacağı sisteme giden yolu doğru teşhis etmemize olanak sağlaması bakımından önem teşkil etmektedir.

Devlet aygıtını açıklarken insan doğasına odaklanan klasik realist figürlerden Machiavelli'ye göre insan, genel olarak, nankör, değişken, sinsi, tehlike karşısında korkak ve para canlısıdır. Bir tehlike yokken son derece uyumlu ve işbirliğine yatkın görünebilirken, karşısına en ufak bir tehlike belirdiğinde, derhal yüz çevirmeye müsaittir (Machiavelli 2010, 79-83). Sözüde durmaması¹ ve malvarlığa olan düşkünlüğü, insanı hem güvenilmez hem de güvensiz yapar². Machiavelli'nin insana yüklediği bu olumsuz özellikler, tehlikeyi, dolayısıyla korkuyu, doğa durumunun ikiz kardeşi olarak görmesi şeklinde yorumlanabilir. Söylevler adlı eserinde öne sürdüğü “bir yasa yapıcının bir yasayı oluştururken herkesin kötü olduğunu varsaymalıdır” (Machiavelli 2009, 36) önerisi de Machiavelli'deki insan imajını ve buradan hareketle nasıl bir devlet tahayyül ettiğini kavramak için ipuçları taşımaktadır. Üstelik Machiavelli için insan doğası her zaman aynıdır (Machiavelli 2009, 148).

Machiavelli'nin ortaya koyduğu önemli bir düşünce, tanrı ile devlet fikrinin birbirinden ayırmak ve devleti yeryüzünde tanrılaştırmaktır. Başka bir ifadeyle, yeryüzüne indirilen tanrı, devlet timsaliyle karşımıza çıkar. Çünkü Orta Çağ düşüncesinin değişmez, sorgulanmaz ve daima tanrıdan geldiğine inanılan doğal hukuk ve bu doğal hukukun bir gerekliliği olarak konumlanan devlet fikrinin salt siyasal alana aktarılması için yeni bir tanrının yaratılması gerekecektir. Yeryüzündeki

¹ Prens'e sunduğu “gerektiğinde verdiği sözü tutmayabileceği” önerisine rasyonalite kazandırmak için de “bütün insanlar iyi olsaydı, o zaman bu kötü bir şey olurdu” şeklinde savunmuştur. Bkz: Prens, 84.

² Prense yüklediği ahlak-dışı misyonlar ve doğrudan insana dair siyasetin felsefesini inşa eden Machiavelli, bu anlamda ilk modern siyaset teorisyeni olarak değerlendirilebilir.

yeni tanrı (devlet) siyasal alanın yegâne sahibi olmak için ödüllendiren, cezalandıran ve gerektiğinde korkutucu olmalıdır. Tanrısal bir hukukla frenlenen vatandaşlar, vicdanından gelen buyruk doğrultusunda egemen iktidara uymayı reddederse ve bunun sonuçlarına katlanırsa haklı davranmış, eğer böyle değil de tersini yaparsa haksız davranmış olacaktır (Gierke 2013, 137). Bunu önlemek için insanların devletin aldığı kararları sorgulamak yerine itaate başvurması gerekecektir. Devletin tanrılaşması fikri, bireylerin tanrıya duydukları saygıyı vicdanlarına sıkıştırırken, devlete duyulan saygı kamuoyunda baskın ve gösterişli hale getirecektir. Bu durumdan etkilenen siyaset felsefesi de böylelikle “insan nasıl yaşmalıdır” sorusuyla ilgilenmek yerine, “insanlar gerçekte nasıl yaşıyorlar” sorusuna odaklanmaya başlayacaktır (Strauss 2013, 277). Otto Gierke'nin Orta Çağ'daki Roma hukuku metinlerinden aktardığı (Gierke 2013, 132) "Prens yasalarla bağlı değildir" ifadesi, geçmişte papaların kendilerine atfettikleri “Hukukun tümü Prens'in yüreğindedir” ifadesinin modern bir versiyonu olarak devletin tanrılaştırılması eylemine hizmet etmektedir. Louis Dumont'a göre bu yeni durum, Machiavelli'nin siyaseti, yalnızca Hıristiyanlık dininin ve her türlü normatif modelin değil, aynı zamanda kişisel ahlakın da üzerine çıkarmayı başarmasıdır (Dumont 2013, 149). Bu açıdan bakıldığında devlet, “artık evrensel bütünün Tanrı tarafından istenmiş uyumunun, kısmi bir bütün halindeki türevi değildir. Devlet, artık, yalnızca kendi kendisiyle açıklanır” (Dumont 2013, 151). Tanrılaşan bir devletin herhangi bir davranışı, her türlü normatif değerden bağımsız, sorgulanamaz ve itaat edilmeye mecbur olunan bir eylem olarak karşımıza çıkar. Bu da korkutma tekeline sahip bir devletin vatandaşlar üzerindeki tam tasarrufuna imkân verecek, dolayısıyla bireye düşen devletin bahsettiği korkuya razı olmak olacaktır. Realizm için bu, doğa durumundaki güvensizlik ve belirsizlikten evladr. Üstelik tanrısal kurallar yerine kendi kuralları koyan ve uygulayan, siyasal alanın tek

hegemonu olan devlet, her türlü normatif değerlendirmenin de dışında tutulacaktır. Machiavelli'nin siyaseti ahlak-dışı bıraktığı fikri, ilerleyen yüzyıllarda Carl Schmitt gibi düşünürlerin normatif meseleler hakkındaki görüşlerini doğrudan etkileyecek ve bu ve buna benzer etkiler dünya siyasetini çıkar üzerine inşa eden ve bu çıkar uğruna her türlü yolu meşru gören siyasi liderlerin politikalarına düşünsel zemin sağlayacaktır. Bundan böyle siyaset, kendi kendisinden kaynaklanacak ve iktidar kendi kendisinin nedeni olacaktır. Başka bir ifadeyle, “artık iktidarın doğrulanmaya ihtiyacı yoktur, çünkü kendisi bir doğrulanmadır. Meşruiyete ihtiyacı yoktur, çünkü meşruiyetin kendisidir” (Mairet 2013, 233).

Buradan hareketle, Machiavelli'nin yönetimlerin doğuşunu insanların kendilerini daha iyi korumak için aralarında en güçlü ve en cesur kişinin himayesine girmek ve onun emirlerine boyun eğmekle açıkladığını belirtmek mümkündür. Başka bir ifadeyle, otorite, bir güvenlik arayışının sonucudur (Machiavelli 2009, 31). Rıza ve baskıyı, mevcut durumun şartlarına göre bunlardan hangisinin kullanılmasının gerekli olduğuna karar verme lüksü de bizzat prene aittir. Tıpkı doğa durumunda her şeyin sahibi olan tanrıda olduğu gibi... Dolayısıyla, Machiavelli için doğa durumundaki insan korku ile iç içe bir yaşam sürmekte ve kendisini güvenli bir limanda hissetmek için bir güçlü prensin buyruğuna teslim olmuştur. Bu nedenle, eğer ki hükümdar kötü ve zalimce davranıyorsa, bu durum, esasında tebaasının kötü ve zalim olmasıyla gerekçelendirilebilir (İskit 2012, 21). Çünkü insanların korku karşısında birleşmeleri ve birbirleri ile dayanışma içerisine girmeleri varsayımı, devletin neden ortaya çıktığı ve vatandaşlar için ne tür bir öneme sahip olduğu sorularıyla yakından ilişkilidir. Devlet, insanların birbirleriyle olan korkusu yerine, herkesin korkusu olarak var olur ve bu korku insanları kendi aralarındaki çatışmaları öç, intikam ya da çatışma yoluyla

değil, devlet kanalıyla çözüme yoluna iter. İnsanları buna iten motivasyon ise yine korkudur. Bu nedenle iyi bir devlet yöneticisi olmak için insan doğasını bilmesi gereken prens, insanlara korku ve gücün timsali olan aslan yüzünü gösterirken, akıl ve cesaretin timsali olan tilki yüzünü göstermeyi de ihmal etmemelidir. Aslan cesareti ve tilki kurnazlığına sahip olması beklenen prens, bu gereklilikleri, kendisine kurulan tuzakları ve tehlikeleri bertaraf etmek için taşınmalıdır (Machiavelli 2010, 83-86). Burada kendisine kurulan tuzaklar ve bu tuzakları kuran kişiler, prensin korkusunu oluştururken, prensin bunların üstesinden gelme misyonu da toplumun ve düşmanın korkusu olacaktır. Dolayısıyla sistemde yine korkunun yorumuna ulaşabiliriz. İdeal olan hem sevilen hem korkulan bir prens olsa da Machiavelli'nin ikisinin bir arada olmasının mümkün olmayacağı sebebiyle korkuyu sevgiye tercih etmesi de bu yorumu destekler niteliktedir (Machiavelli 2010, 80-82).

Machiavelli'nin geniş yetki ve güç yüklediği bir prens gerektiğinde tebaasına karşı korkutucu olabilir (Machiavelli 2010, 79-82), genel isteğin dışında bir karar alarak bu kararı zorla uygulayabilir, aldığı kararlara karşı çıkanlara karşı her türlü tepkiyi verebilir. Bu durum, doğa durumunda insanda ve devlet durumunda prenste olan korkunun yöneten-yönetilen ilişkisi bağlamında kaynağını yönetenlerden edinebileceği argümanına yaklaştırır. Bunun yanında, siyasetin güç ve yetki edinerek bu yetkiyi korumak gibi bir amacı olduğunu öne süren Machiavelli için dış politika sürekli bir savaş hali ve böyle bir atmosferde güç kazanma motivasyonu anlamına gelmektedir (İskit 2012, 20). Machiavelli için bir ülkenin birlik içinde bulunmasının yegâne koşulu bir hükümetin varlığıdır (Leung 2000, 4). Realizmin temel aktörü olan devlet var olduğu için vatandaşlar güven içinde bir arada yaşayabilmekte ve bu durum kaybettikleri bir parça özgürlüğe değmektedir. Bunun sebebi de içeride sağlanan

istikrarın dış politik hamlelerde başarı şansını arttırmasıdır. Böylelikle bir prensin tebaası, prensine bağlı kaldığında, prens onlar için dışarıda gereken rasyonaliteyi ve sorumluluğu taşıyacaktır. Diğer senaryoda, vatandaşların devletten bağımsız çıkarları olduğunda ve her bir vatandaş kendi çıkarını korumaya çalıştığında, içerideki düzen bozulacak ve bu durum herkes için zararlı olacaktır (Leung 2000, 5).

Machiavelli'nin dış politikaya dair sistemsal bir okuması da anarşinin hüküm sürdüğü bir yapının yalnızca güç dengesi ile sterilize olabileceği sonucunu taşır (Leung 2000, 6-7). Bu noktada insanda ve devlette olan korkunun, aynı zamanda sistemde de var olduğu düşünülebilir. Çünkü sistemin bir üst otoriteden bağımsız olma durumu, her devleti saldırıya açık yapacaktır. Buradan hareketle, Machiavelli'nin ittifaklar konusuna nasıl yaklaştığına yönelik bir yorumda bulunmak mümkündür: Janice Leung'un da belirttiği gibi, "niyetlerin belirsizliği, bir devletin rakibinin kendisinden daha fazla güçlendiğine inanması, onu başka müttefikler edinmeye iter ve hatta bu güçlenmeye karşı müdahale zeminini oluşturur" (Leung 2000, 8-10). Sonuç olarak Machiavelli için devletlerin güç dengesine başvurmasının ve ittifaklara bağlı kalmasının, dolayısıyla da sistemsal yapının görece bir istikrara ulaşmasının sebebi de korkunun bizzat kendisidir.

Realist olarak tanımlayabileceğimiz bir diğer düşünür Hobbes'a göre ise siyasi hayat, yani Leviathan'ın koruması altındaki hayat, ölümü içermeyen tabii hayat olarak anlaşılmaktadır. Başkası tarafından şiddete maruz kalma ve öldürülme korkusunun garantörü olarak karşımıza çıkan Leviathan, aynı zamanda, yukarıda açıklandığı gibi, Machiavelli'nin tanrıyı yer yüzüne indirmesine benzer şekilde, dindışı bir siyasi hayat anlayışının da başarılı bir örneğini oluşturur (Mairet 2013, 239). İnsan, her ne

kadar eşit olarak yaratılmış olsa da bu eşitlik zaman içerisinde bir güvensizliği, güvensizlik de kaçınılmaz olarak savaşı doğuracaktır. Hobbes'a göre bu savaşın insanın iç güdüsünde yer alan üç temel nedeni vardır: a) rekabet, b) güvensizlik ve c) şan-şeref tutkusu (Hobbes 2012, 99-101). İnsanların hepsinde ortak olan duygu, önce varlığını korumak ve sürdürmek ve sonra da beğendiği şeylere sahip olmaktır (Göze 2011, 149). Bu iç güdülerden dolayı insanların doğa durumundaki durumu, “herkesin herkesle ve herkesin herkese karşı savaşı”nı ifade etmektedir (Göze 2011, 150). Üstelik bu savaşta herhangi bir kural ya da normlar olmadığı için adaletin olması da beklenemeyecektir (Hobbes 2012, 102). Böyle bir durumda mülkiyet de söz konusu değildir. Mülkiyet, bir başkası ondan zorla alıncaya kadar ona sahip olma kudretini gösteren kişidir (Hobbes 2012, 103). Dolayısıyla bu güvensizlik ortamından kaçmanın tek yolu, birtakım hak ve isteklerini ortak bir güce devretmektir. Böylelikle ortaya çıkan Leviathan, belki bazı özgürlükleri kısıtlayacak ama onun yerine herkes için ve herkese güven getirecektir. Hobbes için temel bir güven mottosu haline gelmiş olan “kendine yapılmasını istemeyeceğin şeyleri, sen de başkasına yapma” düşüncesi (Hobbes 2012, 104) Leviathan’ın “huzurlu gölgesinde” hayata geçmiş olacaktır. Burada bahsi geçen huzur, herkesten güçlü ve herkesi sözlerini tutmaya zorlayan, gerektiğinde cezalandırabilen ve korkuyla tehdidi bir arada sunabilen (Hobbes 2012, 133) bir ejderhadan başkası değildir. Üstelik bireyler, bu ejderhaya öylesine bağlı ve bağımlıdır ki, ondan vazgeçememekte, onu eleştirememekte, cezalandıramamaktadır. Uyrukların gücü ve şerefi, egemen güç karşısında yok olmaktadır (Hobbes 2012, 137-144). Bu düşünceler, bizleri, korku duyan bireylerin kendi dünyalarında egemen güç ile çatışmadan ve egemen gücün kararlarına biat ederek yaşaması gerektiği sonucuna götürebilir. Bireyler, onlar yerine düşünen, onlar yerine karar alan, onlar yerine çatışan bir egemen güce teslim olmakta ve böylelikle herkesten güçlü ve herkesin korktuğu

bir Leviathan'a bağlanmaktadır. Büyük bir kargaşa, çatışma ve belirsizliğin hüküm sürmesindense, olması gereken, herkesi korkutan, herkesten güçlü bir canavarın eteklerine tutunmaktır. Ancak bu durum, Hobbes'un siyaset teorisindeki korkunun bir boyutudur. Mikko Jakonen'in de dikkat çektiği gibi bu korkunun başka bir boyutu daha vardır: Hobbes'ta korku bireylerin kendi aralarındaki ilişkinin bir dinamosu olmakla birlikte, birey-devlet ilişkisinde devletin bireyleri yönlendirmesinde bir motivasyon kaynağı olarak da görülür (Jakonen 2011, 157).

Hobbes da insan doğasının neden olduğu güvensiz ortamın, bir güvenlik şemsiyesi olarak devlete ihtiyaç duyduğunun altını çizmiştir. Başka bir ifadeyle, devletin amacı bireylerin tutkular arasında en güçlüsü olan ölüm korkusundan, özellikle de başkaları tarafından şiddete maruz bırakılarak öldürülme korkusundan muaf tutmak (Strauss 2013, 278) ve güvenliğini sağlamaktır ve devlet bireylerin doğal ihtiyacı ve rasyonel tercihleri sonucunda inşa edilmiştir (Hobbes 2012, 134). Üstelik ahlak yasasının da bahsi geçen kendini koruma isteğiyle bağlantısı vardır. Çünkü kendi varlığını korumak barışı gerektirmektedir ve bu mantıktan yola çıkarak ahlak yasasının da barışın var olabilmesi için izlenmesi gereken kuralların toplamı haline gelmektedir. Leo Strauss'un belirttiği gibi, "Machiavelli'nin tüm erdemleri siyasi bir erdem olan vatanseverliğe indirgemesi gibi, Hobbes da tüm erdemleri sosyal bir erdem olan barışseverliğe indirgemektedir" (Strauss 2013, 282). Bu da bizleri devletin rasyonel, ihtiyaca bağlı olduğu kadar, son derece ahlaki bir amaç için olduğu sonucuna götürür. Üstelik bu durum, otoriteye karşı biat etmenin ahlakın doğal yasasıyla uyumlu bir yol izlediği anlamını taşır. Yine de, her şeye rağmen, yaşam hakkını her şeyin üzerine koyan Hobbes'un geniş yetkilerle donatarak adeta kutsadığı devlete karşı bireylerin savaşa katılarak ya da ölüm cezasına razı olarak yaşamlarından

vazgeçmeleri durumuna olan itirazlarını kabul etmesi, yaşam üzerindeki her türlü saldırıya karşı koyma hakkını hala bireye bırakması önemlidir. Her ne kadar bunun sınırları ve ölçülülüğünü belirleyen ne olacağını izah etmemiş olsa da... Bu açıdan bakıldığında, Hobbes'a göre korkunun insan yaşamını hem zorlayıp hem de şekillendirdiği öne sürülmektedir (Blits 1989, 417). Dolayısıyla Hobbes da Machiavelli gibi bireyleri güvenlik çatısı altına sokmak için bir otorite inşa ederek onu geniş yetkilerle donatır.

Hobbes'un uluslararası ilişkilere dayalı düşünceleri de doğa durumundaki anarşi ve kaos ile uyumlu bir görünüm çizmektedir: Sistemdeki üst otorite yokluğu, anarşik yapı, bir huzursuzluk kaynağıdır. Hobbes'un vurgulamış olduğu uluslararası aktörler arasındaki savaş hali, bir devletin diğer devletin niyetinden hiçbir zaman emin olamamasının yaratacağı şüphe ve devletler üzerinde bir otoritenin olmaması sebebinden kaynaklanır (Mölder 2011, 260) ve bu da bizi korku kültürünün sistemi sürekli olarak savaş halinde tutmasına neden olduğu yorumuna ulaştırır. Herkesin herkesle savaş halinde olduğu doğa durumu, güçlenen Leviathan'ların birbirleriyle savaş halinde oldukları bir sisteme evrilmiştir ve bu durum insanların kendi rızalarının bir sonucudur. İnsanın korkuyla, güvenlik eksikliğiyle ve tehlikeyle muhatap olduğu doğa durumu yerini devletlerin içeride korkunun tekeli haline dönüşürken, dışarıda korkunun sebep olduğu birbirleriyle olan sürekli savaş durumuna bırakmıştır. Hobbes'a göre bu durum insanların neden bir devlete gereksinim duyduğu sorusuyla da doğrudan ilgilidir. Çünkü herkesin herkesten korktuğu bir durumdan, devletin içeride herkesi ve dışarıda birbirini korkuttuğu bir duruma geçilmesi, insanların bütün korkularını tek bir kaynaktan toplamasını rasyonel kılmıştır (Hobbes 2017, 133-137). Böylelikle Hobbes için, Machiavelli'de olduğu gibi, insanların kaybolan özgürlüğü

güvenlikle doldurması durumu pozitif bir tutumla değerlendirildiği sonucuna ulaşılabilir. Bunun da korkudan doğrudan bir ilgisi vardır. Çünkü realizm için toplum devletten önce var olmamıştır ve olamaz. Dolayısıyla devleti yaratan bir toplumsal uyum değil, acil ve öncelikli güvenlik ihtiyacıyla bir araya gelen insanlardır. Bu durumda bireyler, son derece rasyonel bir şekilde kendilerine sunulan “güvenlik şemsiyesi”yle her türlü “tehlike yağmuru”ndan kaçınmak için bir devlet aklına (raison d’etat) teslim olmayı seçmektedir. Burada korkunun muhatabı, otoriteye biat etmek istemeyen ve dolayısıyla rasyonaliteden uzaklaşan bireydir ve aynı zamanda bu sonuç doğanın da bir kanunu olarak görülebilir (Schmitt 2012, 57). Öte yandan aşağıda inceleneceği gibi liberaller için devlet zaten var olan bir uyumun ve sosyolojinin sonucudur ve devletten korkması gerekenler bu uyumun parçası olan insanlar değil bu uyumu tehdit edenler olacaktır.

Tamamen realist olarak tanımlamak zor olsa da devleti açıklarken insan doğasına odaklanan ve düşünsel dünyasında bazı realist benzerlikler barındıran Hegel’in devlet ve özgürlük anlayışından da bahsetmek gerekmektedir. Çünkü Hegel’in ortaya koyduğu özgürlük ve idealize ettiği devlet, realist geleneğinin tasavvur ettiği devlet ile büyük benzerlikler taşımaktadır. Hegel için özgürlük, sonsuz şekilde yoruma açık bir kavram olsa da, tarihteki tüm olaylar ona ulaşma amacı taşımakta ve hatta özgürlük mevcut anın en üst noktasını oluşturmaktadır (Singer 2003, 40-41). Fakat bahsedilen özgürlük, klasik liberal Isaiah Berlin’in olumsuz özgürlük adını verdiği kısıtlama yokluğundan farklıdır. Hegel’e göre bahsi geçen özgürlük, tıpkı refah ve tercih kavramları gibi soyuttur ve tercihlerimiz içinde bulunduğumuz toplum tarafından güdülenmektedir. Birey ile toplum, karşılıklı olarak birbirine ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla, bir bireyin tercihi, içinde bulunduğu toplumun tercihiyle

örtüşmüyorsa, bu durum, bireyin rasyonel davranmaması anlamına gelecektir. Kısacası Hegel'in kendisini düşünen, kendi aklıyla, kendi rasyonalitesinin peşinde koşan insanı, toplumla çatışma ihtimalinin korkusuna hapsedilmiş durumdadır. Fikirlerinin toplumla çatışacağından endişe eden insan, hak ve sorumluluklarını bir topluma ve sonrasında da bir devlete nakletmiş olacaktır. Hegel için bunun bir sakıncası yoktur. Toplumdan farklı düşünen ve toplum yerine kendi çıkarını, kendisi için düşünen birey hem rasyonel düşünmemekte hem de toplumsal rasyonaliteye zarar vermektedir. Bunun yerine onun yerine düşünen, faaliyet gösteren ve her şeyi düzene sokan akılcı bir ruha ihtiyaç vardır. Peki bu durumda Hegel'in akılcı toplumunu koruması beklenen devlet nasıl olmalıdır? Hegel'in ideal devleti, bireysel tercihin ve temsilin ön planda olmadığı anayasal bir monarşidir (Singer 2003, 58). İstikrarlı bir anayasanın olması durumunda despotlaşma olmayacağını öne süren Hegel için evrensel ilkelerle uyumlu akıllı seçimler yapmak devlete hizmet etmekle gerçekleşecektir. Hatta bunu yapan insan, aynı zamanda özgürlük arayışını da en doğru şekilde sürdürmektedir. Karl Popper'in totaliterlik savunusu yapmakla eleştirdiği (Singer 2003, 62). Hegel'in devlete böylesine kutsal bir amaç yüklemesi, onu korkunun birincil kaynağı haline getirmektedir. Hegel'in aşırı kapsamlı ve anlaşılması son derece zor bir mutlak idealizm içeren – devleti, sivil toplumdaki tüm çelişkileri çözen bir kuvvet ve toplumsal aklın en yüksek hali olarak tanımlayan – siyaset ve devlet teorisi, Hakan Övünç Ongur'un da dikkat çektiği gibi, onun şu satırlarında özetleniyor olabilir: “Yaşam, daha yüksek özgürlük karşısında, zorunlu değildir” (Ongur 2014). Bireysel çıkarlar ile kolektif çıkarların ahenk içinde olduğu ideal toplumun güçlü devleti (Singer 2003, 60-61) kendi aklıyla kendi çıkarını gözetten bir kişiyi, toplumun düzenini bozmak ve toplumsal çıkarları tehlikeye atmakla suçlayabilir ve cezalandırabilir. Diğer taraftan, toplum da kendisini devlete ait

hissettiği ve ona hizmet etme görevini gönüllü bir şekilde üstlendiği için devlet çıkarına uygun olan her şeyi kendi çıkarı zannetmeye devam edecektir. Ancak “kendi çıkarlarını ve kararlarını toplumdan bağımsız düşünme yetisi elinden alınan bir insanın kendisi ve onun oluşturduğu bir toplumun yalnızca devlete hizmet ederek sağlayacağı özgürlük, bir özgürlük olarak değerlendirilebilir mi” sorusu muğlaklığını sürdürmektedir.

Realist geleneğin kurucu figürlerinin insana, devlete ve sisteme dair yaklaşımlarından anladığımız, korkunun her üç seviyede de var olduğu ve bunun doğal bir gerçeklik olarak yorumlandığıdır. Doğa durumundaki iyi ya da kötü olan insan, açık bir şekilde güvensizdir. Bu güvenlikten korunmanın yegâne yolu, bir devlet egemenliğine girerek ona bazı haklarını devretmektir. Buradan varacağımız sonuç, realist perspektif için devletin bir güvenlik arayışı ve korkudan kaçış gayesi sonucunda oluştuğu ve gerek siyasetin gerek uluslararası ilişkilerin en temel aktörü olduğudur. Devletin mutlak gerekli olduğu ve bireylerin doğa durumundaki güvensizliklerinin bir sonucu olduğudur. Realizmin temel aktör olarak devleti görmesinin sebebi, her devletin kendi bireylerinin egemenliklerinin toplam temsili olmasıdır. Ancak bu egemenlik temsili, sıradan bir temsilin çok ötesindedir. Sözleşme yapıldığı andan itibaren aktarılan egemenlik, “devletin sahibi olan bireylerden”, “bireylerin sahibi olan devlete” geçişe işaret etmektedir. Bu fotoğraf, realizmin uluslararası ilişkilerini anlamak için de önemli ipuçları taşır.

Realist teorinin insan doğasını merkeze alan devlet yaklaşımını anlamak için kurucu aktörler dışında teoriye katkı sağlayan diğer düşünürlerin de argümanlarını incelememiz gerekmektedir. Realizmle adeta bütünleşen güç kavramına yönelik

önemli açıklamalarıyla Edwarr H. Carr'a göre siyaset, daima bir güç siyasetidir. Askeri, ekonomik ve kanaat oluşturma gücü olarak üç farklı şekilde karşımıza çıkan güç, Carr için bir konunun siyasal olup olmamasını da doğrudan etkileme fonksiyonuna sahiptir (Carr 2015, 147). Siyasal olanı belirleme özelliğine sahip güç türlerinden olan asgari güç, dış politika açısından hem araç hem de amaç olarak kabul edilebilmektedir (Carr 2015, 155). Realist geleneğin, devletleri birer bilardo topu olarak görmeleri ve o ülkedeki iç dinamikleri göz ardı etmelerinin sebebi budur³. Başka bir ifadeyle, devlet aygıtının kararları ve politikaları asli birer gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle, güce ulaşma ve onu koruma misyonu, Carr'ın uluslararası ilişkiler anlayışı için temel bir misyona denk düştüğü yorumuna ulaşabiliriz. Güce ulaşma ve onu kaybetmeme misyonu, uluslararası ilişkiler açısından korkuyu yeniden ortaya çıkarmaktadır. Çünkü bir devletin güce nasıl ulaşacağı, diğer devletler için de bir strateji kurgulamasını gerektirirken, güce sahip devletin bu gücü kaybetmemek için başvuracağı politikalar da güce talip devletler açısından yeni stratejilerin doğmasını gerektirir. Bu da uluslararası ilişkiler için güç mücadelesinin aynı zamanda bir korku kaynağı olarak değerlendirmemize olanak tanır. Burada korkuya sebebiyet veren olgunun da anarşi olduğunu hatırlatmamız gerekmektedir. Çünkü Jack Donnelly'nin de söylediği gibi, "güç politikaları uluslararası ilişkilerin kalbiyse, bunun ağırlıklı sebebi anarşi durumudur" (Donnelly 2000, 49). Kısacası, anarşinin korkuyla olan ikizliği, sistemin yapısında korkunun da mevcut olduğuna dair bir yorum yapmamıza olanak tanır.

³ Bu anlayış zaman içerisinde hem realist hem de diğer siyaset teorisyenleri tarafından eleştirilmekte ve revize edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın konusu bu olmadığından, bu tartışmalardan bahsedilmeyecektir.

Devlet içindeki gelişmeler ve vatandaşların politik görüşleri, bu aşamada grileşmiştir, plan dışıdır. Bununla bağlantılı olarak, Carr'ın üçüncü güç olarak tanımladığı kanaat üzerinde güç, liderlerin vatandaşların zihinlerindeki fikirsel dünyayı yönetmek ile ilgilidir (Carr 2015, 173). Bu da devletin düşünmesini istediği gibi düşünen bireylerden oluşan bir toplum anlamına gelmektedir. Buna ek olarak, Carr'a göre amaçlar ve araçlar, bir devletin dış politikasını belirler ve bu dış politikanın belirlenim sürecindeki stratejilerin belirlenmesi de, tıpkı amaçların ve araçların tanımlanmasında olduğu gibi, o devleti yöneten kadronun sorumluluğundadır. Dolayısıyla devletin nasıl bir amaç belirleyeceği ve bu amaca hangi araçlarla başaracağı, devletin kendi kontrolündedir ve bu kontrol yetkisi, onu oluşturan bireylerin dışındadır. Buradan hareketle, devleti otonom bir aktör olarak görme eğilimi, devletlerin bireylerden bağımsız karar verme güdüleri ve çıkarları olabileceği düşüncesinin, realist teorinin genelinde olduğu gibi, Carr için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Bu anlayış da kendisinin dışında bir çıkarın varlığına inanması ve uyum sağlaması beklenen bireylere, devlet karşısında bizzat devlet tarafından empoze edilen korkunun gerekliliğini ortaya çıkarır. Çünkü bir güvenlik ihtiyacı sonucunda oluşturulan devletin, onu oluşturan bireylerden bağımsız hareket etmesi ve aynı bireylerden bağımsız çıkarlar edinmesi, kendi varoluşuna ilişkin paradoksları içinde barındırmakta ve bu çelişkinin önlenmesini sağlayacak gücün de korkuyla sağlanabileceği düşünülebilir.

Öte yandan, Carr'ın Yirmi Yıl Krizi adlı klasik eserinin ikinci bölümünü ayırdığı ve uluslararası siyasetin en önemli antitezlerinden birisi olarak değerlendirdiği ütopya-gerçeklik çekişmesi de altyapısında korkuya dair bazı gerçeklikler barındırmaktadır. Bu bölümde Carr zihinsel çabanın olan ile olması gereken arasında

kamplaşmış olduğunu ve ikisinin de bazı yönlerden rasyonalitenin dışında olduğunu iddia eder. Tamamen gerçekçi olduğunu iddia ederek olayların nedenlerini koşulsuz kabul eden kişiyi, kendisini gerçeği değiştirme imkanından yoksun bırakmakla eleştiren Carr, ütopyacılar olarak nitelendirdiklerini de nedensel düzeni reddederek kendisini değiştirmeye çalıştığı gerçekliği veya bu gerçekliğin değiştirebileceği süreçleri anlama imkanından yoksun bırakmakla kınar. Bundan dolayı Carr'a göre, ütopyacıların kusuru naiflik, gerçekçilerin kusuru kısırlıktır. Bu düşüncelerin konumuzla olan ilgisi ise yine Carr tarafından oluşturulan entelektüel-bürokrat ikilemidir. Bu ikilem, insan doğasına odaklanarak yorumlanan devletin, siyasetin ve uluslararası ilişkilerin doğasını anlamak için önemli bazı argümanlar içerir ve bunlar arasında korkunun da önemli bir yeri vardır.

Carr için bürokratlar, her bir tekil sorunu kendi başına ele alarak sorunun çözümüne yönelik ilke formüle etmekten kaçınır ve kendisi için en uygun metodolojinin akıl yürütme değil, tecrübelerden yararlanmak olduğuna inanır. Bu inanış, onu açık bir şekilde mevcut düzeni koruma eğilimine ve geleneğin muhafazasını savunma hevesine götürür. Çünkü mevcut durumun devamlılığı, onun dünyasının devamlılığıdır. Yeni bir durum belirdiğinde, tecrübeler ve gelenekler yetersiz kalacak, akıl yoluyla yeni tecrübeler edinme gerekliliği ortaya çıkacaktır. Bu da bir bürokratin en son isteyeceği şey olabilir. Carr'a göre entelektüel ise sorunlara akıl ve bilgi yoluyla ulaşma misyonu taşımaktadır. Mevcut durumun devamlılığı, onun ilgisinin dışındadır çünkü gücünü aldığı akıl yeni durumlar karşısında da onu güçlü kılacaktır. Carr için realistler, bürokrat tiplemesine daha yakındır (Durgut 2017, 35). Olguları idealleştirmek ve buna yönelik bir tartışma içinde olmak yerine, şimdiye kadarki tecrübelerini arkalarına alarak ve herhangi bir idealizme başvurmayarak olan

biteni anlama çabasına girmişlerdir. Carr'a göre iki savaş arasındaki yirmi yılın Büyük Britanya'sı, entelektüel-bürokrat tartışmasına yoğun bir şekilde sahne olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın yeniden çıkmasında ve yaşanan büyük trajedilerde, "gerçeğe odaklanıp idealizmini yitirenler" ile "idealizme odaklanıp gerçeği fark edemeyenler" büyük pay sahibidir.

Bu iki kişi arasında, korkunun verdiği bazı gerçeklikler yer alır. Bürokratin mevcut düzen değiştiğinde fonksiyonlarını kaybedeceği korkusu, siyaseti kendi başına bir hedef haline getirmesi eğilimine yol açacaktır. Böylelikle siyasetin sağladığı güç, bürokratik sistemin devamını sağlayacak ve bu da bürokratin biriktirdiği tecrübelerle varoluşunun devamına imkân verecektir. Gerard Mairet'in dikkat çektiği gibi, Etienne de La Boétie de "Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev" adlı kitabında tiranın hiçbir zaman tek başına olmadığını, "bir" olarak görülen egemenin çevresinde beliren ve ona yardım eden birilerinin olduğunu belirtir (Mairet 2013, 229). Üstelik onu ayakta tutan bu kişiler, birlikler, zırhlı piyadeler ya da silahlar değil, etrafında kümelenen beş altı kişidir (Boétie 2017, 69). Bütün tebaayı tirana gönüllü bir kulluğa iten zemini hazırlayan bu birkaç kişidir. Bunu yapmalarının sebebi de tıpkı Carr'ın bürokratlarında olduğu gibi, sadece kendi varlığını korumaktır. Kısacası dar bir azınlığın korkusunun çözümü, geniş kitlelerin korkusuna gizlenmiştir. Entelektüelin korkusu ise bürokrattan farklı olarak, kendi varoluşundan ziyade, bilginin deneyime kurban edilmesidir. Bu korku, onu bürokrat ile ciddi bir tartışmaya sürükler ve temel motivasyonu kendi zihinsel çabasını sürdürme niyeti olsa da, siyasetin bürokratikleşmesiyle olan mücadelesi de birtakım endişelere maruz bırakır. Dolayısıyla, korku, her ne kadar uluslararası ilişkileri doğrudan ilgilendiriyor olsa da, Carr'ın bu kavramlaştırmalarından anladığımız gibi, ülke içinde de önemli bir siyaset kaynağıdır.

Realizmin modern bir temsilcisi olan Morgenthau ise literatür taramamızda iki farklı yaklaşımın tam ortasında konumlandırabileceğimiz önemli bir düşünürdür. İnsan doğasına yaptığı vurgu ile literatürün birincil kısmına katkı sağlarken, ortaya koyduğu devlet ve dış politika yaklaşımlarıyla pozitivist bir karaktere dönüşerek ikinci kısma da önemli katkılar sunmaktadır. Morgenthau, devletlerin ulusal bir çıkar tanımlamasına gittiğini ve bu çıkarın güç ile açıklandığını öne sürmektedir. Çünkü siyasetin doğası, onu oluşturan insan doğasıyla ilişkili olduğundan, devletleri de kendi çıkarları peşinde koşan devletler olarak görmek gerekmektedir. Bu bağlamda, güç terimi ile ifade edilen çıkar kavramı, uluslararası politikadaki siyasi gerçekliğe ulaşmadaki nirengi noktasıdır (Morgenthau 1970, 2-4). Siyasi tutumları değerlendirirken hata yapmamamızı ve adil olmamızı sağlayan motivasyon da devletlerin iyi niyet ya da ideoloji gibi unsurlarla değil, güç merkezli ve çıkar odaklı hareket ettikleri varsayımdır. Çünkü Morgenthau için sıradan bireylerin alternatifler arasından en rasyonel olanı seçmesi gibi, devlet adamları da rasyonel davranmaktadır (Balcı ve Kardaş 2014, 125). Üstelik insan doğasında bulunan sonsuz güç arzusu, gücü ve çıkarı, zaman ve mekândan bağımsız kılmaktadır. Bu durum siyaseti de doğrudan ilgilendirmektedir. Çünkü gücün ve çıkarın, zamandan ve mekândan azade olması durumu, ona evrensel bir nitelik yükleyerek bir devlete ait olmasını önleyecektir (Balcı ve Kardaş 2014, 125). Dolayısıyla, başta da ifade edildiği gibi, uluslararası politika güç ve çıkar arayışları içerisindeki devletlerin mücadele sahnesi olarak var olmaya devam edecektir.

Morgenthau için uluslararası sistemdeki anarşi durumu ve güç mücadelesine karşılık başvuru temel strateji ise güç dengesidir. Fakat güç dengesinin varoluşunda

yer alan önemli bir kavram da korkudur. Çünkü güç dengesine başvuran devletlerin temel amacı, rakip devlet karşısında mevcut güçlerini kaybetmemektir (Pashaklanlou 2017, 46). Dolayısıyla anarşinin, güç mücadelesinin ve niyetlerin belirsizliğinin dayattığı korku, bir devletin başka bir devletle ittifaka başvurmasının sebebinin oluşturur. Dolayısıyla Morgenthau için korkunun muhatabı ittifak içerisindeki devletlerden ziyade rakip devletlerdir (Pashaklanlou 2017, 47). Bu düşünce, ittifakların en azından müttefikler arasında korkuyu törpüleyen bir niteliği olduğu düşüncesini akıllara getirecektir. Ancak Morgenthau'nun devlet ve sistem imajı, korkunun törpülemek yerine tetiklediği düşüncesine imkân tanıyarak bu argümanı çürütür. Çünkü Morgenthau'ya göre sürekli bir güç mücadelesi, devletleri üç farklı strateji benimsemeye iter: a) Mevcut durumu koruma eğilimindeki statükocu devlet, b) gücünü artırma eğilimindeki emperyalist devlet ve c) gücünü herkese göstermek isteyen prestij tutkusunda olan devlet (Pashaklanlou 2017, 50). Dolayısıyla, Morgenthau için, devletlerin de farklı karakterler içerisinde olması, onların amaçlarının farklılaşacağını ve sürekliliğini koruyan güç mücadelesi içerisinde korkunun da bir sürekliliğe bürüneceği düşünülebilir. Korkunun eriştiği bu süreklilik hali de devletleri zaman zaman güvenlik ikilemine, zaman zaman güç dengesine kaydıracak ve güç mücadelesi ebediyeti varlığını korumaya devam edecektir.

Morgenthau'nun öne sürdüğü bu ilkeler, klasik realizmin korkuya bakışıyla ilgili de birtakım ipuçları sunmaktadır. İnsanların bencil ve çıkar odaklı hareket etmeleri, siyasetin de bencillik ve çıkar odaklı bir yapıya büründüğü genellemesine yol açmaktadır. İnsanların birbirlerine duyduğu güvensizlik, çatışma riski ve kargaşa ortamı, devletler dünyası için de birebir aynıdır. İnsanların korkusundan doğan devlet, devletlerin korkusundan doğan bir sistem manzarası olarak karşımıza çıkar. Burada

korkuyu hem insanlar kendi içinde, hem insan-devlet ilişkisinde, hem de devlet-devlet ilişkisinde yaşamaktadır. Bu korkunun merkezinde kalan ama yine de rasyonel kararlar aldığı hesaplanan insan ve devlet ise Morgenthau için korkunun doğal bir gerçeklik olduğunu düşünmemize olanak sağlayabilir. Çok kutuplu bir sistemin, iki kutuplu bir sistemden daha idealize olduğunu öne süren (Pashaklanlou 2017, 50) Morgenthau'nun bu argümanının altında yatan faktörün korkuyla açıklanması mümkündür. Çünkü iki kutuplu sistemde devletler iki süper gücün baskısı altındadır ve bir taraf seçme zorunluluğu taşırlar. Fakat sistemde çok sayıda güçlü aktörün olması, devletleri bazı ittifak girişimleriyle korkunun tekelleşmesini önleme girişimlerine itebilir. Görüldüğü gibi, Morgenthau'nun idealize ettiği sistemde, korku asli bir norm olarak mevcuttur. Bu korkunun da temelinde güç ve hükmetme arzusunda politik insanın doğası vardır. Dolayısıyla, güç arzusundaki insanın esas meselesi korkan yerine korkutan olmaktır.

Realizm literatürünü incelerken önemli katkılarla karşımıza çıkan Schmitt ise “siyasal olan”ın tanımlanması konusunda açıklayıcı bir anlatım ortaya koymuştur. Siyasal Kavramı adlı eserinde, ahlakta iyi-kötü, estetikte güzel-çirkin olduğu gibi, siyasal eylem ve saikleri açıklamakta kullanılabilecek özgül siyasal ayrımın dost-düşman ayrımı olduğunu izah eden Schmitt (Schmitt 2012, 57), kimin, hangi kategori altında yer alacağına karar verme yetkisini de doğrudan egemenin kontrolüne bırakmıştır (Schmitt 2012, 67-69). Burada egemene bırakılan bu kontrol yetkisi, sıradan insanlar için aklın korkuya tutulması olarak değerlendirilebilir. İnsanlar yerine karar alan ve bu karara herkesin uymasını sağlayan/zorlayan devlet, insan aklının yerine insan korkusunu yerleştirmektedir. İstisnai olanın ne olduğunu belirleme tekelinin sahibi olan egemen, toplumun her kanalına yerleşen korkunun da normalliğini perçinlemektedir. Schmitt'in argümanlarının Hitler politikalarına

yansıması ve tarihin kaydettiği acı sonuçlar da bu düşünceyi doğrulamaktadır. Oysa siyasal olan mühimdir ve istisnai olana karar verme tekeli devlet kontrolüne sunarak devleti iç ve dış politikanın tek ve tartışılmaz aktörü konumuna taşıyan Schmitt için ideal ve en güvenli olan, hukukun, büyük bir siyasal kararın gölgesinde, yani istikrarlı bir devlet içerisinde var olduğu durumdur (Schmitt 2012, 97). Bu istikrara yüz çeviren bireylerin akıbeti ise şöyle açıklanabilir:

“..... Eğer bir halk siyasal varoluşun gerektirdiği çaba ve risklerden korkuyorsa, onun yerine bu yükü taşıyacak, bu halkı ‘dış düşmana karşı’ koruyacak ve böylece siyasi egemenliği ele geçirecek başka bir halk mutlaka bulunur..... Bir halkın, siyasalın alanında kalma gücü ya da iradesi yoksa, bu durum, siyasal olanın yeryüzünden kalkacağı anlamına gelmez. Ortadan kalkan sadece zayıf bir halktır” (Schmitt 2016, 82-83).

Dolayısıyla, bu aşamada, realizm için bir devletin dış politika davranışı hakkında nasıl bir bakış açısına sahip olduğuna dair birtakım kanılara sahibiz. Hata payı olmayan ve uyruğunu oluşturan bireylerin var oluşlarının dahi egemen tarafından bahşedilen bir devletin dış politikası, tartışmasız bir şekilde, o devletin egemen gücü tarafından şekillenecektir. Devleti oluşturan bireyler, egemenin almış olduğu bu kararları sorgulamamalı ve egemenin kendisinden beklediği eylemi derhal yerine getirmelidir. Doğa durumundaki herkesin kararı, siyasal bir zeminde egemenin kararına dönüşmüştür ve çok sesliliğin yarattığı kargaşa, yerini tek ve yanılmaz bir egemenin şanlı kudretine terk etmiştir. Hobbes’u ve Machiavelli’yi realist teorinin kurucu koltuğunda tanımlıyor olmamızın sebebi de sorgulanamaz bir devletin, o devleti yöneten egemenin tanımlayacağı bir devlet çıkarı temelinde dış politik gayelere

başvurmasının “güvenli bir normal” yaratmış olacağı varsayımıdır. Fakat görünüşe göre bu normal, bir taraftan korkuyu normalleştirirken, diğer taraftan bu korkuyu kalıcı ve devamlı bir hale getirmektedir.

Öte yandan, insan doğası ile devlet arasındaki bağlantıya odaklanan güçlü bir liberal literatür de mevcuttur. Bu perspektifte öne çıkan teorilerden liberalizm ilgili olarak belirtilmesi gereken ilk husus, “özgür birey” fikrinin, teorinin çekirdeğini (core) oluşturmasıdır. Başka bir ifadeyle, liberalizm, insanı odak noktasına koyan ve bu insanın ihlal edilemez özgürlükleri olduğunu savunan bir teoridir. Liberaller, realizmin öne sürdüğü, insanların doğuştan kötü ve çıkar peşinde koştukları düşüncesine katılmaz. Bu sebeple, her birey, özgürlüklerin kısıtlanmadığı ve temel ihtiyaçların giderilmiş olduğu bir ortamda uyum içerisinde yaşayabilir. Dolayısıyla liberalizmin birey-devlet ve sistem açısından ilgilendiği temel konu, özgürlüklerin ve hakların ne sebeple olursa olsun ihlal edilmemesidir.

Liberal korku literatüründen bahsederken ilk olarak La Boetie'nin düşüncelerinden bahsetmemiz gerekir. Çünkü La Boetie'nin iktidara bakış açısının liberal düşünceyi de derinden etkilediğini ve korku ile ilgili olarak bazı ipuçları taşımaktadır. La Boetie'ye göre tiranın sahip olduğu ayrıcalık doğanın temel yasalarına da aykırıdır: “İnsanlar özgür olarak var olmuşlardır ve birinin diğerini tahakküm altına alması doğal bir durum değildir” (Boétie 2017, 28). La Boetie'ye göre doğa, “en güçlüleri ve en akıllıları, bir ormandaki silahlı haydutlar gibi en zayıfları ezsinler diye bu yeryüzüne yollamamıştır” (Boétie 2017, 27). Bu doğallığı bozmak için tiran, tiyatrolar, oyunlar, gösteriler, acayip hayvanlar, ödülleri, kumar masaları ve halka sus payı olarak verilen ziyafetlerle vatandaşların rızasını kazanmayı amaçlar

(Boétie 2017, 44). La Boetie, bir tiranın sahip olduğu bütün gücü halkın bizzat kendisinden aldığı iddia eder. Buna göre, halk bilinçli ya da çaresiz bir şekilde ona sunduğu bu güçlü ayrıcalığı geri çekmeye karar verdiği an tiran adeta bir heykel gibi devrilecektir (Boétie 2017, 25-26). Diğer taraftan, realistlerin öne sürdüğü devlet çıkarı ve güçlü ordu konusunda La Boetie'nin tavrı nettir: Bir ordunun güçlü olup olmamasının hiçbir önemi yoktur. Tiranı var eden halk ise yok edecek olan da kendisini koruyacağı varsayılan devasa ordular değil, yine halkın kendisidir. Buna göre, savaşan, vergi toplayan, cezalandıran, korkutan tiran ya da onun güçlü ordusu değil, ona bu yetkiyi veren halkın kendisidir (Boétie 2017, 52). Bu düşüncelerden hareketle, La Boetie için herhangi bir siyasal yönetimde korkuya yer yoktur. Bir otorite, bir korku kaynağına dönüştüğü anda meşruiyetini yitirecektir. Bunun için halklara korkuyla başa çıkmak için korkunun kendisi olduğunu bilmesi gerektiğini öğütler. La Boetie'nin (2017, 55-56) şu ifadeleri korkuya ve siyasete bakış açısıyla ilgili en net manzarayı sunmaktadır:

“Size böylesine hâkim olan kişinin iki gözü, iki eh, bir bedeni var ve herhangi bir insandan daha başka bir şeye sahip de değil. Yalnızca sizden fazla bir şeyi var: O da sizi ezmek için ona sağlamış olduğunuz üstünlük. Eğer siz vermediyseniz, sizi gözetlediği bu kadar gözü nereden buldu? Sizden almadıysa, nasıl oluyor da sizleri dövdüğü bu kadar çok eli olabiliyor? Kentlerinizi çiğnediği ayaklar sizinkiler değilse bunları nereden almıştır? Sizin tarafınızdan verilmiş olmasa üzerinizde nasıl iktidarı olabilir? Sizinle anlaşmadıysa sizin üstünüze gitmeye nasıl cesaret edebilir? Kendinize ihanet etmeseniz, sizi öldüren bu katilin yordakçısı olmasanız ve sizi yağmalayan bu hırsıza yataklık etmeseniz o ne yapabilir”.

Locke'a göre ise insanlar kendi çıkarını gözeten, doğuştan gelen birtakım haklara sahip ve bu hakların korunması için işbirliği yapabilen canlılardır. Tanrı tarafından bir akıl ile donatılmış ve bu akıl vasıtasıyla sorunları çözebilme kapasitesine sahiplerdir (Locke 2016, 24-25). Doğa durumundaki insan, tam özgürlük ve eşitlik içerisinde yaşamını sürdürmektedir. Kimsenin bir diğeri üzerinde otorite kurmadığı, herkesin doğal koşullar altında karşılıklı yardım ve sevgi ilkesine dayanan bir düzendir bu. Elbette bu düzen kuralsızlığı ifade etmemektedir. Doğa durumunda geçerli olan doğa yasaları vardır ve bu yasalar Tanrı'nın insana bahşettiği akla dayalıdır (Göze 2011, 169). Locke, doğa yasalarına uyulmaması durumunda herkesin herkesi yargılayabileceği ihtimalinden kaçınmak için bir üst otoritenin gerekliliğini savunmaktadır. Bu otorite, bireylerden birtakım yetkiler alarak onların haklarını, mülkiyetlerini ve özgürlüklerini savunacaktır. Başka bir ifadeyle, devletin oluşma nedeni, insanların birbirlerine zarar verme eğilimi ve buna karşılık ortaya çıkan ölç alma duygularının bir düzensizlik yaratması tehlikesidir. İnsanın devleti oluşturma gerekçesi, bu tehlikeden korunma ve işbirliğini devam ettirme ihtiyacıdır (Özpek 2016, 23).

Locke için akıl dışında, insanlara tanrı tarafından bahşedilen haklar birtakım haklar mevcuttur: Hayat, özgürlük ve mülkiyet hakkı (Locke 2016, 22). Bu haklar, özellikle de mülkiyet hakkı, insanların devletlerde birleşmelerinin temel sebebidir. Doğa yasaları gereğince, insan, doğada bulunan her şeyi kendi emeğini katarak mülk edinebilirdi (Locke 2016, 26). Fakat doğanın sunduğu sonsuzluk ve belirsizlik, insanları daha düzenli bir yaşama teşvik etmiştir. Çünkü doğa durumunda bu hakkın kullanımı belirsizdir ve başkalarının müdahalesine maruz kalabilmektedir.

Dolayısıyla, devletin oluşmasındaki esas amaç kişilerin mülkiyetlerinin korunmasıdır (Locke 2016, 29). Bu iki düşünceyi, realizmin insan doğasıyla ilgili kötümser görüşe ve mülkiyetin devletle birlikte ortaya çıktığı yönündeki görüşe karşı bir cevap olarak yorumlamak mümkündür. Özetle, Locke için insan bir devletin korkusunun muhatabı değildir/olmamalıdır.

Öte yandan, Locke'un liberalizmini realist perspektiften ayıran bir diğer husus, hükümetin çözülebileceği fikriyle ilgilidir. Hobbes'tan farklı olarak Locke sosyal kontratın bağlayıcılığı ile değil, eşitlik-özgürlük eksenine daha çok ilgilidir. Sosyal sözleşmenin yegâne meşruluk kaynağı eşitlik-özgürlük ekseninin içinde yer almaktadır. Bilindiği gibi, realizm için egemenlik devri mutlak ve geri alınamaz. Locke içinse devletlerin, onu oluşturan bireylerden bağımsız çıkarı ve rotası olamaz. İnsanların birtakım düzensizlikten kaçınmak için oluşturdukları devlet, bu insanları keyfi şekillerde yönetme hakkına sahip değildir. Eğer devlet, insanların hayatlarını, özgürlüklerini ve talihlerini korumayacaksa, o toplumun doğa durumunu terk etmesinin bir sebebi kalmayacaktır. Bir başka ifadeyle, devletin gücü, toplumun kamusal yararı ile sınırlı olmaya mahkumdur. Söz konusu yararın yeterince toplumsallaşması için de evrensel, faydacı ve mülkiyete saygılı olması şarttır (Locke 2016, 34-40). Böylelikle realizm açısından egemenliğin devri itibarıyla bütün insanların devlet kontrolüne sokulması durumu, Locke açısından şiddetli bir şekilde eleştirilmiştir. Yaratacağı korku ile kararlarını insanlara dikte ettirmeye çalışan bir hükümetin, insanların ona duyduğu güvene aykırı hareket etmiş olacağı fikri ve böyle bir hükümetin de insanların yaşamlarının, özgürlüklerinin ya da talihlerinin efendisi konumuna yükseldiği ve derhal çözüleceği argümanı (Locke 2016, 45), Locke'u birey özgürlüğünün ateşli bir savunucusu haline getirmektedir. Bir prensin ya da meclisin

insanların güvenine aykırı hareket etmesi halinde yargıyı kimin vereceği sorusuna hiç düşünmeden “halkın kendisi” yanıtını vermesi (Locke 2016, 49), realizmin “devlet için bireyciliğini” “birey için devletçilik” ile çürütme hamlesidir. Dolayısıyla, burada birey-devlet ilişkisinde korkuya yer yoktur. İnsanlar kendi rızalarıyla yarattıkları devletten korkmak yerine, onu rayında ilerlemesi gereken bir tren gibi kontrol altında tutmaları gerekir.

Locke’un teorisinde dikkat çeken önemli bir husus da sivil toplum-siyasal toplum ayrımıdır. Yukarıda bahsettiğimiz realist teorisyenlerin hepsinde insanlar doğa durumundan bir sözleşme aracıyla siyasal duruma erişmekteyken, Locke ve tüm liberal düşünürler için siyasal toplumun oluşumu, sivil toplumdan sonra gerçekleşmektedir. İnsanlar bir devlet egemenliğinde değilken bile bir toplumun parçasıdırlar ve kendileri üzerindeki bir üst otoriteyi belirli bir süreliğine yetkilendirebilmekte, güven zedeleyici faaliyetlere başvuran otoriteyi sınırlandırabilmektedir. Mevcut düzen her zaman ve her koşulda birey-merkezliliğe aittir. Buradan varabileceğimiz sonuç, devlet olmadan önce de insanların sivil bir toplumun parçası olmasının, bu merkez konumu siyasal bir toplumla pekiştirdiğidir. Başka bir ifadeyle, daha önce de belirtildiği gibi, esas olan bireydir.

David Hume da İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma adlı eserinde zihnin nesnelere arasında ikili bir ayrım yapmaktadır: Düşünce/idealar ile izlenimler. Bican Şahin’in Hume’un kendi sözcükleri ile aktardığı gibi, izlenimlerin tümü “yaşamsal algılarımızdır”, duyduğumuz, gördüğümüz, hissettiğimiz, sevdiğimiz, nefret ettiğimiz, istediğimizdir. Bu bağlamda korkunun yaşamsal algılarımız arasında yer aldığı açıktır. Diğer yandan düşünce/idealar ise bu izlenimlerin kopyalarıdır, bir

anlamda, faaliyetlerimize yön veren zihnimizdeki izlenimlerin yansımalarıdır (Şahin tarih yok, 3-4). Buradan hareketle algılar üzerinden şekillenen insan davranışı, zamandan zamana, mekândan mekâna ve kişiden kişiye radikal değişiklikler arz etmediği için, korkunun insan doğasına içkin, herkeste bulunan bir gerçeklik olduğu sonucuna ulaşmak da mümkündür. Hume’u ortaya koyduğu bu bilgi ve insan doğası metodolojisi yaklaşımıyla farklı bir yerde konumlandırılmamızı gerektirir. Çünkü pozitivist düşüncede belirgin bir şekilde ağırlık gösteren ideaların ilişkisi alanında olduğu gibi, a priori, salt akıl ile bu var olduğu düşünülen zorunlu ilişkiyi kavrayabilir miyiz sorusuna verilen “evet” cevabı, Hume için “hayır”dır. Pozitivist metodolojinin ortaya koyduğu akıl ile gerçeği keşfetme fikri Hume için olanaksızdır. Çünkü Hume’a göre olayların bilgisinin yalnızca deneyimle ve gözlemlerle keşfedilebilir (Hume 2016, 401) ve devletin ortaya çıkışı da, Hobbes ve Locke’un aksine, akıl yoluyla ulaşılan bir sözleşme modeliyle değil, faydacı bir deneyimin sonucunda gerçekleşmiştir. Hume’un düşüncesinde toplumsal davranış kuralları, tıpkı devletin ortaya çıkması gibi, insan yaşamının zorlu koşullar ile baş edebilme doğrultusunda geliştirilmiştir. Bu kurallar ve kurumlar bir kez oluşturulduğunda, bireylerin doğal eksikliklerinin üstesinden gelmede topluma fayda sağladıkları sürece uygulamada kalacaktır. Soyut akla dayalı olarak icat edilmemiş olan bu kurallar ve kurumlar, zaman içerisinde kendiliğinden doğmuş, daha sonra da fayda sağladıkları için kabul görmüş ve muhafaza edilmiştir (Hume 2016). Devletin ve toplumsal kuralların belirli bir fayda nedenselliğiyle ortaya çıkmış olması, realizmin sıkça vurguladığı “devlet akli” düşüncesine de bir eleştiri olarak görülebilir. Çünkü insani deneyimlerin sonucunda oluşan ve ancak faydalı olmaya devam ettiğinde meşruluğunu koruyabilen devlet, bireylerden bağımsız kararlar alma fonksiyonuna sahip değildir. Hatta bu açıdan düşünüldüğünde, devletin varlığının temel nedeni, soyut biçimde tanımlanmış bir adalete erişmek değil,

toplumsal işbirliğinin devamını sağlayacak biçimde toplumdaki adaletsizlikleri önlemektir. Bu açıdan bakıldığında, Hume için toplumsal bir adaletin hüküm sürmesinin devamı, hükümetin varlığından daha gereklidir (Thiele 2002, 202). Realist teorinin aksine, Hume da, sonrasında etkileyeceği liberaller gibi, insanların doğa durumunda kargaşa içerisinde yaşadıkları fikrine katılmaz. Devletin oluşumunu aynı toplumun insanları tarafından yaşanan problemlerden değil, farklı toplumların birbiriyle tuttuğu kavgalar ile açıklar (Hume 2016, 518): Hiç ekilmemiş topraklarda, küçük nüfuslar kendi adaletlerini sağlayabilirken, toplumlar geliştikçe adaletsizlikler ortaya çıkacaktır (Hume 2016, 202) ve devlet bir mülkiyet ayrımı yaparak bunu önlemeye çalışır. Hume için hükümet, bir anlamda, adaletsizliği önlemek için ortaya çıkmaktadır (Hume 2016, 390) Adaletsizlik ise, temelde, mülkiyet haklarının çiğnenmesiyle ortaya çıkar. Mülkiyet kurumunun olmadığı bir yerde insan ihtiyaçlarının karşılanması belirsizlik içine düşer. İnsanlar orta ve uzun vadeli planlar yapamaz, günlük yaşamak zorunda kalırlar.

Burada mülkiyetin de tıpkı devlet ve toplumsal ahlak kuralları gibi insanların birtakım arzu ve faydasına hizmet eden olgular olduğunu düşünmek mümkündür. Başka bir ifadeyle, mülkiyet ile devleti ortaya çıkaran motivasyon aynı olduğuna göre, birinin diğerine tercih edilmesi kabul edilemez. Mülkiyeti olmadan belirsizlik ve kısa vadeli planlar içerisinde kaybolan insan, devlet olmadığında, yakınlarına öncelik gösterme eğiliminde bulunarak ahlaki ve adil normları zedelerken, uzun vadeli çıkarlarını kısa vadeli çıkarlarına kurban ederek olası bir özgürlük kaybına da zemin hazırlayacaktır. Bu özgürlük kaybı otoriterleşmeye temel oluşturabilirken, korkması gerekeni korkutan devlet, herkesi korkutan bir Leviathan'a dönüşebilecektir. Oysa Hume için böylesi bir güç karşıtlığının üstesinden gelmek için insanlar güçlerini

toplar, ruhlarını dinçleştirir ve ona başka türlü hiçbir zaman alışık olmayacağı bir yükseklik verecektir. Boyun eğme eğilimi ise gücü yararsızlaştıracak, insanı ona duyarsız kılacaktır. Üstelik bu durumu tersten okuyunca da benzer sonuç ortaya çıkacaktır: “Ruhumuz yüreklilik ve yücelik ile dolduğunda doğrudan karşıtlık da arayacaktır” (Hume 2016, 418). Dolayısıyla burada özgürlüğün muhafazası ve onun önünde beliren engellere karşı koyma tutkusu, Hume için ön plana çıkarılan önemli bir olgudur. Ancak bunun her zaman olağan şekilde ilerlemesinin önünde bir unsur vardır: İnsan doğası. Hume için insanlar doğası gereği ödlektirler. Kendisi bunu şu örnekle açıklar: “Bir nesnenin aniden önümüze çıkması, hakkında bir şey bilmemek bile, ilkin korku ile etkileniriz” (Hume 2016, 429).

Kısacası, Hume perspektifinden, insan doğasında korkunun yerleşik bir özellik olduğu çıkarımı yapabiliriz. Bu da bizi kimsenin korku gerçeğinden istisna kalamayacağı sonucuna ulaştırır. Diğer taraftan “belirsizliğin yaratacağı korkunun diğer tarafında umut vardır” (Hume 2016, 430). Muhtemeldir ki devleti inşa eden motivasyon da belirsizliğin hüküm sürdüğü bir zamanda korkuya ve umuda tutunan insanlardır. Ancak Hume’a göre iyilik ve kötülük arasındaki belirsizliğin ortaya korku ya da umut çıkaracağı düşüncesi (Hume 2016, 423), otoriter bir yönetimde, yönetilenler üzerinde hüküm süren belirsizliği dikkate aldığımızda, sonuç “korkutucu bir umut” ya da “umutsuz bir korkunçluk” olacaktır şeklinde yorumlanabilir.

2.2. Devlet ve Uluslararası İlişkiler: Kurumsalcı Yaklaşımlar

Devlet ve uluslararası ilişkiler arasındaki bağlantıyı yorumlarken doğrudan insan doğasına odaklanmayan, devleti verili kabul eden yaklaşımlar arasında realist

teorinin modern metinleri öne çıkmaktadır. Klasik metinlerin aksine bu tür metinler, devletin meşruluğu konusunda bir tartışmanın tarafı değildir ve bu meşruluğu yine devletin kendisiyle açıklama eğilimindedir. Bu yaklaşıma göre devletlerin uluslararası ilişkilerdeki faaliyetleri, belirli bir rasyonalite ve çıkar tanımlaması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla devlet akli, her an devrededir. Realizm literatüründe geniş yer bulan güvenlik ikilemi (*security dilemma*), güç dengesi (*balance of power*), peşine takılma (*bandwagoning*), tehdit dengesi (*balance of threat*), çıkar dengesi (*balance of interests*) gibi çeşitli kavramların çıkış noktası da bu devlet aklının çıktılarıdır.

Realist düşünürler için sistemde bir üst otorite olmaması, yani anarşik yapı, devletleri çıkar odaklı politikalara sürükler. Bu durum, güce, kendi çıkarını gözetmek zorunda olan bir devletin sahip olması gereken en önemli araç vasfını yükler. Kendi başının çaresine bakma (*self-help*) durumu ise bir üst otoritenin yokluğunda her devletin kendisini merkeze koyarak hareket edeceği varsayımına dayanır. Bu durum, işbirliğini tali bir pratik olarak görme motivasyonuna da olanak sağlar (Balcı ve Kardaş 2014, 123). Otorite yokluğunda hüküm süren belirsizlik, devletleri güvenlik ikilemi adı verilen bir düşüncenin de uygulayıcısı yapar. Güvenlik ikilemi, rakip devletin güçlenmesi yorumuyla kendisini silahlandıran devletleri ifade eder ve bu güçlenme ve silahlanma tedbiri, artarak devam eder. Güvenlik ikileminin iki kaynağı, gelecek hakkında belirsizlik ve diğer devletin niyetini tam olarak bilememe durumudur (Balcı ve Kardaş 2014, 123).

Kenneth Waltz teorisinin dış politika davranışları ve tercihlerini anlamamız konusunda doğrudan bir açıklama getirmediğini ve bu nedenle bir dış politika teorisi olmadığını kabul etse de sistemin temel karakteristiği olan anarşinin devlet

davranışlarını dolaylı olarak etkilediğini öne sürmüştür (Waltz'dan aktaran Wivel 2017). Bu açıdan bakıldığında Waltz, sistemin bir üst otoriteden yoksun olma durumuna işaret eden anarşiye odaklanmakta ve bunu yaparken klasik metinlerin aksine insan doğasını göz ardı etmektedir (Walt 1998, 31). Sisteme karakteristiğini veren anarşi durumunun bir sonucu olarak, her devletin kendi başının çaresine bakma ihtiyacının (*self-help*) işbirliğini geçici bir pratiğe dönüştürmesini “geyik avı oyunu” ile açıklayan Waltz'a göre anarşi altında devletlerin durumu şu şekilde açıklanabilir:

“Açlıkla (hayatta kalma) karşı karşıya olan beş kişi bir araya gelir ve açlıklarını giderebilecek bir geyik avlamaya girişirler. Geyik avı için ortaklaşa bir tuzak hazırlarlar. Fakat bunlardan bir tanesi için tavşan avlamak açlığını gidermek için yeterlidir. Bu kişi geyi için tuzak kurulduğu sırada avlanma mesafesine yaklaşan tavşanı avlamayı tercih eder. Böylelikle beş kişiden ayrılan bu kişi kendi açlığını gidermiş olsa da, geyiğin kaçmasına sebep olur.” (Balcı ve Kardaş 2014, 123)

Anarşinin ve güç mücadelesinin bir sonucu olarak karşımıza çıkan güvenlik ikilemi de realizmin sıklıkla kabul ettiği önemli bir duruma işaret etmektedir. Güvenlik ikilemine göre, bir devletin güç artırımında bulunması, diğer devletler için iki şekilde yorumlanacaktır: a) kendi güvenliği için güç artırımına gitmiştir ve b) kendi çıkarını diğer devletler aleyhine arttıracak bir ortam oluşturmak amacıyla. Ancak esas niyetin hangisi olduğu bilinmeyeceğinden dolayı diğer devletler kötü senaryoyu dikkate alarak bu duruma yine güç artırımıyla karşılık vereceklerdir (Balcı ve Kardaş 2014, 124). Çünkü bu düşünceye göre, devletler daima diğer devletlerin kötü niyetlerle hareket eder (Tang 2008, 455-458). Dolayısıyla güvenlik ikilemi olarak adlandırılan

karşılıklı güç artırımı/silahlanma yarışı, merkezinde rakip devletin kendisine üstünlük kurması ve kendi güvenliğine bir tehdit oluşturması korkusunu barındırmaktadır. Bu korkuyu yenmek için başvurulan kaynaklar çeşitlidir.

Waltz'a göre uluslararası sistemde devletlerin birbirlerinin güçlerini dengeleme stratejisi dış politikada en sık karşılaşılan davranıştır. Bunun nedeni yine sistemin anarşik yapısıdır (Waltz'dan aktaran Wivel 2017). Her ne kadar devletler dış politika tercihlerinde sahip olduğu imkân ve kapasiteleri koruma amacıyla hareket etseler de devletlerin güç dengelemeye başvurmasının temel sebebi, bir devletin başka devlet-ler-in saldırısına maruz kalma olasılığı ve korkusudur. Bir devletin diğer devletlerin gücünü, kendisine saldırma ihtimaline karşılık dengelemeye başvurması dikkate değerdir. Çünkü anarşinin mümkün kıldığı saldırı ihtimali, devletlerarası ilişkilerde bir saldırıya maruz kalma korkusunun var olduğuna ilişkin varsayımda bulunmamıza olanak tanımaktadır. Öte yandan Waltz'un iki kutuplu bir yapının, üç veya daha fazla büyük gücün olduğu çok kutuplu bir yapıya göre daha istikrarlı olduğunu iddiası da (Waltz 2015) sistemik bir korkuya dair bazı ipuçları taşır. Çok sayıda güçlü devletin olduğu bir sistem daha fazla dengeleme ve daha fazla rekabet anlamına gelecektir ve bu da yukarıda bahsedilen devletlerin saldırıya maruz kalma korkusunun artmasıyla sonuçlanacaktır. Günün sonunda, çift kutuplu sistemin aksine, sistemde çatışmasızlık ve istikrar olasılığı zayıflayacaktır.

Tıpkı Waltz gibi, öğrencisi Stephen Walt da devletlerin kazançlarını arttırmaktan çok kayıplarını azaltma motivasyonu ile dış politika tercihlerinde bulduklarını ileri sürmektedir. Bu kayıpları azaltmak için önlenmesi gereken tehdit tanımlaması ise yukarıda bahsi geçen saldırganlık ihtimalini fazlasıyla

barındırmaktadır. Walt'a göre tehdit; toplam güç, saldırgan kapasiteler, saldırgan niyetler ve coğrafi uzaklık değişkenleri çerçevesinde açıklanmaktadır (Walt 1985, 8-12). Burada güç, saldırgan kapasite, saldırgan niyet ve iki devlet arasındaki coğrafi mesafe özünde bir saldırılma korkusu barındırmaktadır. Ayrıca Walt'a göre her ne kadar dengeleme yaygın bir tercih modeli olarak kabul edilse de başta zayıf devletler olmak üzere, devletlerin her zaman en uygun tercihlerde bulunacakları beklenmemelidir. Bir devlet, başka bir devletin tehdidine maruz kaldığında, kendisini tehdit eden devletle ittifak yapma tercihinde bulunarak peşine takılma (bandwagoning) stratejisini izleyebilir. Walt'a göre bu strateji, bir devletin kendisinden daha güçlü bir devlet tarafından tehdit edildiği durumlarda daha yaygın olarak görülmektedir (Walt 1985, 4-5). Bu durum, devletlerin tehdit algılamasında korkunun güçlü bir motivasyon olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla hem güç dengeleme hem de peşine takılma, merkezinde korkuyu barındırmaktadır ve devletler için güvenli bir liman arayışıdır. Çünkü bir devletin kendisinden daha güçlü bir devleti dengelemesinin zor olacağı düşüncesiyle onunla ittifak kurması kendisini korkudan azade kılma gayesi taşımaktadır. Bunun dışında Walt'un devletlerarası ittifaklara yönelik düşünceleri de korkunun güçlü bir motivasyon olduğuna dair ipuçları sunmaktadır. Walt'a göre bir ittifakın başarısı, onu oluşturan devletler arasında ideolojik benzerliklere, bu devletlerin iç yapısının merkezileşmiş ve hiyerarşik olmasına ve kendilerini uluslararası sistemde ne ölçüde güvenli hissettiklerine bağlıdır (Walt 1987). Dolayısıyla bu noktada minimize edilmiş korku, ittifakın hem oluşum hem de istikrar nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Scheweller ise dengeleme stratejisinin güvenlik, peşine takılma stratejisinin ise kazanç amaçlı tercihler olduğunu iddia ederek alternatif bir yaklaşım olarak çıkar

dengesi teorisini öne sürmüştür (Scheweller 1994, 99). Scheweller'e göre devletler sadece ödün verdikleri için değil, ödül almak için de birbirleriyle yakınlaşmaktadır (Nogateva 2011, 38-39). Dış politika tercihinin ne önde olacağını belirlemek için de çıkarların nelerden motive olduğu sorusuna yanıt aramak gerekmektedir. Scheweller'e tercihleri şu şekilde sıralanabilir: Genel olarak egemenlikten memnun olmak, belirli ölçüde memnun olmak, memnun olmamak ve daha fazlasını istemek (Nogateva 2011, 38). Scheweller'in teorisini geliştirmek için yararlandığı benzetmeler ise konuyu korkuyla olan ilişkisini yorumlamamıza imkân tanımaktadır. Scheweller'e göre devletler şu şekilde sınıflandırılmaktadır: a) sahip olduğu gücü korumaya çalışan aslanlar, b) zayıf oldukları için diğer devletlerin hedefi olabilen kuzular, c) hem sahip olduklarını korumak hem de daha fazlası için bedel ödemeye hazır olan çakallar ve d) sınırsız amaçları olan revizyonist kurtlar (Scheweller 1994, 101-104). Scheweller'e göre aslanlar, tehdit oluşturan devletlere karşı ya denge kurmakta ya da sorumluluğu başkasına yüklemektedir (Nogateva 2011, 38). Bu açıdan aslanlar için temel korku mevcut durumun bozulmasıdır. Statükonun devamı halinde korku minimize haldedir. Kuzular ise peşine takılma stratejisine eğilimlidir. Aksi takdirde kendisine tehdit olan güçlü devlete teslim olması gerekecektir (Scheweller 1994, 101-102). Dolayısıyla yem olma korkusunu yenmek için tehdidin kaynağıyla yakınlık kurmak isteyecektir. Çakallar ise aslanlar ve kurtlar arasında bir denge aramaktadır. Çünkü hem elindekini korumak hem daha fazlasını elde etmek için kendisinden güçlü olan aslanlar ile karşı karşıya gelmeyecek ama revizyonist kurtlarla da bağını koparmaması gerekecektir (Scheweller 1994, 103). Böylelikle aslanlardan ve kurtlardan doğabilecek tehdit korkusunu dengeli ve pragmatik bir tavırla azaltmaktan yana olacaktır. Kurtlar ise risk almaktan imtina etmeden gücünü artırmak için yoğun bir mücadeleye girişme eğilimindedir (Scheweller 1994, 103-104). Bu devletler güç arayışını korkuyla

meşrulaştırırken aynı zamanda diğer devletler için de korku kaynağı olmaktadır. Günün sonunda Scheweller'in teorisindeki dört ülke türü için de korkunun dış politika tercihlerinde önemli bir motivasyon olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

John Mearsheimer'a göre ise uluslararası sistemdeki tüm aktörler saldırgan askeri kapasitelere sahiptir ve bu motivasyonla hareket etmektedir. Kısacası Mearsheimer'ın yaptığı, başka bir devletin saldırısına maruz kalma korkusunun kalıcılığını, belki de önlenemezliğini, vurgulamaktır. John Baylis'in aktardığı gibi, Mearsheimer için "uluslararası politika, savaşın ortaya çıkmasının, yağmurun yağması gibi her zaman olası olduğu acımasız bir rekabet sürecini içermektedir. Devletler arasında işbirliğinin olduğu/olabileceği kabul edilebilir. Fakat işbirliğinin sınırları vardır ve bu sınırlar 'herhangi bir seviyedeki işbirliğinin yok edemeyeceği hâkim güvenlik rekabeti mantığına dayanır'. Uzun dönemli hakiki bir barışın veya devletlerin güç için rekabet etmediği bir dünyanın sağlanması mümkün değildir" (Baylis 2008, 72). Devletler güçlerini arttırma ve muhtemel rakiplerinin önüne geçebilmek için güç dengesini değiştirme fırsatını aramaktadırlar (Mearsheimer 2003, 33). Çünkü bir devlet, başka bir devlet için her zaman potansiyel rakiptir. Bu nedenle her devletin dış politikadaki asıl amacı kendi varlığını sürdürmektir. Bir devlet için kendini güvende hissetmenin yolu da askeri anlamda rakiplerinden üstün olmaktan geçmektedir (Mearsheimer 1994, 11-12). Sonuç olarak, Mearsheimer'ın çalışmalarında da korku, uluslararası ilişkilere yön veren, devletleri sürekli bir güç mücadelesinde bulunmaya zorlayan ve işbirliğini geçici bir pratiğe dönüştüren önemli bir motivasyon olarak karşımıza çıkmaktadır.

Devlet ve uluslararası ilişkiler açısından liberalizm ise tıpkı realizm gibi sistemin anarşik yapısını kabul eder. Ancak liberalizm açısından üst otoritesiz bu sistem, her zaman çatışma ve gerginlik değil, işbirliği de üretebilir (Oğuzlu 2014, 137). Liberalizm için devletler, işbirliği yoluyla daha kazançlı olacaklarını düşündüklerinde, çatışmadan uzak kalabilir. Uluslararası örgütler ve kurumlar, hem işbirliğinin olası kazanımlarını ortaya konmasına ve devletler arasında güvenin tesisine hizmet etmeyi amaçlarken, hem de verilen sözlerin tutulmasının da denetçisidir (Oğuzlu 2014, 138). Liberalizmi diğer teorilerden ayıran önemli bir özellik de devlet-içi birimleri veya aktörleri esas almasıdır. Liberaller, realistlerin öne sürdüğü temel aktör olan ve üniter yapıdaki, tek sesli devletin varlığını sorgulayarak devleti oluşturan bazı alt-faktörlerin varlığına dikkat çeker. Dolayısıyla, bir devletin yönetimini ve politikalarını anlayabilmek için o devletin “içine inmemiz” gerekir. Çünkü içerideki gelişmeler dışarıyı etkiler (Oğuzlu 2014, 139-140). Öte yandan, Machiavelli’nin ilk tohumlarını attığı siyasetin ahlaktan bağımsız olduğu ya da kendisine özgü bir siyasal ahlakın var olduğu düşüncesini eleştiren liberalizm, insan merkezli bir teori olmanın gerektireceği bir şekilde, siyasetin de birtakım ahlaki normlara dayanabileceğini iddia etmektedir. İnsan hakları, adil savaş gibi kavramlar bu ahlaki çerçevenin bazı sınırlarını oluşturmaktadır (Oğuzlu 2014, 141). Son olarak dış politika meselelerine odaklanırken yapılan yüksek-alçak politika (high-low politics) ayrımını da eleştiren liberalizm için alçak politika olarak görülen çevre, enerji, ekonomi gibi konuların da en az askeri konular kadar önemli ve dikkate değer olduğunu belirtmektedir (Oğuzlu 2014, 142). Bu anlayışa göre, insanın olduğu ve insanı ilgilendiren herhangi bir konu, başka bir konudan daha önemsiz değildir.

Liberalizmi, realizmden ayıran faktörlerden birisi de devletleri sistemin tek temel aktörü olarak kabul etmemeleridir Liberal teoriye göre devlet, sistemde yer alan temel aktörlerinden sadece birisidir. Ancak insana yönelik iyimser tutumlar nedeniyle, devletlerarası bir işbirliğinin mümkün olacağını öne süren realist düşünce ile keskin bir biçimde ayrılırlar. Liberal düşünceye göre, devletlerin tercihlerini bireyler belirler. Dolayısıyla bireylerin ve diğer sosyal grupların aralarında bir çıkar uyumu söz konusu olduğunda işbirliği için uyumlu bir atmosfer oluşmuş olur. Ekonomik literatürde “görünmez el” olarak ifade edilen, herkes kendi çıkarını gözettiğinde, herkesin çıkarının gözetilmiş olmasını düzenleyen gizli güç, uluslararası ilişkiler için de pek tabii söz konusu olabilir (Keohane 1984, 52). Burada realizmde olduğu gibi, sistemin anarşik yapısının sürekli bir güç mücadelesine neden olacağı ve bunun da korkunun temel kaynak olarak siyasette var olduğu iddiasından önemli bir ayrışma söz konusudur. Liberal teori için sistemin anarşik yapısı, onu yöneten devletlerin de insan oluşumu olması ve insanın da işbirliğine yatkın rasyonel bir varlık olduğu inancı, çatışmanın kaçınılmaz olduğu fikrine karşı önemli bir karşı duruştur.

Liberal düşünürlerin devlet ve uluslararası ilişkiler arasındaki ilişkiye odaklandıkları ve devletlerin insanlar üzerinde bir korku motivasyonuna sahip olmasını önlemek için sivil toplum, devlet-dışı aktörler, uluslararası örgütler gibi birtakım kurumsal düzenlemelerin gerekli olduğunun altını çizmektedirler. Örneğin devletlerin sahip olduğu rejim şeklinin dış politika davranışlarını etkileyeceği düşüncesini öne çıkaran Demokrat Barış Teorisi (DBT) gibi teoriler, literatürde yoğun bir şekilde ele alınmış ve önemli fikirsel tartışmalara zemin hazırlamıştır.

Temel çıkış noktasını Immanuel Kant'ın Ebedi Barış Üstüne Felsefi Bir Deneme adlı eserinden (Kant 1960) alan teori, demokratik rejimlerin birbirleriyle savaşmayacakları şeklindeki argümana dayanır. Bu düşünce, demokratik ülkelerde devlet faaliyetlerinin izlenebilir ve denetlenebilir olduğu, keyfi uygulamalara başvurmadığı bir düzeni tasvir eder. Bu düşüncenin bu tezle olan ilgisi, demokratik rejimlerde bireylerin birbirlerinden ve devlet korkusundan azade bir yaşam sürmelerinin mümkün olmasıdır. Vatandaşlar ne devletin ne de başka vatandaşların izni olmadan kendi kararlarını alıp uygulayabilmektedir. Bu da korkunun olabildiğince sınırlı olduğu bir yöneten-yönetilen ilişkisini akla getirmektedir. Dolayısıyla, teorinin öne sürdüğü düşüncenin bu çalışmayla olan ilgisi, korkunun olmadığı yerde özgürlüğün ve barışın olacağı argümanıdır. Çünkü demokratik rejimlerde çıkan anlaşmazlık durumlarında diyalog kanalları derhal devreye sokulur, devlet-altı yapılar konuya müdahil olur ve taraflar sorunun çözümüne yönelik daha barışçıl bir yaklaşımla meseleye yoğunlaşırlar. Karşılıklı kazanç durumunu (win - win) öne çıkaran bir çözüm arayışı tansiyonu düşecektir. Tercihler ve davranışlar arasındaki farklılıklar da bu kazanç durumundan dolayı ikinci planda kalacaktır (Moravcsik 2008, 244-245). Keohane ve Nye'in da dikkat çektiği gibi, Kanada'nın son savaş planının yarım yüzyıl öncesinde kalması, İngiltere ve Almanya'nın uzunca bir süredir savaşmıyor olması bu teoriyi destekleyici örneklerdir (Keohane ve Nye 2001, 23).

Demokrasi ve barış arasındaki ilişkiyi teorik ve ampirik olarak ele alarak DBT literatürüne önemli katkı sunan Michael W. Doyle, devlet kurumlarının demokrasi kültürüne dayandırılmış olmasının doğal bir sonucu olarak devleti halka karşı sorumlu yapacağı fikrini benimsemektedir (Doyle 1983). Böylelikle düzenli olarak adil ve özgür seçimlerin gerçekleşmesi yönetimin revizyonuna olanak tanıyacağından, kötü

politikalar uygulayan yöneticiler bu tercihlerinin sonuçlarına katlanacaklardır (Doyle 2005, 463-466). Kısacası, söz konusu ülkelerdeki hükümetler, bir anlamda, halka karşı sorumluluklarını korku yoluyla ortadan kaldırmak yerine sınırları halk tarafından çizilmiş bir manevra alanı içerisinde kendisine yüklenen görevleri yerine getireceklerdir. Üstelik Burak Durgut'un aktardığı gibi, Doyle'a göre eğer devletler birbirlerine müdahale etmezlerse, bireyler diğer devletlerin vatandaşı olan bireylerle devlet müdahalesinden azade biçimde uluslararası ilişkiler kurabilirler ve bu ilişkiler sayesinde oluşan bağlar devletler arasındaki barışı destekleyebilir. Liberal devletler arasındaki barışın varlığı ve genişlemesi bu prensibin çalıştığının da bir göstergesidir (Durgut 2017, 23). Z. Maoz ve B. Russett da 1993 yılında yaptıkları çalışma (Maoz & Russett 1993) ile DBT'nin nedensel bağlantılarına odaklanmıştır. Çalışmada, demokratik normları benimseyen ve bu normların normatif boyutlarını gözardı etmeyen devletlerin daha uzlaşmacı oldukları yönünde güçlü bir nedensel bağlantı saptanmıştır. Bu düşüncelerden hareketle, demokratik kültürün gelişiminin korkuyu minimize edeceği varsayımında bulunarak, demokratik oldukları kadar toplum ve iktidar nezdinde korkunun sınırlı olduğu devletlerin daha uzlaşmacı dış politikalar izleyeceği düşünülebilir.

Diğer taraftan, DBT literatüründe, demokrasi ve barışın tek başına yeterli nedensellik ilişkisini sağlayamadığını öne sürerek ekonomi, ticaret, kültür gibi çeşitli değişkenlerin de dikkate alınmasını gerektiğini öne süren çalışmalara rastlanmıştır. Örneğin Eric Gartzke, DBT'yi kapitalist ekonomiler üzerinden inceleyerek finansal sermayeden yararlanmanın bir ülkeyi fethetmekten daha kolay olduğunu öne sürmekte ve kapitalist ekonomilerin güçlenmesinin barış üzerinde etkili olduğunu vurgulamaktadır (Gartzke 2007). Gartzke, bir diğer önemli çalışmasında da barış ile

kültür arasında bir nedensellik kurmuştur. Bu çalışmaya göre, gelişmiş demokrasiler arasında daha az çatışma gözlemlenmesinin nedeni, kültürel, sosyal, etnik, demografik birçok faktörün devletlere ortak bir bakış açısı kazandırmasıdır (Gartzke 1998). Esasında bu ortak faktörler ve devletlerin sahip olduğu bakış açıları, vatandaşlar üzerinde bir korku yaratarak kendisine meşruiyet kazandırma yoluna giden kusurlu demokrasilerin çok uzağında bir noktaya işaret etmektedir. Çünkü ekonomik ilişkilerin güvenli bir şekilde sürdürülmesi ve devletlerarası ilişkilerin birtakım ortak norm ve değerlere dayandırılmış olması, günün sonunda korkunun minimize edilmiş olduğu bir manzara sunmaktadır. M. Mousseau ise demokratik devletler arasındaki barışın ortak ekonomik yapıdan kaynaklı, birbirine yakın menfaatlerin bir fonksiyonu olabileceğini belirterek bu konuya odaklanan çalışmaların yetersizliğinden şikayetçidir (Mousseau 2003). Mousseau'ya göre, demokratik değerler, gelişmiş piyasa ekonomilerinde mevcut olan sözleşme normlarından kaynaklanmakta ve demokratik ülkeler arasındaki barış, gelişmiş ekonomilere sahip olan demokrasilerle sınırlıdır. Dolayısıyla barışın sağlanmasındaki temel kriter demokrasiler değil, kapitalist ekonomilerdir. Bu sebeple, yalnızca kapitalist ekonomilerin geliştiği ülkelerde demokratik bir barıştan söz edilebilir (Mousseau 2000). Benzer şekilde, devletleri ekonomik açıdan fayda peşinde koşan birimler olarak gören S.W. Polachek de birimler arasındaki ticari kapasitelerin artmasıyla beraber yaşanacak olası bir çatışmanın da maliyetinin artacağını ve bu maliyeti karşılamak istemeyen aktörlerin uzlaşmacı tavır sergileyeceğini öne sürerek barış ile ekonomi arasında bir ilişki kurmuştur (Polachek 1980). Görüldüğü gibi Mousseau ve Polachek'in görüşleri, ekonomik ilişkilerin ilerlemesi ve bu ilişkilerin belirli bir fayda sağlaması sonucunda çatışma riskinin minimize olacağı varsayımına dayanmaktadır. Burada Mousseau'nun yaptığı ekonomik ilişkilere yönelik yapılan kapitalizm vurgusu, serbestliğin ve piyasa belirleyiciliğinin temel unsurlar olduğu

yönünde bir kaniya ulaşmamıza olanak tanımaktadır. Bu ilişkilerin özgür bir şekilde sürdürüldüğü ve piyasanın tek belirleyici rol üstlendiği bir sistemde korkuya rastlanmayacağı tahmin edilebilir. Polachek'in vurgusu ise korku yoluyla denetimsizlik sağlayarak kendisini çatışmacı bir atmosfere taşımak yerine ticaret yoluyla kazanılan refahı korumanın daha tercih edilebilir olacağı şeklinde yorumlanabilir. Son olarak liberteryen düşünür R.J. Rummel'in görüşlerinden de bahsetmek elzemdir. Rummel, özgürlükçü ülkelerin kendi aralarında savaşmasının imkânsıza yakın olduğu saptamasını yaparak barış ile özgürlükçü düşünce arasında bir nedensellik kurar (Rummel 1983). Bu nedenselliğin temel nedeni, özgürlükçü ülkelerde devletin gücünün minimize edilmiş olmasıdır. Herhangi bir devlet baskısı olmadan özgürce çıkarlarını koruyan bireyler, doğal olarak, savaşa kaynak aktarma fikrine uzak duracaklardır. Devletin harcamalarının da güçlü bir şekilde denetleniyor olması savaş için fon bulunmasını zorlaştıracaktır. Bu bağlamda, minimize olan gücü minimize olan bir korkunun da açık bir tezahürü olarak yorumlamak mümkündür. Çünkü tahmin edilebileceği gibi, her ne türden olursa olsun, özgürlüğün olduğu yere korku hüküm süremeyecektir.

Karşılıklı Bağımlılık Teorisi de liberal teorinin uluslararası ilişkiler yaklaşımlarına yönelik önemli ipuçları sunmaktadır. Keohane ve Nye'in ortaya attığı Karşılıklı Bağımlılık Teorisi, neo-liberalizmin barış ve istikrar formüllerinden birisidir. Realizmi eleştirerek esas çözüm yolunu kendilerinin bulduğunu iddia eden liberal düşüncenin barışın ve istikrarın sağlanması yönünde nasıl bir çözüm sunduğunu anlamak için karşılıklı bağımlılık teorisinin üç ana karakteristiğini incelememiz elzemdir. Bunları a) çok boyutlu kanalların oluşumu, b) konular arasındaki hiyerarşinin ortadan kalkması ve c) askeri güç kullanımının birincil öncelik

olmaması/minimize edilmesi olarak ifade etmek mümkündür (Keohane ve Nye 2001, 22-23-24). İlk durum, çok boyutlu kanalların toplumlarla etkileşime geçmesiyle birlikte hükümet-dışı unsurların da politika üretiminde fonksiyonel olması durumudur. Devletlerarası münasebetler, salt meşru devlet yetkililerin kontrolüne bırakılmaktan ziyade, çok boyutlu (plüralist) bir şekilde değerlendirilmelidir. Haliyle, devletlerarası ilişkileri incelerken devlet-altı yapıların da mercek altına alınması gereklidir. Bu anlayışın korkuyla da doğrudan bir ilişkisi olabilir. Siyasal alanı yalnızca devlet kontrolüne bırakmak, bir anlamda, korkunun monopolleşmesini de beraberinde getirecektir. Fakat devlet-altı yapıları da uygulamaya dahil ederek, oluşabilecek bir korku atmosferi ortadan kaldırılabilecektir. İkincisi, Uluslararası İlişkiler'in muhatabı olduğu konulardaki çeşitliliğin artması ve bu konular arasındaki önem hiyerarşisinin son bulmasıdır. Başka bir ifadeyle, liberal düşüncede, realist teorideki yüksek-alçak politika ayrımı yoktur/olmamalıdır. Liberallere göre bu tür bir ayrım devletleri tercihlerinde hataya sürükler. Barış ve istikrarın sürdürülmesi için tüm konuların önem ve hassasiyetle, çok boyutlu bir akış açısıyla gözetilmesi icap eder. Bu anlayış, yüksek politika olarak tanımlanan askeri/güvenlik odaklı bir siyasi anlayışın hegemon pozisyonunu önemli ölçüde sorgulamaktadır. Her ne kadar hukuksal sınırlandırmalar olsa da savaş kararı tekeli hala devletlerin tekelindedir ve imtiyaz, herhangi bir meseleyi güvenlikleştiren otoriteye önemli ayrıcalıklar sunabilir. Fakat konusal çeşitlilik, uzmanlaştırma gerektirir ve askeri opsiyonlar dışında yeni seçenekleri ortaya çıkarabilir. Böylelikle devletin korku politikalarıyla herhangi bir konuyu güvenlikleştiren tartışmaya kapatması tehlikesi ihtimali zayıflayacaktır. Üçüncüsü, biraz da ikincisiyle de bağlantılı olarak, askeri güç kullanımının birinci öncelik olmaması ve minimize edilmesi durumudur (Keohane ve Nye 2001, 21). Buradan çıkarabileceğimiz sonuç, devletlerin sorunların çözümünde “güvenlikleştirme”

yaklaşımıyla hareket ederek agresif manevralara başvurusu çıkması değil, sorunun bir güvenlik meselesi yerine politik bir konu olarak değerlendirilmesinin gerekliliğidir. Olay ve olgulara böyle yaklaşıldığında, devletlerin askeri güce başvurma ihtimali azalacak, bu durum maliyetleri düşürecek için devletler üzerinde ekonomik açıdan, devletlerin var oluş amacı olan bireylerin ise hak ve özgürlüklerinin devamlılığı açısından avantaj sağlayacaktır. Sonuç olarak, karşılıklı bağımlılık teorisi, korkuyu, belirsizliği, kötü niyetleri ve realizmin güç peşindeki devletini frenlerken, barış ve özgürlüğü kalıcı hale getirecektir.

Keohane'in işbirliğine yönelik fikirlerinin de korkuyla harmanlanmış bir güvensizlikle doğrudan ilgisi vardır. Keohane işbirliği kavramını, harmoni ve uyuşmazlık (discord) kavramları ile birlikte açıklar. Harmoni, bir aktörün kendi çıkarlarının ve bunu elde etmek için uyguladığı politikaların hali hazırda diğer aktörün çıkarları ile uyumlu olması halidir. Burada otomatik bir uyum vardır ve bir pazarlık söz konusu değildir (Keohane 1984, 51). Buradaki harmoni durumu devletlerin birbirlerinden şüphe etmedikleri, başka bir ifadeyle, devletlerarası ilişkiler açısından korkunun minimize edilmiş olduğu bir duruma işaret etmektedir. Ancak harmoni durumunun dünya siyasetinde nadiren görüldüğünü belirten Keohane'e göre işbirliği şöyle izah edilebilir:

“Politika, koordinasyonu denilen bir pazarlık süreci ya da ikna süreci ile farklı aktörlerin politikalarının uyumlu hale getirilmesidir. Hükümetlerin birbirlerinin politikalarını kendi hedeflerine ulaşma açısından engel olarak görmeleri ile ortaya çıkan uyuşmazlığın giderilmesi amaçlanır. Bu durumda

taraflar birbirlerini politikalarını değiştirmek için ikna etme çabasına girer ve başarılı olurlarsa işbirliği ortaya çıkabilir” (Keohane 1984, 52).

Burada devletlerarası ilişkilerde mevcut olan korkunun, birtakım politik koordinasyonlar ile minimize edilmesi amaçlanır. Pazarlık malzemesi olan her ne kadar çıkarlar olsa da madalyonun diğer yüzünde amaçlanan korku katsayısındaki azalmadır.

BÖLÜM III

ELEŞTİRİ VE TEORİ

3.1. Eleştiri

Realizme yönelik eleştirilerin önemli bir kısmı liberal düşünürler tarafından ortaya atılmıştır. Uluslararası İlişkiler akademisindeki birinci teorik tartışmanın da taraflarını oluşturan İdealizm-Realizm karşıtlığı, burada yer alan realizm eleştirilerine ışık tutacaktır. Çalışmanın teorik boyutunun da realizm-liberalizm (idealizm) ekseninde ilerlemesi sebebiyle, buradaki realizm eleştirilerinin büyük bir kısmı liberal literatürden aktarılmıştır. Her şeyden önce insan doğasının kötü olduğu düşüncesi, deneyimden bağımsız (a priori) bir varsayımdır. Doğa durumundaki iki insanın, kendi çıkarlarını savunurken mutlaka çatışma yoluna gideceklerini düşünmemiz için bir sebep yoktur. Arnhart'ın da Hobbes'a yönelen eleştirileri aktarırken vurguladığı gibi, “eğer insanların faydalarına olacaklarını düşündükleri anda birbirlerine ihanet etme eğilimleri varsa, o zaman bir toplum sözleşmesi imkansızdır. Eğer böyle bir eğilimleri yoksa, o zaman da sözleşme gereksizdir” (Arnhart 2005, 201-202). Frans De Waal da benzer bir soruyla bu konuya dikkat çekmiştir: “Eğer gerçekten doğal iyilikten yoksunsak, nasıl ve neden örnek yurttaşlar olmaya karar verdik?” Waal'un buna cevabı, tüm memelilerde olduğu gibi insanların da karşılıklı özgecilik adı verilen bir motivasyonla güdüldüğü ve bu motivasyonun işbirliğini yalnızca akrabalarımızla sınırlandırmamızı önleyen şey olduğudur (Waal 2014, 43-44). Diğer taraftan empati de bedensel ve zihinsel kanallar vasıtasıyla, tıpkı karşılıklı özgecilik gibi, davranışlarımızı şekillendirirken, birbirini hiç tanımayan iki kişiyi ortak bir çıkar uğruna aynı tarafta mücadele etmeye iten şeydir. Dolayısıyla realizmin insan doğasına

yönelik ortaya koyduğu kötücül tavır, Waal açısından tartışmalıdır ve onun için ahlak insanın içinden gelen varoluşsal bir şeydir. Hobbes'a göre de insanlar doğa durumunda irrasyonel vahşiler değildir ancak akılları ve hayvansı yönleri iç içe geçmiştir. Akıl tutku karşısında güçsüzdür, ancak en güçlü tutkuyla (başkası tarafından şiddete maruz kalarak öldürülme) işbirliğine giderse (Strauss 2013, 291), yani devleti inşa ederse, "hayvansı" devletin zayıf olan akli, saf ve güçlü bir akla dönüşür. Çünkü "devleti kuran insan doğasındaki rasyonel taraftır" (Dumont 2013, 159-160). Ancak Wall'un özellikle şempanzeler üzerinde yapılan deneyler, yukarıda bahsi geçen işbirliği ve empati duygusunun yalnızca insanlarla sınırlı olmadığı konusunda da güçlü bir iddia niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla Hobbes'un devletle sona erdiğini iddia ettiği hayvansılık, Waal için hayvanlara yönelik bir hakarettir. Bu aynı zamanda ahlaki motivasyon fikrinin modern siyasetin yerinden ettiği dini yaklaşımlardan bile önceye gittiğine yönelik bazı sorgulamalara zemin hazırlar. Burada sorulması gereken esas soru, devlet, mevcut güvensizliği gidermek için başvurulan güvenlik şemsiyesi, rasyonel bir tercihin ürünü ise herkesin herkesle savaştığı bir durumda, insanların aralarında –çoğunlukla da oybirliği ile- uzlaşarak onu nasıl inşa ettikleridir. Wall ile paralel bir doğrultuda ve ondan yüzyıllar önce kaleme aldığı Barışın Koruyucusu isimli kitabıyla Podovalı Marsilius da ticari mübadelenin sosyal hayatın başlıca unsuru olarak ortaya çıktığını ve bunun da dindışı bir sosyal hayat anlayışına ve siyasetin laikleşmesine yol açtığını iddia etmektedir (Mairet 2013, 222). David Schmitz ve Jason Brennan da tarih öncesi insan topluluklarının birbirleriyle olan ilişkisinde konuşma yeteneklerinin onları işbirliği yapmaya ittiğini öne sürmektedir (Özpek 2014, 125). Dolayısıyla asırlar öncesinde mevcut olan bir işbirliği eyleminden bahsetmek mümkünken, bu cümlelerin yazıldığı yıl olan 2018'de, bir realistin önce süreceği

işbirliğinin kısa süreli ve muğlak olduğu argümanı, ciddi sınamalara ve eleştirilere maruz kalabilir.

Diğer taraftan realistlerin güvensizlikten kaçınma amacıyla oluştuğunu iddia ettikleri devlet, bireylerin güvenliklerini ne ölçüde sağladığı belirsizdir. Özgürlüğün feda edilerek oluşturulan güvenliğin insanları gerçekten güvende tutacağını bir garantisi yoktur. Bu durumda hayatta kalma sebebinin bile bir egemene borçlu olan insanın özgür bir hayat sürmesi olanaklı değildir. Hobbes açık bir şekilde sosyal sözleşmenin özgürlük boyutunu ihmal etmiş ve sadece bu sözleşmenin bağlayıcılığına ve bunun sonucunda oluşan siyasi gövdeye odaklanmıştır. Ayrıca, “herkes herkesin kurdu” iken bu durumdan kurtulmak için yaratılan Leviathan, sahip olduğu özelliklerden dolayı, “tek başına herkesin kurdu” olmaya oldukça müsaittir. En başta Leviathan’a hayat veren ve onu ayakta tutan her bir bireyin varlığı, günün sonunda Leviathan’ın insafına hapsedilmiş durumdadır. Devleti eleştiremeyen, yönlendiremeyen, alınan tüm kararlara doğrudan biat etmek zorunda olan birey, bir anlamda, devletin merhametine sığınmış durumdadır. Bu durumda söz konusu “vatandaşı”, doğa durumunda merhametiyle hareket eden “insana” tercih edilebilir kılının ne olduğu sorusu muğlaklığını korumaktadır. Üstelik Hobbes’un devletin gerekliliğini açıklamak ve onu meşrulaştırmak için ortaya koyduğu anarşi kavramının, olabilecek en kötü anarşi durumuyla özdeşleştiriliyor olması, Robert Nozick’in eleştirisine neden olmuş ve kendisi olabilecek en kötü devleti tasavvur etmeyi ve bunu olabilecek en uyumlu anarşi formuyla kıyaslamayı tavsiye etmiştir (Nozick 2015, 11). Anarşinin ölçüsü ve alternatifi konusunda realizm açısından bu konu netliğe ulaşmamıştır. Bu muğlaklık, devletin rastlantısal ve zorunlu bir gerçeklik olarak var olduğu savını öne süren ve bunu açıklarken kabile toplumlarında dahi devletin,

insanların bir araya gelmeleri ve birbirlerini kurallandırmaları sonucunda ana çizgileriyle var olduğunu öne süren (Akal 2013, 25) Otfried Höffe gibi düşünürler tarafından ihmal edilmiştir. Höffe'nin ifadesiyle, "bir şeytan halkının bile devlete ihtiyacı vardır" (Höffe 2013, 323-324) iddiası da anarşinin değişik formlarını göz ardı eden, bağımsız ve ampirik insan doğasını oldukça kısıtlayan bir formdadır.

Ayrıca, bireylerin almış olduğu tercihlerin devlet yönetiminde ve toplumsal ilişkilerde ne gibi bir rolünün olacağı da realizm açısından muğlaktır. Örneğin Machiavelli'nin virtu ve fortuna kavramlarıyla anlamlandırdığı yetenek ve talih, akıllı bir prensin elinde tarihe yön veren bir mucizeye tekabül etmektedir. Ancak bu mucizenin nimetleri, bir prens ile bir vatandaş için aynı hazzı neden olmayabilir. Bir realist için özgürlük en temel özgürlükten ibarettir. Bireyin çıkarı ise devlet ve devlet çıkarı ile eşitlenmiştir. Otoriteye teslim olması beklenen, birbirleriyle çatışma tehlikesinden kaçınarak devleti oluşturan insanların, devlet emrettiği zaman savaşmak zorunda olması, yalnızca kendilerine öğretilen iyi ve kötüye bağlı kalması, onun için gerçek güvenlik ve mutluluğu yaratacağı fikri, pozitivist anlayıştan ve ampirik insan doğası yaklaşımından oldukça uzak bir varsayımdır. Bu durum, Friedrich August von Hayek'in kitabına da ismini verdiği "kölelik yolu"na giden süreçtir ve günün sonunda özgürlükten bahsetmek mümkün değildir. Dolayısıyla, birey çıkarı ile devlet çıkarı arasındaki çizginin yok olması, özgürlüğe yönelik ciddi bir tehdittir. Üstelik Hobbes'un iddia ettiği "mülkiyet hakkının korunması için varolan devlet" durumunun "devletin korunması için var olan mülkiyet hakkı"na evrilmesini haklı ve makul kılacak gücün yalnızca bir sözleşme mi olacağı da tartışmaya açıktır. Hobbes'a göre insanların kendi emekleri sonucunda kazandıkları üzerinde tam tasarrufunun olması bir çatışma ve kaosu yaratırken, aynı mülkiyetin, egemen kontrolüne bırakıldığında ve

devletin korunması için harcadığında barışı sağlayacağı fikri bir paradoks teşkil etmektedir. Hobbes'a göre en temel hak olan yaşam hakkı ve başkasından zarar görmeyi önlemek için oluşturulan devlet, bireylerin yaşamlarını devam ettirmek için ihtiyaç duyduğu mülkiyet üzerinde tam tasarruf yetkisine sahiptir. Bu durum Locke tarafından tutarlı bir şekilde eleştirilmiş, devlete yüklenen temel görevin yaşam-hürriyet-mülkiyet hakkı olmak üzere üç sütundan oluştuğu öne sürülmüştür. Bu haklardan birinin diğerine tercih edilemez oluşu, frenlenmiş bir devletin gerekliliğini ortaya koymakla birlikte, Hobbes'un yaşamı her şeye feda eden yaklaşımını da sorgulamaktadır. Devlet için insan yaşamı temel bir öneme sahip olsa da Locke için mülkiyet hakkı da, özgürlük hakkıyla beraber, en az onun kadar kutsal ve ihlal edilemezdir.

Uluslararası ilişkiler açısından realizmin eksikleri ise şu şekilde ifade edilebilir: İlk olarak, ulusal çıkar olarak adlandırılan kavram, muğlaktır ve realist düşünürler tarafından henüz netliğe kavuşturulmamıştır. Yalnızca güç ve çıkar değişkenine odaklanarak devletlerin ne istediğini ve ne yaptığını açıklamak zordur. Çünkü devletlerin çıkarları her zaman açık olmayabilir ve güç olarak algılanan yalnızca materyal kapasite olmayabilir (Ikenberry 2014, 1). Ulusal çıkar tanımına giden devlet adamı, bütün vatandaşlarının çıkarını belirleme tekeline sahipken, bireysel irade ve bireysel çıkarların sahibi olması beklenen birey, sessizliğe mahkumdur. Devletlerin, bireylerden bağımsız bir çıkarı olabileceği düşüncesi tartışmaya açıktır. Olabilirse ve devlete o hakkı bireylerin verdiği düşünülse bile, bu çıkarın bireylerin tamamını kapsayacak ölçüde rasyonel olacağının bir kesinliği yoktur. Öte yandan, ulusal çıkarın evrensel olduğu, bir devlete, zamana ya da mekâna bağlı olmadığı yönündeki görüş (Morgenthau 1970, 9-12), insan faktörünü göz ardı

etmektedir. Zamana ve mekâna yönelik çıkar tanımlarını yapan insanın, yalnızca kendisine tanımlanan çıkarı savunmakla mı yükümlü olması, düşünen insanları, devletin varoluş amacıyla ilgili bazı sorgulamalara itmektedir. Örneğin Andrew Moravcsik, The New Liberalism isimli makalesinde, liberal Uluslararası İlişkiler teorisinin esas anlayışının, dünya siyasetinde toplumsal taleplerin devletlerin davranışlarını ve önceliklerinin belirlediği görüşü olduğunu belirtmektedir (Moravcsik 2008, 234).

Diğer taraftan, devletleri bilardo topuna benzetme eğilimi, ülke içerisindeki gelişmelere kayıtsızlığa imkân sunar. Devletin amacı, bireylerinin güvenliğini korumak iken, devletin aldığı kararların içerideki gelişmelerden bağımsız düşünülmesi tartışmaya açıktır. Bu düşünceye karşılık liberal teori aşağıdan yukarıya doğru bir siyaset dizayn ederek, devletin dış politikasına yön veren gücün toplumun kendi çıkarları olduğunu ve bu çıkarların da zaman içerisinde yenilenebileceğini ya da değişebileceğini iddia etmektedir. Örneğin Moravcsik, iç politikadaki taleplerin dünya siyasetinde bir devletin davranış şekillerini ne kadar değiştirebileceğine çarpıcı bir örnek olarak Hitler dönemi Almanya'sı ile hemen sonrasında kurulan Batı Almanya'yı vermektedir (Moravcsik 2008, 238).

Bireyi korumak için görevlendirilen devlet, kendi güvenlik algısını, bireylerin haberi dahi olmadan tanımlamak istediğinde, varoluş amacına aykırı hareket etmiş olabilir. Üstelik devletlerin, bireylerden bağımsız çıkar ve güvenliği olacak ise ve sistemin anarşik yapısı devletleri bir güvensizliğe sürüklemekte ise, bireylerin doğa durumundaki güvensizlikten ayrılarak devletin “huzurlu gölgesine” saklanmalarının sebebi belirsizdir. Sistemin anarşik yapısının dayatacağı güvenlik kaygısına ilişkin

olarak liberal bir eleştiri de karşılıklı bağımlılık, küreselleşme ve uluslararası rejimlerin önemini yeteri kadar vurgulamamış olmasıdır. Neo-liberallere göre pek çok durumda ve “pek çok alanda, devletler anarşinin etkilerini azaltmak, ortak çıkarlar elde edip ortak zararlardan kaçınmak için birlikte çalışırlar” (Jervis 1999). Uluslararası örgütler, hukukun üstünlüğü ve evrenselliği yönündeki çalışmalar, sivil toplumu güçlendirme faaliyetleri vb. davranışlar, uluslararası alandaki belirsizliği minimize etme, dolayısıyla da bu belirsizliğin yaratacağı korkuyu azaltma yönünde önemli katkılar sağlamaktadır. Realizmin uluslararası işbirliğinin devletlerin kendileri istemedikçe gerçekleşmeyeceği ve bunu başarıp idame ettirmenin zor olacağı fikri (Coşkun 2014, 409-415), liberal teorinin devletlerin ortak çıkarlarının olduğu alanlarda işbirliği yapmasının kolay olacağı düşüncesi (Lamy 2005) karşısında önemli bir sınamaya tabii tutulmuştur. İki büyük dünya savaşının ardından büyük kayıplar verilen savaşların olmaması ve devletlerarası ilişkilerde ittifak boyutunun ağır basıyor olması da realist argümanı zayıflatabilir niteliktedir. Son olarak devletlerin belirsizliğini, bireylerin belirsizliğine tercih edilebilir kılan faktör realizm açısından yanıtı bırakılmıştır. İnsan korkusunu, devlet korkusuna tercih edilebilir kılan motivasyon muğlak ve tartışmaya açıktır.

Liberalizmle ilgili olarak paylaşabileceğimiz eleştiriler arasında ilki, devletin frenlenmesiyle ilgilidir. Güçlü sivil toplumların, uluslararası örgüt ve kurumların, bir devletin keyfi davranımını sınırlandıracağı düşüncesi, pratikte her zaman gerçekleşmemektedir. Bugünün dünyasında yaşadığımız gri ya da kusurlu demokrasiler, bunun açık bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Görünüşte her türlü demokratik normların var olduğu, küresel dünyanın bir parçası olan ve küresel entegrasyonu arttırma gayesi taşıdığını iddia eden devletler, bazı zamanlarda ülke

içerisinde son derece olumsuz görüntüler sergileyebilmektedir. Ülke içinden gelen – bu tezde de iddia edildiği gibi, belki de korkuyla güdülenen- yoğun seçmen desteği, devletleri dış politikada daha hoyrat davranmaya meylettirmekte, böyle bir durumda da gerçek sivil toplum, yerini devlet güdümlü sivil topluma bırakmaktadır. Sivil toplumun olmadığı bir yerde, bireyler devlet ile dost-düşman ayrımında bir taraf seçmeye mecbur bırakılmış olacaktır. Bu da onları kendi yarattıkları bir korku hegemonyasıyla yalnız bırakacaktır. Fakat burada liberalizmin normatif boyutunun ihlal edilmesi konusunda Keohane’in dikkat çektiği önemli bir husus vardır. Liberal düşünce incelenirken sahip olduğu normatif boyutun ihmal edilmesi (Keohane 1990, 39), liberalizmin öne sürdüğü kavramların içeriğini boşaltırken, esas vurgulanmak istenen gerçekliğin gizlenmesi riskini taşımakta ve bu da liberal teorinin açıklama gücünü sınırlı hale getirmektedir (Özpek 2014, 122). Buradaki normatif boyutla kastedilen, Carr’ın da dikkat çektiği gibi, ütopyacı olmakla suçlanan liberallerin bu suçlama karşısında objektif bir tarih okumasını ve bir düşünce zemini inşa ederek ona katkıda bulunan kavramların iyi ve doğru bir biçimde algılanmasıdır. Başka bir ifadeyle, “görünüşte” demokratik bir devletin otoriter ve çatışmacı eğilimleri sergilemesi, öncelikli olarak demokrasinin ne olduğunu, nelerden oluştuğunu ve gerçek bir demokrasi ile görünüşte bir demokrasi arasında farkların ne olduğunu anlamamızı elzem kılar. Dolayısıyla kusurlu demokrasilerin liberal görünüşleri, normatif unsurları göz ardı eden pozitivist liberallerin ortaya koyduğu argümanları önemli ölçüde sınamaktadır. Sonuç olarak, burada yeniden doğal hukuk-insan doğası ve ahlak konuları ve sorularıyla karşı karşıya kalınacaktır. Bu soru ve sorunların çıkış noktası, 2. Dünya Savaşı’nın ardından disiplini doğa bilimlerine benzetme gayesi taşıyan ve istatistiksel veriler üzerinden daha bilimsel uğraşlar içerisinde olmayı hedefleyen Davranışsalcılar ile teorinin ampirik ve normatif boyutuyla ilgilenen Gelenekselciler

arasındaki tartışmanın da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Davranışsalcılar'ın Gelenekselcilere yönelik eleştirileri, Gelenekselciler'in varsayımlara dayanarak geliştirdikleri önermelerin bilimselliğin evrensel ölçülerine göre savunulamayacak olmasına yönelikti. Bu kuşkuları ortadan kaldırmak için bilimsel, nesnel ve evrensel olan önermeler, ideolojik, öznel ve tarihsel olan önermeler karşısında öne çıkarılmalıydı (Tanrısever 2004, 90-91). Bu eleştirilerle popülerlik kazanan ve Uluslararası İlişkiler'i domino etmeye başlayan pozitivist metodoloji, günün sonunda, kendisini ideolojilerden bağımsız kılan ve yalnızca mevcut olgularla ilgilenen, üstelik bu olguların normatif boyutunu da ihmal eden bir yaklaşımı akademide hâkim kılmıştır.

Öte yandan her ne kadar kurumsallaşmış ve küresel boyutlara ulaşmış örgütlenmeler olsa da bu örgütlerin hala büyük bir kısmı devletler tarafından fonlanmaktadır. Bu durum, devletlerin örgütler karşısında daha umursamaz davranmasını mümkün kılmaktadır. Hatta bazı durumlarda örgütler, devletlerin politikalarını meşrulaştırıcı bir rol oynamaktadır. Bu durumda, kendisinden güven ve işbirliğini pekiştirmesi, devletleri frenlemesi beklenen örgütlerin, bu beklentileri boşa çıkardığı durumlar görülmekte ve görülmeye devam etmektedir (Carr 2015, 11-21). Dolayısıyla devletlerin frenlenmesi argümanı, bugünün dünyasında liberalizm için açıklanmakta zorlanılan bir durumdur.

Liberalizme yöneltilecek ateşli eleştirilerden biri de demokrasi ve çoğulculuk fikrine ilişkindir. Bu konuda Schmitt'in Parlamenter Demokrasinin Krizi adlı eserinde liberalizm ve demokrasi fikirlerine yönelttiği yoğun eleştirileri önemlidir. Çünkü bu eleştiriler, liberalizme yöneltilecek genel eleştirilerin de kısa bir özeti halindedir.

Demokrasi ve parlamenter yönetim sisteminin olmazsa olmazı gibi görünen şeffaflık ilkesi, Schmitt'e göre çoğu zaman ihlal edilmekte ve bağımsız milletvekillerinin halka açık bir şekilde yürütmesi gereken faaliyetler, çoğu zaman kapalı kapılar ardında gerçekleşmekte (Schmitt 2014, 21) ve genelde de belirli birçok kesimin yararına hizmet etmekte ve özü itibariyle de bir hedeften yoksundur (Schmitt 2014, 39). Bir demokrasinin militarist veya pasifist, mutlakiyetçi veya liberal, merkeziyetçi veya yerinden yönetimci, ilerici veya gerici ya da farklı zamanlarda bunlardan herhangi biri olabileceğini öne süren (Schmitt 2014, 41) Schmitt'e göre demokrasi siyasi içerikten yoksun ve yalnızca bir örgütlenme şeklidir (Schmitt 2014, 39). Buradan hareketle, liberalizmin demokrasiye yüklediği önem ve anlam, Schmitt açısından fazlasıyla abartılmış bir olgudur. İnsanların birer temsilci belirleyerek kendileri üzerinde kararlar alabilmesi, yani temsili demokrasi, kişilerin somut bir içeriğe rıza göstermesi anlamına gelmemektedir (Schmitt 2014, 41). İnsanlar, oylama sonucu çıkan genel iradeye rıza gösterir ve sonrasında bu iradenin alacağı kararlar sıradan insan zihninden bağımsızdır. Dolayısıyla Schmitt için liberalizmin bir çözüm reçetesi olarak sunduğu demokrasinin çözümü tartışmalıdır.

Liberal teorinin sıklıkla savunduğu eşitlik ve kuvvetler ayrıldığı fikirleri de Schmitt'in hedef tahtasındaki yerini almıştır. Buna göre parlamenter yönetim ve demokrasinin sunduğu eşitlik, belki özdeşlik olarak yorumlanabilir ancak bu özdeşlik ile eşitlik arasında bazı farklar vardır ve liberalizm bu farklılıkları gözden kaçırmıştır (Schmitt 2014, 43). Demokrasi kanalıyla demokrasinin ortadan kaldırılması fikriyle karşılaşıldığında, bir demokratın nasıl karar vereceği sorusu (Schmitt 2014, 44), Schmitt'in hedef tahtasına fırlattığı keskin bir oktur. Öte yandan pratik ve makul sebeplerle kişilerin yerine başka kişiler karar veriyorsa, yine aynı sebeplerden dolayı

kişilerin yerine bir kişinin karar vermesinin önündeki engel ne olmalıdır sorusu, Schmitt'i anti-parlamenter bir sezarizmin haklı görülebileceği sonucuna ulaştırır (Schmitt 2014, 52) ve bu da demokrasinin zıttının diktatörlük olmadığı fikrini öne sürmesine neden olacaktır (Schmitt 2014, 49). Kuvvetler ayrılığının da liberalizmin öne sürdüğü gibi gerçek bir ideal olmadığını ve uygulamada bir geçerliliğinin olmadığını öne süren Schmitt, büyük sermaye grupları ve güç odaklarının çıkacak kolaylıkla kararları yönlendirdiğini ve dolayısıyla kuvvetlerin birbirinden ayrı ve birbirini denetleyen görünümünün yanıltıcı olduğunu iddia etmektedir (Schmitt 2014, 53-57). Dolayısıyla ortada paylaşılması gereken bir kaynak varsa ve bu kaynağın dağıtımını demokrasi gibi bir uygulamayla sağlamak istendiğinde, bireylerin tekil korkuları ya da isteklerinin atomize bir şekilde gerçekleşmediğini, bir kolektivite halini aldığı görülebilir. Bunun sonucunda ortak korkular ortaya çıkabilir. Bu ortak korkuların üstesinden gelmek için de devleti ele geçirme ve kolektif dışında kalanları bastırma gibi bir gerçekle karşılaşılabilir. Dolayısıyla liberalizmin de birtakım popülist durumlara vereceği tepki, insanların isteklerine cevap vermek yerine, onlara standart bir korku kavramı çerçevesinde özgürlükleri kısıtlamak olabilir. Schmitt'e göre bütün bunlar liberalizm için büyük bir açmaz ve çıkmazdır.

3.2. Teori

Bizim üzerinde odaklanacağımız kusurlu demokrasiler, yukarıda bahsi geçen her iki yaklaşımın da zafiyetlerinin ziyadesiyle istismar edildiği sistemler olarak öne çıkmaktadır. Bu tür demokrasiler, literatürde farklı isimlerle ve farklı karakteristik özelliklere yapılan vurgularla farklılık gösterse de bu çalışmadaki kusurlu demokrasi kavramı kapsayıcı bir çatı kavram olarak kabul edilmektedir.

Samuel P. Huntington'un 1974'ten başlayarak Soğuk Savaş boyunca devam ettiğini belirttiği üçüncü demokratikleşme dalgasıyla beraber literatürde liberal teorinin zaferi hissedilmeye başlamıştır. Tarihin liberal demokrasilerden yana sonunun geldiği iddia edilmektedir. Francis Fukuyama'nın iddiasına göre liberal demokratik rejim tipi ve kapitalist ekonomi modeli, ideolojiler tarihinde nihai bir zafere ulaşmıştır ve dünyanın demokratik olmayan kısmı da demokratik ülkeler kervanına nihai olarak katılacaktır (Fukuyama 1989). Gerçekten de liberal demokrasi fikri, diğer ideoloji ve teorik tartışmalarda galibiyetle çıkmış ve dünyanın her köşesine hızla yayılmaya başlamıştır. Fakat bahsi geçen liberal demokrasiler, dışardan bakıldığında demokratik görünen, çeşitli kurumların olduğu, düzenli seçimlerin yapıldığı ve yöneticilerin meşruiyetlerini bu seçimlerle elde ettiği imajını vermektedir. Fakat bu rejimler, kısa süre içerisinde, liberal teorinin sıklıkla savunduğu özgürlük, eşitlik, hukuk gibi değerlerden uzaklaşarak kuru bir demokrasiye tutunmaya başlamıştır. Hatta bazıları, birtakım politikalar sonucunda demokratik olmaktan da uzaklaşmıştır. Andreas Schedler'in de belirttiği gibi, "Soğuk Savaş'ın ardından seçimlerin olduğu, çoğulculuğa ve partiler arası rekabete tahammül eden rejimler ortaya çıkmıştır, fakat aynı zamanda bu rejimlerde asgari demokratik normları zamanla o kadar şiddetli ve sistemli bir şekilde ihlal edilmiştir ki, onları demokrasi olarak sınıflandırmak anlamsız hale gelmiştir" (Schedler 2002, 36).

Peki bir ülkenin liberal demokrasi ya da demokrasi olması ne anlama gelmektedir? Robert A. Dahl'ın, Poliarşi adlı eserinde demokrasiye dair ortaya koyduğu asgari kriterler, literatürde de yoğun bir şekilde benimsenmektedir: Seçimle göreve gelen yetkililer, özgür ve adil seçimler, kapsayıcı oy hakkı, aktif siyaset yapma

hakkı, ifade özgürlüğü, alternatif bilgi ve örgütlenme özerkliği (Dahl 1971, 1-15). Söz konusu yeni demokrasilerin çoğunda, bu asgari kriterlerin ihlal edildiği ve demokrasinin seçimlere indirildiği bir manzara ile karşılaşmaktadır. Oysa seçimler, tek başlarına bir rejimin demokrasi olması için yeterli değildir. Çünkü demokrasilere olduğu kadar otoriter rejimlere de hizmet etme fonksiyonuna sahiptir (Schedler 2002, 36).

Literatürde, kısaca, kusurlu demokrasi, yarı demokrasi, hibrid rejim, seçimsel demokrasi, seçimsel otoriter rejim, illiberal demokrasi gibi pek çok tanımlamayla (Levitsky ve Way 2002, 51) karşımıza çıkan bu karma rejimler, Fareed Zakaria'ya göre "anayasal liberalizm ile demokrasi arasında büyük bir ayrıma işaret etmektedir. Birincisinin odak noktası iktidarın sınırı iken, ikincisi iktidarın birikimiyle ilgilidir. Yeni demokrasilerde görülen demokrasilerin gelişip yayılırken anayasal liberalizmin daralmasıdır. Bu da onlara illiberal bir karakter vermektedir. Oysa Zakaria için burada ciddi bir ironi vardır. Demokrasinin istikrarlı bir şekilde sürmesi için anayasal liberalizmden beslenmesi elzemdir. Zira tek başına demokrasi, iyi bir yönetim anlamına gelmeyecektir. Batılı demokrasilerin tarihi incelediğinde, demokrasi olmadan önce liberal perspektifi benimsedikleri görülebilecektir. Üstelik birinin diğerine önkoşul olmak gibi üstün bir meziyeti de vardır: Demokrasi, anayasal liberalizme yol açma imkanına sahip değilken, anayasal liberalizm demokrasiye giden yolu açabilmektedir" (Zakaria 1999, 41-57).

Wolfgang Merkel ise, Zakaria'nın aksine, bu rejimlerin illiberal demokrasi olarak değil kusurlu demokrasiler olarak ele almak gerektiğini ve bu rejimlerin neredeyse tamamının bu şekilde tanımlanabileceğini öne sürmektedir (Merkel ve

Croissant 2007, 200). Merkel'e göre illiberal demokrasiler, kusurlu demokrasilerin yaygın bir alt versiyonudur. Çünkü bu rejimler Zakaria'nın belirttiği anayasal liberalizmden yoksun olmaya ek olarak, demokrasinin birçok vasfına da sahip değildir. Bu nedenle bu rejimleri genel bir tanımlamayla "kusurlu demokrasiler" olarak yorumlamak daha isabetli olacaktır. Kavramın mucidi Hans-Joachim Lauth'a göre demokrasilerin üç merkezi normu vardır: Özgürlük, eşitlik ve politik gücün sınırlanması ve kontrolü (Bogaards 2009, 401). Oysa kusurlu demokrasilerde bütün bu normlar ihmal edilmekte, görsel olarak var görünen politik enstrümanların arka planı boşaltılmaktadır. Lauth'un kusurlu demokrasi kavramını ele alarak onu geliştiren ve bunu yaparken demokrasi ruhunun da iyi kavranması gerektiğinin altını çizen Merkel de demokrasinin üç ana sütun üzerine inşa edildiğini belirtmektedir: "aşağıdan yukarıya doğru bir meşruiyet anlayışı, hukukun üstünlüğü ve hesap verilebilirlik, etkili bir hükümet" (Bogaards 2009, 403). Ancak yeni demokrasilerde ortaya çıkan demokrasi anlayışı tamamen seçimlere indirgenmekte ve meşruiyetini seçimden aldığını öne süren liderler, toplumdaki kanaat önderleriyle işbirliğini güçlendirerek halk gücünü arkasında almakta ve bazı otoriter davranışlar sergilemekten geri durmamaktadır. Oysa Merkel için demokrasi, seçimlere indirgenerek teorik ve ampirik boyut göz ardı edilmektedir. Seçimler, her ne kadar özgür ve adil bir şekilde gerçekleşiyor olsa da hukukun üstünlüğü, hesap verilebilirlik ve medeni hakların uygulanışı konularında yetersiz kalabilmektedir (Merkel ve Croissant 2007, 199). Bu nedenle Merkel, yukarıda bahsedilen üç ana sütuna destekleyici olarak beş norm daha eklemektedir: demokratik seçimlerin olduğu bir rejim, politik hakların tanınması, sivil hakların tanınması, yetkilerin bölüşümü ve hesap verebilirlik, etkili bir hükümet (Merkel 2007, 38-42).

Adam Przeworski de anayasal liberalizm-demokrasi ayrımını pekiştirircesine, demokratik süreçlerin belirsiz sonuçlar ürettiğini ve bu sonuçların başlangıçta kestirilemeyeceğini öne sürmüştür. Demokratik süreçlerin, nelerin mümkün ve muhtemel olduğuna dair fikrimiz vardır ancak sonuçta karşımıza çıkan özgün bir gerçektir (Przeworski 1995, 11). Demokrasi altında yaşayanlar, özgür iradeleriyle davranan bireyler değil, çıkarlarını temsil ettikleri kişileri zorla yönlendiren kolektif örgütlerin oluşturduğu nüfustur. Bu açıdan bakıldığında, demokrasi “herkesin kendisi için en iyi olduğunu düşündüğü şeyleri yapması, sonra zarları atıp nasıl bir sonucun ortaya çıktığını beklemesi türünden bir sisteme benzemektedir”. Bu nedenle demokrasiler, bir anlamda, “tüm çıkarları rekabete açma ve belirsizliği kurumsallaştırma eylemidir” (Przeworski 1995, 9-13). Przeworski’nin demokrasiyi “siyasi partilerin kaybettiği sistemlerdir” şeklinde tanımlamasının da sebebi budur. Siyasetin belirli sosyal ve ekonomik koşullar altında, özgün bir kurumsal çerçeve içinde yapılması ise kimsenin demokratik kurumlar dışına çıkarak siyasal eylemlerde bulunma teşebbüsüne girmemesi ve siyasi seçimi kaybedenlerin kuralları reddetmek yerine aynı kurallar altında mücadeleyi sürdürmeyi denemek istemesiyle yerleşiklik kazanacaktır (Przeworski 1995, 25). Bu açıdan bakıldığında yeni demokrasilerde, olması beklenen kurumsallaşma ve rekabete açıklık oldukça problemlidir.

Steven Lewitsky ve Lucan A. Way ise bu tip rejimleri demokrasi olarak nitelendirilemeyeceğini öne sürerek onları rekabetçi otoriter rejimler olarak tanımlamıştır. Demokrasilerde yöneticilerin ve yargıçların açık, özgür ve adil seçimlerle seçildiğini; neredeyse tüm yetişkinlerin oy kullanma hakkına sahip olduğunu; basın özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü ve hükümeti eleştirme özgürlüğü de dahil olmak üzere siyasi haklar ve sivil özgürlükler geniş ölçüde korunduğunu;

seçilmiş yetkililerin, askeri veya dini liderlerin vesayet kontrolüne tabi olmadıkları için yönetme yetkisine sahip olduğunu belirten yazarlar, bu özelliklerin rekabetçi otoriter rejimlerde sıklıkla uygulanmadığını öne sürerek (Levitsky ve Way 2002, 53) bu rejimlere neden demokrasi denemeyeceğini izah etmektedir. Onlara göre bu rejimler rekabetçidir ancak demokratik değildir. Muhalefet partilerinin olması ve iktidara ulaşmak için sıkı bir mücadele göstermeleri bu rejimleri rekabetçi yapar fakat hükümetin kaynaklara ve kurumlara yönelik sahipliği o kadar yüksek ve güçlüdür ki, muhalefet partilerinin sergilediği mücadele adaletsizlik sebebiyle yetersizdir (Levitsky ve Way, 2002). Bu rejimler, otoriter rejimlerden de büyük farklılıklar gösterdiği için literatürde demokrasiler ile otoriter rejimler arasında bir yerlerde konumlanmaktadır.

Larry Diamond bu “gri alanlarda” konumlanma durumunu hibrid rejimler olarak ifade etmektedir. Burak Durgut’un Diamond’tan aktardığı gibi, bu rejimler, Batı demokrasilerindeki pek çok kuruma sahip olmasına rağmen, ortaya çıkan sonuçlar ciddi farklılıklar içermektedir (Durgut 2017, 46). Çünkü Diamond için, yalnızca seçimler, bir ülkenin demokrasi kalitesini ölçmek için yeterli değildir. Her şeyden önce seçimlerin politik alana girişte yasal engeller zayıf olduğunda, farklı siyasi partilerin adaylarının ve destekçilerinin diledikleri şekilde oy kullanma özgürlüğü olduğunda ve seçmenler seçimlerinde çok az ya da hiç zorlama yaşamadıklarında özgür bir seçimden bahsetmek mümkündür (Diamond 2002, 28). Seçimlerin adil olması konusunda ise Diamond’a göre tarafsız bir otorite tarafından yönetildiklerinde; oy verme ve oy sayımında sahtekarlığa karşı özel önlemler almak için yeterli derecede yetkin ve becerikli bir seçim idaresi olduğunda; polis, ordu ve mahkemeler, süreç boyunca adaylara ve partilere tarafsız bir şekilde yaklaştığında; adayların hepsinin kamuya erişim hakkı olduğunda; seçim bölgeleri ve kuralları

sistematik olarak muhalefeti dezavantajlı hale getirmediğinde; oylama ve oy sayımının her yerde bağımsız olarak izlenmesi kabul edildiğinde; oylamanın gizliliği korunduğunda; neredeyse tüm yetişkinler oy verdiğinde; oylamayı düzenlemek ve saymak için prosedürler şeffaf ve herkes tarafından bilindiğinde ve şikayetleri ve anlaşmazlıkları çözmek için açık ve tarafsız prosedürler olduğunda adil bir seçimden bahsedilebilir (Diamond 2002, 29). Özgür ve adaletten uzak bir seçim, esasında o ülkedeki rejim tipinin seçimsel demokrasi ile seçimsel otoriterlik arasındaki geçişini de ortaya koyması bakımından önemlidir (Esen ve Gümüşçü 2016, 1583).

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ortaya çıkan bu sözde demokrasilerde, yöneticiler toplumdaki kanaat önderleriyle iyi ilişkiler kurarak ve kendi sosyal çevrelerini güçlendirerek iktidardaki pozisyonlarını korumak istemiştir. Çoğu ülkede bu fikir karşılık bulmuştur ve yönetici kadrolar kısa bir sürede gücü monopolize edebilmiştir. Lilia Shevtsova'nın Rusya örneği üzerinden incelediği gibi, seçimlerin demokrasiyle eşitlenmesi, muhalifler üzerindeki yoğun iktidar etkisi, sivil toplumun çeşitli kısıtlamalar yoluyla daraltılması (Shevtsova 2015, 30) ve Berk Esen ve Şebnem Gümüşçü'nün Türkiye örneği üzerinden ele aldığı anayasa mahkemesi gibi sistemdeki veto-oyuncusu fonksiyonuna sahip kurumların elimine edilmesiyle birlikte artan otoriterleşme eğilimi gibi örnekler (Esen ve Gümüşçü 2016, 1584), bu ülkelerde seçimlerin demokrasiyle eşitlenmesini ortaya koymakta ve her ne kadar demokrasinin kurumsallaşması önleniyor olsa da, bu sayede hukukun ve özgürlüklerin kısıtlanması için gereken meşruiyet zeminini de oluşturmaktadır. Üstelik yine Shevtsova'nın dikkat çektiği gibi, bu hukuk ve özgürlük ihlallerine bir savunma olarak da devletler, özgün bir rejim ruhu inşa ettiklerini öne sürmektedir. Her ne kadar ittifak ilişkileri anlık manevralarla bozulabilmekte ve devlet kısa vadeli birtakım geçici birlikteliklere

başvurma tercihinde bulunmakta olsa da bunun sebebi yaratılmaya çalışan özgün ruh ile açıklamaya çalışılmaktadır: Çünkü o her zaman haklıdır. Sivil alanın daralmasıyla birlikte, ironik bir şekilde, fikirler birer enstrümana dönüşmekte ve yorumlaması gereken pratikleri meşru bir zemine taşımaktan ibaret hale gelmektedir (Shevtsova 2015, 25-30). Başka bir ifadeyle, Carr'ın entelektüeli her geçen gün bürokratlaşırken, bürokratlar ise kendilerini devlete angaje etmenin türlü yollarını aramakta ve bunu yaparken birbirleriyle sıkı bir savaşa girmektedir. Anayasal liberalizmden kopuş ve seçilmiş otoritelere teslim oluş, bireylerin özel yaşamlarında da siyasal bir aygıt fonksiyonu üstlenmelerine neden olmaktadır. Çünkü artık ihtiyaç duydukları refahı onlara temin edecek güç, teslim oldukları otoriteden başkası değildir. Böylelikle kusurlu demokrasilerde sıkla karşılaşılan bir durum ortaya çıkmaktadır: Kamu kaynaklarının ve kurumlarının partizan amaçlar için kullanılarak muhalefet üzerinde baskı oluşturmak.

Schedler'e göre burada iktidar partilerinin çok geniş bir manipülasyon mönüsü vardır (Schedler 2002, 38-39, 42-46). Bu menüde, seçimli makamları veya yetki alanlarını mahfuz alanlarla sınırlandırmak, bazı muhalif güçlerin seçim arenasına çıkmalarını yasaklamak, temel ve siyasi hakları kısıtlamak, para kaynaklarına ve medya araçlarına ulaşımı sınırlandırmak, genel oy ilkesini hukuken ya da fiilen ihlal etmek, seçmenleri korkutmak veya satın almak, seçim hilelerine başvurmak, seçim kurallarını iktidar lehine olacak şekilde ayarlamak, seçimlerin galiplerinin iktidara gelmelerine ya da seçilmişlerin anayasal görev sürelerini tamamlamalarına engel olma gibi pek çok yöntem vardır (Özbudun 2016, 42). Schedler'e göre bu uygulama pratikleri sonucunda karşımızda seçimsel otoriter rejimler çıkmaktadır. Bu rejimler, liberal demokrasinin ilkelerinden o kadar derin ve sistematik ihlallerde bulunmaktadır

ki, seçimler artık otoriter rejimin aracına dönüşmektedir. Seçimler asgari ölçüde kapsayıcı, yarışmacı ve zaman zaman baskılara rağmen açık olsa da yaygın ve sistematik devlet manipülasyonu altındadır ve bu nedenle demokratik olarak nitelendirilemezler (Schedler 2006, 3).

Guillermo A. O'Donnell ise seçimsel demokrasi kavramsallaştırmasıyla, bu rejimlerin dar kapsamlı, zayıf ve ne şekilde olursa olsun siyasi kurumların düşük yoğunlukta olduğuna dikkat çekmektedir (O'Donnell 1994, 59). Bu düzenin sonunda varılan nokta, yöneticinin yalnızca anayasal görev süresi ve mevcut iktidar ilişkilerin zor durumlarıyla sınıanan, bunun dışında ülkeyi dilediği şekilde yönetebildiği bir durumdur (O'Donnell 1994, 59). Esen ve Gümüşçü'nün Türkiye örneği üzerinden kaleme aldıkları seçimsel otoriter rejimler konulu makalede de belirtildiği gibi, iktidar partileri, kamu kaynaklarını seferber ederek ve kurumları politize ederek muhalefet partilerinin seçim kazanma şansını azaltmayı amaçlamaktadır. Kamu kurum ve kaynaklarına olan bu yoğun sahiplik durumu, muhalefet partileri açısından büyük bir eşitsizlik anlamı taşımaktadır. Üstelik medyaya yönelik müdahaleler, kamu kurumlarından iktidar partisi dışındaki kişilerin uzaklaştırılması, düşünce ve ifade özgürlüğüne yönelik baskılar sonucunda, yeni demokrasilerin anayasal liberalizmden ayrılmasına ek olarak, demokrasi fikrinden de uzaklaştıkları ve seçimlerin adil ve eşit koşullarda gerçekleşmesi durumunu terk ettikleri görülmektedir. Bu da Esen ve Gümüşçü'ye göre demokrasinin kusurlu olmasından ziyade, seçimsel bir otoriter rejimin var olduğunun göstergesidir (Esen ve Gümüşçü 2016, 1582-1594).

Kusurlu demokrasilerin, literatür taramasında ele aldığımız realizm ve liberalizm açısından da incelenmesi gereken bir boyutu vardır. Ekonomi başta olmak

üzere her iki teori için de ortak birtakım boşluklar vardır ve kusurlu demokrasilerde açıkça görünen odur ki, bu boşluklar iktidar tarafından yaratılan korku ile doldurulmak istenmektedir. Realizmin atomize bireylere yer vermeyen, ulusal çıkar ve devlet aklı yaklaşımıyla ortaya koyduğu ve meşruluğunu bireylerin güvenlik ihtiyacına dayandırdığı devlet düşüncesi, kusurlu demokrasilerde artan otoriterleşme eğilimlerine gereken zemini sağlamaktadır. Ne var ki, mülkiyeti korumak ve güvenliğin bir statüko şeklinde devamını sağlamak için elzem olduğu düşünülen devlet, bu tip rejimlerde, mülkiyetin ve güvenliğin garantörü olduğu kadar dağıtıcısı durumundadır. Realizm için ideal bir düzen, ülkedeki insanların güvenliğini ve huzurunu sağlayan güçlü bir devlete işaret ederken, kusurlu demokrasiler olarak sınıflandırılan rejimlerde, bireylerin temel güvenliğini sağlama yetisinin yegane sahibi olan devlet kapsayıcı bir tutum yerine kendisine eklemlenen ve rıza gösteren bireyleri “gerçek vatandaş” kategorisine dahil etmekte ve onların her birinden kendi özel yaşantılarında dahi birer devlet gibi hareket etmelerini istemektedir. İnsanların refahlarını kaybetmemek için devlete teslim olmaları gerektiği düşüncesi bu rejimlerde korkunun kritik bir gerçeklik fonksiyonu taşıdığını göstermektedir. Bu ülkelerde iktidarlar, yarattıkları korku sayesinde rejimi kusurlu yapan unsurları rahat bir şekilde elimine etmekte ve bütün gücü kendilerinde toplama arzusundadır. Gücün olduğu yerde olacağı varsayılan güvenlik ve refaha ulaşmak isteyen insanlar içinse kendilerini devletle eşitlemekten başka bir yol görünmemektedir. Dolayısıyla, egemenin meşruluğu güvenlik ihtiyacının doğurduğu soyut bir toplumsal sözleşmeden ziyade periyodik olarak yapılan seçimlerden ve ekonomik olarak kamu fonlarına bağımlı hale gelmiş bireylerin rızalarından almaktadır.

Öte yandan, bu rejimler liberalizmin öne sürdüğü kurumsallaşma, serbest piyasa, kamu kaynaklarına adil erişim, demokratik seçimler gibi birçok kavramı görünürde içerisinde barındırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, bu rejimler realist olduğu kadar liberal görünüme sahiptir. Fakat ironik olan, bu rejimlerin hem realizmin hem de liberalizmin kurucu felsefesine ve normatif yaklaşımlarına uzak olmasıdır. Çünkü iki teoriye göre de devletlerin amacının insanların hakları korumaktır. Bu hakların korunması için gerekli olan güç ise, realizme göre devletlerken, liberalizme göre hukuk ve kurumlardır. Kusurlu demokrasilerde ise içleri boşaltılarak sadece iktidara hizmet etme fonksiyonuna sahip bırakılan kurumlar, seçimlere indirgenen demokrasi anlayışı, ekonomide serbestliğin ve şeffaflığın olduğu iddia edilen ancak devletin temel refah dağıtıcısı olduğu düzendir. İktidar tarafından yaratılan korku sayesinde insanlar, refah arttırma ya da mülk edinme arzusunu hükümet ile yaklaşarak kamu kaynaklarına erişim yoluyla tatmin etme eğilimindedir. Bu bağlamda, kazanılmış değil bahşedilmiş olan söz konusu refah, hem devletlerin varoluş amacına yönelik sorgulamaları, hem de bahşetme olayının meşruluğuna dair şüpheleri ortaya çıkarmaktadır. Kısacası, kusurlu demokrasiler, realizm ve liberalizmin tam ortasında konumlandırılmakta ancak trajik bir biçimde her iki teorinin de zayıf yönlerinden beslenerek güç kazanmaktadır. Dolayısıyla bu rejim tipine sahip ülkelerin, realizmin boşluklarını liberalizm ile liberalizmin boşluklarını da korku ile doldurma yoluna gittikleri öne sürülebilir.

Bunu yaparken devletlerin sahip olduğu temel motivasyonunu, bizzat devlet eliyle yaratılan ve vatandaş üzerine dayatılan korkudan aldığı düşünülebilir. Başka bir ifadeyle, korku faktörü, bu boşlukları doldurmak için iktidar sahiplerinin ihtiyaç duyacağı motivasyonu ve araçları sağlamak konusunda kritik bir rol oynamaktadır. Bu

korkunun dayanağını da, ekonomideki yoğun devlet etkisi hesaba katıldığında, başka bireylerin saldırısına karşı korunmak değil, devletin kendisine ayırdığı paydan mahrum olmak oluşturmaktadır. Bu mahrumiyet sonucunda, kendi çıkarını ön planda tutan vatandaşların korkunun dayattığı görece makul gerekçelerle kendilerini iktidar partilerine biat ederken buldukları tahmin edilmektedir. Günün sonunda, birey-devlet ilişkisinin görüntüsü, Hobbes'un güvenli bir liman olarak sunduğu ve kaostan arınmış mevcut düzeni gözeten statükocu Leviathan'ının ile Locke'un işbirliği yaparak kazancını arttırmak isteyen ilerlemeci insanıyla karşı karşıya gelmesi gibidir. Arkasına yoğun halk desteği alan iktidarlar ve bu iktidarların yarattığı korkudan uzak durmak için bizzat iktidara yakınlaşan bireyler, nihayetinde, birbiriyle iç içe geçmiş bir görünüme bürünmektedirler. Peki, bu durumda sonuç insanların arzu ettikleri ilerleme mi, Leviathan'ın garanti ettiği statüko mu olacaktır?

Kusurlu demokrasilerde karşımıza çıkan, insanların var olan haklarını korumak için organize edilmiş bir kurum olarak görülen devlet kurumları yerine, insanlara bazı haklar lütfeden ve bu hakların varlığının sebebi olarak kendi varlığını öne süren bir iktidar gerçeğidir. Bu devletler, salt otoriteriyenlik yerine, bireyler üzerinde kendi varlıklarını besleyecek şekilde "gönüllü bir zorunluluk" inşa etmektedirler. Bireylerin devlete olan bağımlılığı ise en kolay ekonomi ve mülkiyet üzerinden oluşturulmaktadır. Çünkü bireylerin özgürlüklerini ya da hayatlarını elinden alan rejim, demokratik normları ihlal ederek otoriteriyenliğe bürünecek, dış dünyada yalnızlaşacaktır. Bunun yerine refah ve mülkiyet üzerinden kendisine güç veren meşru bireyleri etrafında toplayarak hem demokrasi olma iddiasını sürdürecektir ve hem de bunu uluslararası ilişkilerinde önemli bir söylem aracı olarak kullanacaktır. Kimin, nasıl zenginleşeceğini belirleme ayrıcalığına dayalı olarak bu ayrıcalıktan yararlanma

arzusu taşıyan bireyler, kusurlu demokrasilerde iktidar partilerinin seçim başarılarının altında yatan en önemli güçtür. Çalışmada dikkat çektiğimiz husus ise bu gücün çekirdeğini yaratan unsurun korku olduğudur.

Refah ve mülkiyet üzerinden oluşturulan korkudan azade olmak isteyenlerin, söz konusu arzularından doğan davranışlarıyla korkuyu yeniden üretmesi, bir anlamda, korkunun her defasında artarak kendisini yeniden üretmesiyle sonuçlanmaktadır. Bu yeniden üretim, iktidarı sürekli güçlendirirken, onunla yakınlaşanları da aynı doğrultuda zenginleştirici bir işlev sağlamaktadır. Günün sonunda adaleti ve meşruluğu sorgulanan seçimlere indirgenmiş kusurlarla dolu bir demokrasi, gücünü arttıran ve bu gücü etrafında kümelenen grupların bazılarıyla paylaşan bir iktidar, bu paylaşımından nasiplenmek için otoriterleşme eğilimi gösteren hükümete rıza gösteren bireyler ve kendisini bu refah sarmalının dışında konumlandırmayı seçen ancak çoğunluğu kaybettiği için “demokrasizede” konumuna düşen diğer vatandaşlar karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan, bu durum, söz konusu rejimlerin dış politika davranışlarıyla ilgili de birtakım yorumlarda bulunmamıza olanak tanır. Korkunun seçmen davranışına olan etkisinin sonuçlarından birisi de, iç politikada kendisine yoğun bir destek yaratan iktidarın düşüncesiyle otoriter eğilimle başvurmasını kolaylaştırması ve demokrasinin kurumsallaşamamasından kaynaklı olarak, devletlerin dış politikada daha uzlaşmaz ve çatışmacı bir davranış sergilemeleridir. Bir iç ve dış politika aracı olarak oluşturulan korku, iç politikada otoriterleşmeyi arttırarak özgürlükleri azaltırken, dış politikada da içerdeki destekten kaynaklı olarak uyum ve diplomasiyi azaltmaktadır. Edward Mansfield ve Jack Snyder’in yaklaşık iki yüz yıllık istatistiksel verilere dayandırarak

yürüttüğü ve literatüre büyük katkılar sunan çalışması, demokratikleşmeye geçiş aşamasında olan devletlerin daha saldırgan ve savaş-yanlısı olduğunu ve diğer demokrasilerle savaştıklarını ortaya koymaktadır. Üstelik bu rejimler, demokrasiye ya da otokrasiye doğru bir değişim geçiriyor olduğunda hem otoriter rejimlerden hem de demokrasilerden daha çatışmacı olma eğilimi sergilemektedir (Mansfield ve Snyder 1995, 79). Çalışmanın bulgularına göre, herhangi bir on yıllık dönemde rejim tipinde değişiklik olmayan bir ülkenin sonraki on yılda çatışma ihtimali 1/6 iken, demokratikleşme yaşayan ülkede bu oran 1/4'e yükselmiştir. Bu sonuçlar, demokrasilerin birbirleriyle savaşmadıkları varsayımına dayanan Demokratik Barış Teorisi'ni büyük ölçüde zayıflatırken, gri alandaki bu yeni demokrasilerin bu ülkelerin kurumsal bir demokrasiye geçişinin önündeki zorlukları ortaya koymaktadır. Mansfield ve Snyder'in dikkat çektiği bir başka husus, karma rejimlerin demokratikleşmeye doğru ilerlemesinin paralelinde milliyetçi duyguların da canlanmasıdır. Başka bir ifadeyle, demokratikleşmekte olan rejimlerin daha çatışmacı dış politika sergilemelerinde milliyetçiliğin de etkisi açıktır. Yeni demokrasilerin çatışmacı dış politikaları her ne kadar seçmenler ve kamuoyu tarafından istenmiyor olsa da iktidardan payını düşeni alamama korkusuyla ona yakınlaşan ve sistemin anayasal liberalizmden uzaklaşmasına neden olan tercihlerinin sonucunda vatandaşlar kendilerini iktidar için savaşırken bulmaktadır. Başka bir ifadeyle, demokratikleşen devletlerin savaşa olan yatkınlığı, halk kitleleri arasında popüler bir durum olduğu için değil, iktidar elitlerinin yerel baskıları telafi etmek için onlara birtakım teşvikler dağıtmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, yönetici ve elit kadrolar, kamuoyu desteğine ihtiyaç duyduklarında milliyetçiliği büyük bir kolaylıkla uygulamaya dahil etmektedir. Ancak iç politikada korku, ekonomi ve milliyetçilik gibi araçlarla sağlanmak istenen halk desteği, uluslararası ilişkiler camiası için tatmin edici sonuçlar

ortaya koymaktan uzaktır. Konu dış politikaya geldiğinde demokratikleşen bir toplumu yönlendirmek, bir otomobil kullanırken direksiyonu bırakarak gaza basmak ve sonrasında diğer yolcularla otomobili kimin kullanacağına dair kavgaya tutuşmaya benzetilir. Rejim, kısa süreli ittifakların, elitler arası çatışmaların, ideolojik kutuplaşmaların vb. olumsuz gerilimlerin ardından zayıflayan bir merkezi otorite ile karşı karşıyadır. Günün sonunda, zayıflayan merkezi otorite, bir yandan iç politikada halk desteğini sağlamak için yukarıda bahsedilen korku, ekonomi ve milliyetçilik gibi araçlara başvururken, dış politikada da prestij kazanma amacıyla basit ancak riskli zaferler aramaktadır. Bunun sonucunda, iktidar ülke içerisinde gücünü domine ederken, vatandaşa ülke dışında kendisini sıcak bir çatışmanın içerisinde bulmaktadır.

Kısacası bu çalışmada kaynaklardan yoksun kalma korkusu ile iç politikada gücü konsolide etme, dolayısıyla kurumsal bir demokrasiden uzaklaştığı için denetimsiz kalan ve dış politikada daha çatışmacı davranan devletler olgusuna odaklanılmıştır. Bu olguyu daha iyi gözlemlemek kusurlu demokrasileri ve onların dış politika davranışlarını belirleyen ve ölçülmesi gereken bir faktör olarak korkunun da ele alınabileceğini göstermektedir. Bu açıdan korkunun ortaya çıkışı ve etkileri üzerine bir ön çalışma, bir ön araştırma yapılması gerekecektir.

BÖLÜM IV

METODOLOJİ

Kaynaklardan yoksun kalma korkusu, kaynakların keyfi bir şekilde dağıtıldığının kabul edildiğini gösterir. Bu keyfilik, iktidardaki partinin kendi taraftarlarına ve potansiyel seçmenlere verdiği bir mesajdır. Kaynaklara sahip olmanın yolu, piyasa ekonomisi şartlarında daha fazla yaratıcılık, emek, zekâ, yetenek ve sermaye gerektirirken, bu tip sistemlerde siyasi sadakat tek yol haline gelecektir. Çünkü kurumlar içi boşaltılarak fonksiyonunu yitirdiğinde, kaynakların kısıtlı olma durumu bir korku yaratacaktır. Böylelikle günün sonunda siyasal sadakat göstermeyen bir öteki yaratılmış olacak ve iktidar etrafında kümelenen kitle tokyekün bir yaşam arzusuna bürünecektir. Bu da Hayek'in Kölelik Yolu adlı eserinde önemle vurguladığı köleliğe giden yolda ilk ve önemli bir işaret olacaktır (Hayek 2015). Dolayısıyla bu çalışmada inceleyeceğimiz bu kurumların varlığını, korku kavramının varlığına işaret olarak görmekteyiz.

Söz konusu var olma halinin saptanabilmesi için de kaynaklardan yoksun kalma korkusu değişkenini inceleyerek hükümetin ne ölçüde keyfi davrandığını, devlet-vatandaş arasındaki iktisadi ilişkilerin şeffaflık düzeyini, halkın bu sistemi nasıl algıladığını ve hükümete ne derece bağımlı olduğunu ölçmek gerekir. Bu faktörlerin her biri için farklı indekslere başvurulmuştur. Başvurulan indekslerin her birinde, 1991-2016 yılları arasında data-setlerindeki mevcut veriler değerlendirilmiştir.

4.1. Bağımlı Değişken

Çalışmadaki bağımlı değişken, denetimsiz kalan hükümetlerin dış politikada çatışmacı davranış sergilemesidir. Demokratik kurumların varlığına rağmen demokratik sonuçlar üretilmiyor olması, kurumsal demokrasinin zayıflığını ve bu zayıf yapının içerisinde birtakım boşluklar bulunduğunu göstermektedir. Kusurlu demokrasilerde hükümetler, bu boşluklardan yararlanarak gücü konsolide etmek istemektedir. Bu çalışmanın da iddia ettiği gibi, gücü konsolide ederek kontrol mekanizmalarını etkisiz bırakan bu hükümetler, dış politikada daha çatışmacı bir yol izlemektedir. Bu çalışmada bağımlı değişken olarak incelenecek olan çatışmacı dış politikalar, 1991-2010 yılları için Correlates of War Project'in Military Interstate Dispute 4.1 veri setinden yararlanarak incelenmiştir. Liberal ve kusurlu demokrasilerin başvurdukları her türlü çatışma, çatışma seviyesi dikkate alınmadan, çatışma (1) ve çatışmasızlık (0) durumları ele alınarak, yalnızca adet olarak tespit edilmiştir.

2010-2016 yılları arasındaki çatışmalar ise aynı metodolojiden yardım alarak tarafımızca saptanmış ve kaydedilmiştir. Bu kayıtlama sürecinde başvurulan iki kaynak ise şöyledir:

- Birleşmiş Milletler Uluslararası Adalet Divanı'ndaki davalar (hukuk anlaşmazlıkları tespit etmek için)

- Google News üzerinden her bir ülke ve her bir yıl için haber kaynaklarının taranması⁴ (siyasi, askeri ve diğer anlaşmazlıkları tespit etmek için)

4.2. Bağımsız Değişken

Çalışmanın bağımsız değişkeni, seçmenler üzerindeki refahını kaybetme ya da refahını arttıramamanın neden olduğu korkudur. Korkunun ölçülmesinde başvurulan kaynaklar, ülkedeki refah kaynakların keyfi dağıtımını, devlet-vatandaş arasındaki iktisadi ilişkilerin şeffaflık düzeyi ve vatandaşların refah artırma sürecinin bu sisteme ne ölçüde bağlı olduklarıdır.

4.2.a. Kaynakların Keyfi Dağıtımını

Yukarıda bahsedilen ve cevaplanması gereken sorulardan ilki, hükümetin kaynakları ne ölçüde keyfi dağıttığıdır. Bu soru, kaynaklardan mahrum kalma ve mevcut refahını kaybetme korkusu yaşayarak kendisini devlete sadakat borçlusu hissetmek zorunda kalan bireylerin temel motivasyonunu ortaya çıkarması bakımından önemlidir. Çünkü kaynakların keyfi bir şekilde dağıtılıyor olması, vatandaşları bu kaynaklara erişebilmesi için kendilerini hükümet ile yakın ilişkiler kurmak zorunda hissetmesine neden olabilir. Aksi takdirde vatandaşlar, refahlarını kaybedeceklerini ya da arttıramayacaklarını düşünebilirler. Oysa hukukun üstün olduğu bir ülkede, kaynakların keyfi dağıtılamayacağı ve bu nedenle bireylerin siyasi sadakat yerine hukuka bağlı kalmayı tercih edecekleri açıktır. Hükümetin kaynakları

⁴ Haber kaynakları taranırken, Google üzerinde her ülke için “dispute” ve “conflict” kelimeleri (örneğin, “Brazil conflict” ve “Brazil dispute”) sorgulanmış ve sonuçlar 2010-2016 yıllarını içerecek şekilde filtrelenmiştir.

ne denli keyfi dağıttığını anlamak için Dünya Bankası'nın Governance Indicators'ün 1996-2016 tarihleri arasındaki⁵ altı alandan oluşan verilerinin ilk beşine başvurulmuştur. Dünya Bankası'nın Governance Indicators verileri, ülkeleri altı farklı alanda ve her bir alanı 0 (en düşük puan) ile 100 (en yüksek puan) puan aralığında değerlendirmektedir (Kauffman, Kraay ve Mastruzzi 2010). Bu alanlar aşağıdaki gibidir:

- İfade ve hesap verilebilirlik:

Bir ülkenin vatandaşlarının kendi hükümetlerini seçme, aynı zamanda ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü ve özgür bir medyaya katılabilme derecesini ortaya koyar.

- Politik istikrar ve terörün/şiddetin yokluğu:

Hükümetin, siyasi olarak motive edilmiş şiddet ve terörizm de dâhil olmak üzere, anayasaya aykırı veya şiddet yoluyla istikrarsızlaştırılacağı veya devrilebileceği ihtimaline odaklanır.

- Hükümetin etkinliği:

Kamu hizmetlerinin kalitesine, bu hizmetlerin politik baskılardan bağımsızlığına, hükümetin politika oluşturma ve uygulama kalitesine ve bu tür politikalara olan bağlılığın güvenilirliğini dikkate alır.

⁵ 1996-2002 yılları arasında iki yılda bir yayınlanan rapor, 2002'den itibaren her sene yayınlanmıştır.

- Düzenleyicilik kalitesi:

Hükümetin özel sektörün gelişmesine izin vermesine ve onu teşvik eden güçlü politika ve düzenlemeler formüle ederek uygulayabilme yeteneğini inceler.

- Hukukun üstünlüğü:

Toplumunu oluşturan birimlerin, toplum kurallarına ve özellikle sözleşme uygulamasının niteliğine ne ölçüde uydularına, suç ve şiddetle beraber, mülkiyet haklarına, polise, mahkemelerin kalitesine ne kadar sahip oldukları hesaplar.

- Yolsuzluğun kontrolü:

Kamu gücünün, elit ve özel çıkarların yanı sıra, hem küçük, hem de büyük yolsuzluk biçimleriyle özel kazanç uğruna kullanılmasına dikkat çeker.

4.2.b. Ekonomide Şeffaflık

Yanıt aranacak ikinci soru, devlet-vatandaş arasındaki iktisadi ilişkilerin şeffaflık düzeyine ilişkindir. Bu ilişkinin şeffaflığı, ülke ekonomisinde her şeyin gözetlenebilir ve denetlenebilir olmasını gerektirir. Aksi durumda, hükümet ile etrafında kümelenen gruplar devletin kaynaklarını diledikleri şekilde paylaşma yoluna gidebilir. Kaynakların keyfi dağıtılmasının ve herhangi bir şeffaflık ortamının olmaması durumunda ise kamu kaynaklarına erişim için hükümet ile yakın ilişkiler kurma zorunluluğu yeniden ortaya çıkar. Bu da, yukarıda bahsedildiği gibi, kusurlu demokrasileri kusurlu yapan bir korkunun açık bir tezahürü olarak düşünülebilir. Bu çalışmada, iktisadi ilişkilerdeki şeffaflık düzeyinin ölçmek için yolsuzluğa odaklanılmıştır. Çünkü yolsuzluk, şeffaflık yokluğunun en açık göstergesidir. Bu

amaçla, Transparency International'ın 1995-2016 tarihleri arasındaki verilerine ve Dünya Bankası'nın Governance Indicators verilerinden 1996-2016 tarihleri arasındaki Yolsuzluğun Kontrolü alanına başvurulmuştur.

Transparency International verileri, uzmanların, sivil toplum örgütlerinin ve iş dünyası temsilcilerinin kamu kesimindeki yolsuzluğa dair algılarını yansıtmayı amaçlar. Bu indekste ülkeler çeşitli kurumla tarafından çeşitli verilerin hesaplanmasıyla 0'dan (en yüksek yolsuzluk) 100'e (en düşük yolsuzluk) kadar puanlanır. Bu puanlama sonucu oluşan yolsuzluk puanı, o ülkedeki iktisadi ilişkilerin şeffaflığına dair bir kanıya varmamıza neden olur. Çalışmanın metodolojisi dört temel adımdan oluşmaktadır: Kaynak verilerinin seçimi, kaynak verilerinin yeniden ölçeklenmesi, yeniden boyutlandırılmış verilerin toplanması ve daha sonra belirsizlik için bir önlemin raporlanması (Corruption Perceptions Index 2018). Transparency International'ın en son yayınladığı raporunda verilerinden yararlandığı diğer kurumları ise aşağıdaki gibi açıklanmıştır:

1. African Development Bank Country Policy and Institutional Assessment
2. Bertelsmann Stiftung Sustainable Governance Indicators
3. Bertelsmann Stiftung Transformation Index
4. Economist Intelligence Unit Country Risk Service
5. Freedom House Nations in Transit
6. Global Insight Country Risk Ratings
7. IMD World Competitiveness Center World Competitiveness Yearbook
Executive Opinion Survey
8. Political and Economic Risk Consultancy Asian Intelligence

9. The PRS Group International Country Risk Guide
10. World Bank Country Policy and Institutional Assessment
11. World Economic Forum Executive Opinion Survey
12. World Justice Project Rule of Law Index Expert Survey
13. Varieties of Democracy (V-Dem)

Dünya Bankası'nın Governance Indicators verilerinin sonuncusu olan Yolsuzluğun Kontrolü ise, yukarda da bahsedildiği gibi, kamu gücünün özel kazanç uğruna kullanılmasına dikkat çeker. Ülkelerin 0 (en düşük yolsuzluk) ve 100 (en yüksek yolsuzluk) olmak üzere puanlandığı Yolsuzluğun Kontrolü başlığı, o ülkedeki iktisadi ilişkilerin ne ölçüde şeffaf olduğunu anlamamız için ipuçları barındırmaktadır.

4.2.c. Hükümete Bağlılık

Korkunun ölçülmesinde başvuracağımız son kaynak, kaynakların keyfi dağıtılmadığı ve belirli bir şeffaflıktan yoksun olduğu bir ekonomik düzende, vatandaşların hükümete ne ölçüde bağlı olduklarıdır. Bu bağlılık önemlidir, çünkü vatandaşların kusurlu demokrasilerin kusurlarına destek vermesi, onların kusurlarını gidermelerini önlemekle beraber, sergileyecekleri çatışmacı dış politikanın da en önemli motivasyonu olarak yorumlanabilir.

Keyfi dağıtımın olduğu, belirli bir şeffaflık düzeyinin olmadığı bir ekonomi düzeninde vatandaşların hükümete gösterdikleri bağlılığı ölçmek için başvurulan kaynak, Economist tarafından hazırlanan ve 2014 ve 2016 yılları için 22 ülkeyi kapsayan Crony-Capitalism Index'tir. Bu indeks, dünya milyarderleri listesi ile

Forbes'tan elde edilen verileri kullanarak, her bir bireyi ahabap avuş kapitalisti olan ya da olmayan olarak sınıflandırmaktadır. Ülkeler sıralanırken, belirlenen milyonlar kendi ülkeleriyle birlikte sınıflandırılmakta ve toplam servetleri o ülkenin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın (GSYİH) yüzdesi olarak ifade edilmektedir. Economist'in ulaştığı sonuç, devletle daha etkileşimin olduğu ticaret alanlarında ahabap-avuş kapitalizminin daha yaygın rastlandığı yönündedir.

Bu çalışmada da hükümet ile yakınlık kurarak zenginleşen vatandaşlar, sisteme bağıllığı güçlü kılan bireyler olarak ele alınmıştır. İndeksin vardığı sonuç, dünya çapında, ahabap-avuş ilişkisi sonucu zenginleşen milyarderlerin servetlerinin 2004 ve 2014 arasında %385 artarak 2 trilyon dolara yükseldiği yönündedir. Bu da 1991 sonrası görülen ve yükselen kusurlu demokratikleşme eğilimleriyle doğru orantıdadır.

4.3. Müdahil Değişken

Müdahil değişken olarak iç politikada gücü konsolide eden ve kendisini denetimsiz kılan hükümetlerin sahip olduğu denetimsizlik durumudur. Bu durum, çalışmanın bağımlı değişkeni olan korkuyu hem beslemekte hem de ondan beslenmektedir. Bunun sonucunda ise bağımsız değişken olan çatışmacı dış politika eğilimi ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada ülkeler liberal demokrasiler ve kusurlu demokrasiler olmak üzere sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma işlemi için Polity IX ve Freedom House veri tabanlarından yararlanılmıştır.

Ülkelerin rejim şeklinin demokrasi olup olmadıklarını tespit etmek için başvurulan kaynak Polity IX veri setinin DEMOC göstergesidir. Bir ülkede

kurumların işleyişine ilişkin bilgi veren DEMOC göstergesi, 0-10 arası 11 puanlık bir aralığa sahiptir (Monty vd. 2016, 14). Bu veri setinde 7 ve üzerinde puan alan ülkeler fonksiyonel demokrasiler olarak değerlendirilmektedir. (Mukand ve Rodrik 2015, 32). DEMOC puanının ölçülmesinde üç temel kriter esastır: Vatandaşların alternatif politikalar ve liderler hakkındaki tercihlerini etkili bir şekilde ifade edebileceği kurum ve prosedürlerin olması, yürütmeye yönelik olarak iktidarın kullanımını konusundaki kurumsallaşmış kısıtlamaların varlığı ve tüm vatandaşların günlük yaşamlarında ve siyasi katılım eylemlerinde sivil özgürlüklerinin garanti altında olması (Monty vd. 2016, 14).

DEMOc puanları üzerinden demokrasi oldukları belirlenen ülkeler, Freedom House'un 1991-201 tarihleri arasındaki sivil özgürlükler ve politik özgürlükler puanlarının ortalamaları hesaplanarak liberal demokrasiler ve kusurlu demokrasiler olarak sınıflandırılmıştır. Freedom House verilerine göre, CL kodu sivil özgürlükleri ve PR kodu politik hakları göstermektedir. Birden başlayarak (en iyi durum olmak üzere) yediye kadar (en kötü durum olmak üzere) olan derecelendirme aralığında, CL ve PR puanlarının toplamalarının ortalaması 1-2,5 arası olan ülkeleri özgür(free), 3-5 arası olan ülkeleri kısmen özgür(partly free) ve ortalaması 5,5-7 arası olan ülkeleri özgür olmayan(not free) ülkeler olarak nitelendirmektedir. Bu sınıflandırma, özgürlüklerin korunması konusunda kusurlu demokrasiler ile liberal demokrasiler arasında bir ayırım yapmamıza imkân tanımaktadır. Buna göre, CL ve PR ortalaması 1 olan ülkeler tam manasıyla liberal demokrasiler, ortalaması 2,5 olan ülkeler ise yine liberal denilebilecek fakat bazı ülkelere göre özgürlükleri ve hakları korumakta biraz daha zayıf kalan ülkelerdir. (Freedom House tarih yok) Fakat CL ve PR ortalaması 3-5,5 arası olan ülkeler, bazı özgürlük ve hakları iyi koruyup bazılarını orta dereceli

korurken bazılarını az koruyan ya da görmezden gelen ülkelerdir. (Freedom House tarih yok) Böylece, CL ve PR ortalaması 1-2,5 arası olan ülkeleri liberal demokrasiler olarak, ortalaması 3-5,5 arası olan ülkeleri ise illiberal demokrasiler olarak tanımlamak mümkün hale gelmektedir.

Bu çalışmada 1991-2016 yılları arasında⁶ ülkelerin DEMOC puanlarının ortalaması 10 olan ülkeler, kusursuz demokrasiler olarak sınıflandırılmıştır⁷. 25 yıllık DEMOC puan ortalamasının 10 olması şartı konularak ülkelerin demokrasi olup olmadıkları tespit edildikten sonra, bu demokrasilerin liberal mi, kusurlu mu oldukları tespit edilmesi için Freedom House veri setinde 1991-2017 yılları arasında⁸, CL ve PR puanları toplamalarının ortalaması 2,5'un altında olan ülkeler liberal demokrasiler olarak sınıflandırılmıştır. DEMOC puanı 7 ve üzeri olan ülkeler ise CL ve PR puanları toplamalarının ortalaması 2,5 ve üstü (5.5'a kadar) şartıyla kusurlu demokrasiler olarak adlandırılmıştır. 6,5 üzerinde olan ülkelerin de puanları 7 kabul edilmiştir. 6,5 altındakiler ise 6 kabul edileceğinden listeye girememiştir (Marshall, Gur ve Jagers 2017).

Bu sınıflandırma kriterlerine başvurarak tespit edilen 27 adet **liberal demokrasi**⁹ aşağıda listelenmiştir¹⁰:

⁶ Bu çalışmada sadece demokratik kurumların işleyişine ilişkin bir değerlendirme amaçlandığı için, Polity IV'in bazı ülkelerin bazı yıllarda -66,-77 şeklinde belirttiği rakamlar değerlendirmeye katılmamıştır.

⁷ Örneğin Belçika, son yıllardaki DEMOC puanlamalarında 8 puan aldığı için ortalaması 10'dan düşüktür. Bu nedenle Freedom House puanı 2.5'tan küçük olsa da liberal demokrasi olarak değerlendirilmemiştir.

⁸ Freedom House'un kayıt altına almadığı yıllar, değerlendirmeye katılmamıştır.

⁹ Belçika ve Fransa, 27 yıllık Freedom House puan ortalamasında 2.5'ten düşük puan almalarına rağmen, 26 yıllık DEMOC puan ortalamasında 10 alamadıkları için bu listede yer almamıştır.

¹⁰ Liberal ve kusurlu demokrasi olarak tespit edilen ülkelerin ortalama DEMOC ve Freedom House puanları araştırma bölümünde tablolar halinde sunulmuştur. Okuma eylemini kolaylaştırmak için burada sadece ülkelerin alfabetik sıralaması paylaşılmıştır.

Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avusturalya, Avusturya, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, Japonya, Kanada, Kıbrıs, Kosta Rika, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Mauritius, Norveç, Portekiz, Slovenya, Uruguay, Yeni Zelanda

Bu sınıflandırma kriterine başvurarak tespit edilen 21 adet **kusurlu demokrasi** aşağıda listelenmiştir:

Arnavutluk, Bolivya, Brezilya, Ekvator, El Salvador, Filipinler, Guatemala, Hindistan, Honduras, Kolombiya, Lesotho, Madagaskar, Makedonya, Mali, Meksika, Moldova, Nikaragua, Paraguay, Peru, Solomon Adaları, Türkiye

BÖLÜM V

ARAŞTIRMA

5.1. Müdahil Değişken

Ülkelerin Polity IV DEMOC ve Freedom House puan ortalamaları üzerinden yapılan hesaplama sonucunda kusurlu demokrasilerin kendilerini denetimsiz kıldıkları, liberal demokrasilerin ise özgürlüklerin hukuk ve demokrasi yoluyla güvence altında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ortalama puanlara göre, günümüzde 27 adet liberal demokrasinin ve 21 adet kusurlu demokrasinin varlığı tespit edilmiştir. Liberal demokrasi olarak sınıflandırılan devletler, demokratik kurum ve kültürün yerleşik olduğu, sivil ve politik özgürlüklerin güvence altına olduğu, ekonomik ilişkilerde kurucu liberal değerler ile uyumlu politikalar izleyen rejimlere sahiptir. Buna karşılık kusurlu demokrasiler, demokratik kurum ve kültürün mevcut hükümetler tarafından zayıflatıldığı, sivil ve politik özgürlüklerin sık sık ihlal edildiği ve ekonomik ilişkilerde kurucu liberal değerlerle uyumsuz politikalar izleyen rejimlere sahiptir.

	Polity IV / DEMOC	Freedom House
Almanya	10	1,20
Amerika Birleşik Devletleri	10	1,01
Avusturalya	10	1,00
Avusturya	10	1,00
Birleşik Krallık	10	1,20
Danimarka	10	1,00
Finlandiya	10	1,00
Hollanda	10	1,00
İrlanda	10	1,03
İspanya	10	1,16
İsveç	10	1,00
İsviçre	10	1,00
İtalya	10	1,27
Japonya	10	1,44

Kanada	10	1,00
Kıbrıs	10	1,00
Kosta Rika	10	1,20
Litvanya	10	1,38
Lüksemburg	10	1,00
Macaristan ¹¹	10	1,51
Mauritius	10	1,48
Norveç	10	1,00
Portekiz	10	1,00
Slovenya	10	1,25
Uruguay	10	1,22
Yeni Zelanda	10	1,00
Yunanistan	10	1,79

Tablo 5.1. Liberal Demokrasiler

	Polity IV / DEMOC	Freedom House
Arnavutluk	7,20	3,35
Bolivya	8,10	2,70
Brezilya	8,00	2,50
Ekvator	6,80	2,88
El Salvador	7,30	2,62
Filipinler	8,00	2,92
Guatemala	7,30	3,83
Hindistan	8,80	2,77
Honduras	6,69 → 7	3,25
Kolombiya	7,30	3,51
Lesotho ¹²	7,50	3,27
Madagaskar	6,64 → 7	3,59
Makedonya	7,70	3,11
Mali ¹³	6,62 → 7	3,07
Meksika	6,61 → 7	2,98
Moldova	7,90	3,48
Nikaragua	8,00	3,51
Paraguay	7,60	3,16
Peru ¹⁴	7,00	3,18
Solomon Adaları ¹⁵	8,50	2,64
Türkiye	7,70	3,77

Tablo 5.2. Kusurlu Demokrasiler

¹¹ Macaristan'ın kamuoyunda yaygın bir şekilde kusurlu demokrasi olarak tanımlanmasına rağmen, 26 yıllık DEMOC puanı ortalaması 10 ve ve 27 yıllık Freedom House puanı ortalaması 2.5'ten düşük olduğu için liberal demokrasiler listesinde bulunmaktadır.

¹² 1998,1999,2000 ve 2001 yılları, DEMOC puanı 10'luk skalada bulunmadığı için değerlendirmeye alınmamıştır.

¹³ 1991 ve 2012 yılları, DEMOC puanı 10'luk skalada bulunmadığı için değerlendirmeye alınmamıştır.

¹⁴ 2000 yılı, DEMOC puanı 10'luk skalada bulunmadığı için değerlendirmeye alınmamıştır.

¹⁵ 2000,2001,2002 ve 2003 yılları, DEMOC puanı 10'luk skalada bulunmadığı için değerlendirmeye alınmamıştır.

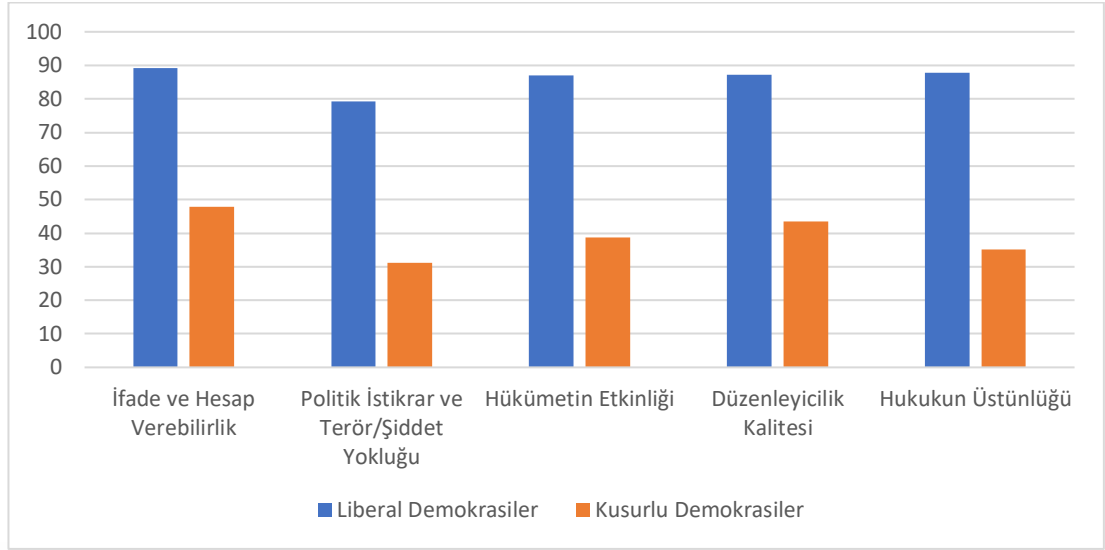
5.2. Bağımsız Değişken

Çalışmanın bağımsız değişkeni olan “seçmenler üzerindeki refahını kaybetme ya da refahını arttıramamanın neden olduğu korku”, ülkedeki refah kaynakların keyfi dağıtımıyla, devlet-vatandaş arasındaki iktisadi ilişkilerin şeffaflık düzeyiyle ve vatandaşların refah arttırma sürecinin bu sisteme ne ölçüde bağlı olduğuyla ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle bu ilişkilerin her biri ayrı ayrı ölçülmüş ve bunun sonucunda kusurlu demokrasilerde korkunun ekonomik ilişkilerde belirgin bir görünümde olduğu ve demokrasinin temel bileşenlerini zayıflatılmış olduğu belirlenmiştir.

5.2.a. Kaynakların Keyfi Dağıtımı

Ülkedeki kaynakların keyfi dağıtımı ile ilgili olarak genel bir kanıya varmak için her bir demokrasi sınıfı için aşağıda açıklanan beş puan türünün ortalamaları yeniden hesaplandığında, liberal demokrasiler için kaynakların şeffaf dağıtımı puanı 86,09 rakamına ulaşılmıştır. Kusurlu demokrasilerin kaynakların şeffaf dağıtımı puanı ise 39,28 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç, liberal demokrasilerde kaynakların keyfi dağıtımının kusurlu demokrasilere göre yaklaşık 2,20 kat daha güvenli olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 5.1. Kaynakların Keyfi Dağıtım: Liberal & Kusurlu Demokrasiler

- İfade ve Hesap Verilebilirlik:

Kaynakların keyfi dağıtımını ölçmek için kullanılan veri setinde, kusurlu demokrasilerin “İfade ve Hesap Verebilirlik” puan ortalaması 47,88 iken, liberal demokrasilerin puan ortalaması 89,16’dır.

- Politik istikrar ve terörün/şiddetin yokluğu:

Kaynakların keyfi dağıtımını ölçmek için kullanılan veri setinde, kusurlu demokrasilerin “Politik istikrar ve terörün/şiddetin yokluğu” puan ortalaması 31,21 iken, liberal demokrasilerin puan ortalaması 79,34’tür.

- Hükümetin etkinliği:

Kamu hizmetlerinin kalitesine, bu hizmetlerin politik baskılardan bağımsızlığına, hükümetin politika oluşturma ve uygulama kalitesine ve bu tür politikalara olan bağlılığın ölçülmesi için oluşturulan Hükümet Etkinliği puanlamasında kusurlu

demokrasilerin puan ortalaması 38,80 iken, liberal demokrasilerin puan ortalaması 87,01 olarak hesaplanmıştır.

- Düzenleyicilik kalitesi:

Hükümetin özel sektörün gelişmesine izin vermesine, teşvik etmesine ve bu sebeple güçlü politika ve düzenlemeler formüle edebilmesine odaklanılarak hazırlanan Düzenleyicilik Kalitesi puanlamasında kusurlu demokrasilerin puan ortalaması 43,39 iken, liberal demokrasilerin puan ortalaması 87,17'dir.

- Hukukun Üstünlüğü:

Kaynakların keyfi dağıtımını ölçmek için başvurulan son veri, Hukukun Üstünlüğü puanlamasıdır. Bu puanlamada kusurlu demokrasilerin ortalaması 35,17 iken, liberal demokrasilerin ortalaması 87,80 olarak hesaplanmıştır.

	İfade ve Hesap Verebilirlik	Politik İstikrar ve Terör/Şiddet Yokluğu	Hükümetin Etkinliği	Düzenleyicilik Kalitesi	Hukukun Üstünlüğü
Almanya	93,71	78,05	92,15	92,67	93,34
Amerika Birleşik Devletleri	88,1	61,95	90,98	92,02	91,87
Avusturalya	94,78	81,61	93,93	95,44	95,43
Avusturya	94,02	89,53	93,92	92,88	97,22
Birleşik Krallık	92,18	62,58	93,10	97,11	93,79
Danimarka	98,74	86,57	98,69	97,37	98,87
Finlandiya	98	97,17	98,63	97,37	99,49
Hollanda	98,19	85,96	96,68	97,54	96,13
İrlanda	93,76	88,52	90,04	95,46	93,39
İspanya	86,1	47,34	85,01	84,06	85,47
İsveç	99,07	91,89	97,45	94,63	98,19
İsviçre	97,59	95,79	97,69	95,38	97,54
İtalya	80,6	65,65	70,4	77,08	67,64
Japonya	80,11	84,35	89,01	81,81	88,21
Kanada	96,57	85,74	95,59	94,47	95,33
Kıbrıs	81,03	62,66	86,24	85,38	82,65
Kosta Rika	81,47	68,89	64,77	67,67	67,51
Litvanya	75,57	71,63	74,06	81,43	71,57
Lüksemburg	98,02	97,44	94,93	96,53	96,36
Macaristan	77,11	75,33	75,42	80,63	75,64
Mauritius	74,26	78,42	74,39	72,41	80,31

Norveç	99,43	94,63	97,17	90,82	98,98
Portekiz	89,06	81,26	82,65	80,68	84,85
Slovenya	82,87	84,52	80,29	75,73	81,99
Uruguay	81,69	75,4	69,9	66,57	69,53
Yeni Zelanda	98,61	94,99	94,89	97,87	97,64
Yunanistan	76,69	54,44	71,38	72,64	71,91
TOPLAM ORTALAMA	89,16	79,34	87,01	87,17	87,80

Tablo 5.3. Kaynakların Keyfi Dağıtımı: Liberal Demokrasiler Puan Ortalamaları

	İfade ve Hesap Verebilirlik	Politik İstikrar ve Terör/Şiddet Yokluğu	Hükümet Etkinliği	Düzenleyicilik Kalitesi	Hukukun Üstünlüğü
Arnavutluk	49,59	39,86	40,43	51,27	33,36
Brezilya	62,82	40,59	52,49	56,32	48,26
Bolivya	49,73	30,68	37,90	32,03	24,42
Kolombiya	42,99	7,21	50,44	58,85	37,58
Ekvator	42,56	28,35	27,29	20,14	20,13
El Salvador	51,23	46,39	54,38	57,86	31,41
Guatemala	42,56	22,66	30,89	46,86	15,85
Hindistan	61,61	13,91	53,57	39,10	56,40
Lesotho	46,90	47,29	43,64	32,83	50,42
Madagaskar	39,50	38,80	26,08	35,57	33,76
Mali	50,88	39,34	22,14	35,52	40,07
Makedonya	47,30	28,90	47,04	55,68	43,60
Moldova	52,84	39,57	31,56	45,99	33,76
Nikaragua	40,59	36,99	22,46	20,14	28,01
Paraguay	42,4	26,96	17,87	32,46	21,58
Filipinler	51,61	13,88	54,79	51,24	40,86
Solomon Adaları	54,29	55,17	14,49	10,98	34,62
Türkiye	43,16	17,14	60,58	61,48	54,85
Honduras	38,7	32,59	28,92	39,72	18,86
Meksika	54,13	27,57	61,72	63,01	37,23
Peru	50,22	21,56	45,17	64,04	32,39
TOPLAM ORTALAMA	47,88	31,21	38,80	43,39	35,12

Tablo 5.4. Kaynakların Keyfi Dağıtımı: Kusurlu Demokrasilerde Puan Ortalamaları

5.2.b. Ekonomide Şeffaflık

Liberal ve kusurlu demokrasilerde devlet-vatandaş arasındaki iktisadi ilişkilerin şeffaflık düzeyini ölçmek için başvurulan The World Bank Governance Indicators veri setinin Yolsuzluğun Kontrolü puanlamasına göre liberal

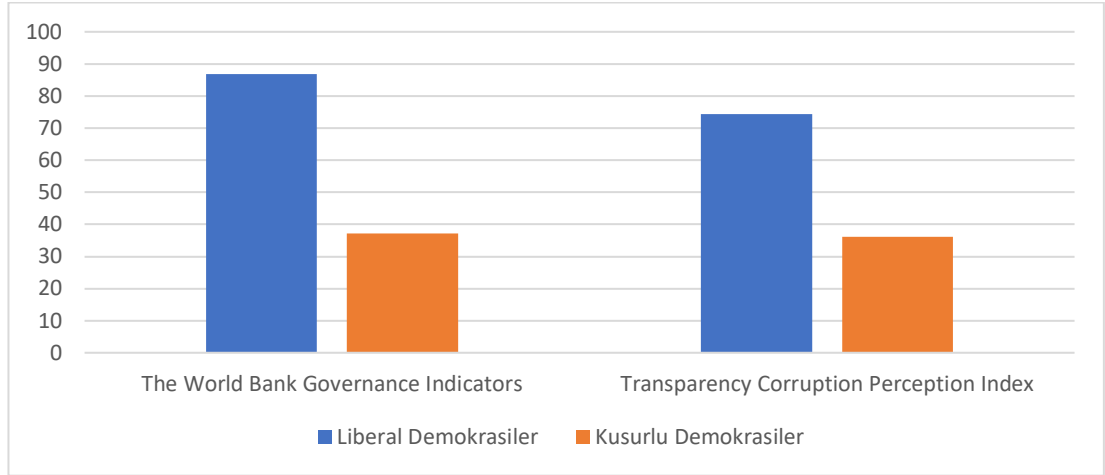
demokrasilerin ortalaması 86,76 olarak hesaplanmıştır. Aynı veri setindeki kusurlu demokrasilerin puan ortalaması ise 37,13'tür. Buna göre liberal demokrasilerde yolsuzluk, illiberal demokrasilere göre yaklaşık 2,3 kat daha kontrol altındadır. Bu durum, liberal demokrasilerde yolsuzluğun daha az olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla bağlantılı olarak, vatandaşların ekonomik ilişkilerde siyasi güdülenmelerden uzak olması, hükümet tarafından oluşturulmak istenen onlar yaratılacak refahı kaybetme ya da refaha erişememe korkularını minimize etmiş olacaktır. Diğer taraftan kusurlu demokrasilerin 100 puan üzerinden 37,13 puan alması, ülke içinde büyük ölçüde yolsuzluk barındırdıklarını göstermektedir. Yolsuzluğun olduğu yerde şeffaflık olamayacağından, insanlar kamu kaynaklarına ulaşmak için kendilerini sisteme entegre etmenin yolunu arayacaklardır. Burada refah kazanma ya da refahı kaybetmemek için vatandaşa düşen rol, işini iyi yapmak yerine siyasi sadakat göstermektir. Bu da ekonomik ilişkilerde korkunun hüküm sürdüğünü açıkça ortaya koymaktadır.

Şeffaflık ölçümünde başvurulan ikinci veri setinden ulaşılan sonuçlar da birinci veri setiyle uyum halindedir. Transparency International Corruption Perception Index verilerine göre liberal demokrasilerin¹⁶ şeffaflık puanı 74,30 iken, dört kusurlu demokrasi¹⁷ üzerinden hesaplanan ortalama puan 36,09'dur. Böylelikle, Transparency International verilerine göre liberal demokrasilerin kusurlu demokrasilere oranla yaklaşık iki kat daha şeffaf oldukları saptanmıştır.

¹⁶ Bu çalışmanın liberal demokrasi olarak sınıflandırdığı ancak Transparency International Corruption Perception Index'te puanlamaya dahlilmeyen ülkeler ortalamaya dahil edilmemiştir. Bu ülkeler Costa Rica, Mairitus ve Uruguay'dır.

¹⁷ Bu çalışmanın kusurlu demokrasi olarak sınıflandırdığı ve Transparency International Corruption Perception Index'te puanlamaya dahil edilen ve ortalamayı oluşturan dört ülke Brezilya, Hindistan, Türkiye ve Honduras'tır.

Şekil 5.2. Ekonomide Şeffaflık: Liberal & Kusurlu Demokrasiler

	Governence Indicators	Transparency International
Avustralya	94,75	85,5
Almanya	93,66	79,2
Amerika Birleşik Devletleri	90,15	74,7
Avusturya	92,84	77,4
Birleşik Krallık	93,83	82,2
Danimarka	99,62	94,3
Finlandiya	99,62	93,6
Hollanda	96,36	87,5
İrlanda	91,53	76,2
İspanya	82,88	62,6
İsveç	98,42	91,5
İsviçre	96,61	87,7
İtalya	65,58	45,5
Japonya	88,08	71,4
Kanada	95,59	87
Kıbrıs	82,45	60,40 ¹⁸
Kosta Rika	73,91	---
Litvanya	66,74	49,70 ¹⁹
Lüksemburg	95,18	84,40 ²⁰
Macaristan	70,54	50,3
Mauritius	67,08	---
Norveç	97,14	87,1
Portekiz	83,04	63,2
Slovenya	79,67	60,60 ²¹
Uruguay	85,49	---
Yeni Zelanda	99,06	93,4
Yunanistan	63,24	43,5

¹⁸ 1995-2002 yılları veri yayınlanmadığı için puanlamaya dahil edilmemiştir.

¹⁹ 1995-1998 yılları veri yayınlanmadığı için puanlamaya dahil edilmemiştir.

²⁰ 1995-1997 yılları veri yayınlanmadığı için puanlamaya dahil edilmemiştir.

²¹ 1995-1998 yılları veri yayınlanmadığı için puanlamaya dahil edilmemiştir.

TOPLAM ORTALAMA	86,76	74,30
-----------------	-------	-------

Tablo 5.5. Ekonomide Şeffaflık: Liberal Demokrasilerde Puan Ortalamaları

	Governence Indicators	Transparency International
Arnavutluk	28,22	---
Bolivya	31,32	---
Brezilya	55,33	37,7
Ekvator	26,42	---
El Salvador	40,49	---
Filipinler	33,47	---
Guatemala	28,92	---
Hindistan	41,67	31,6
Honduras	20,56	---
Kolombiya	46,48	---
Lesotho	58,73	---
Madagaskar	39,2	---
Makedonya	44,93	35,77 ²²
Mali	29,64	---
Meksika	41,95	---
Moldova	27,01	---
Nikaragua	26,62	---
Paraguay	12,94	---
Peru	45,92	---
Solomon Adaları	45,75	---
Türkiye	54,3	39,3
TOPLAM ORTALAMA	37,13	36,09

Tablo 5.6. Ekonomide Şeffaflık: Kusurlu Demokrasilerde Puan Ortalamaları

5.2.c. Hükümete Bağlılık

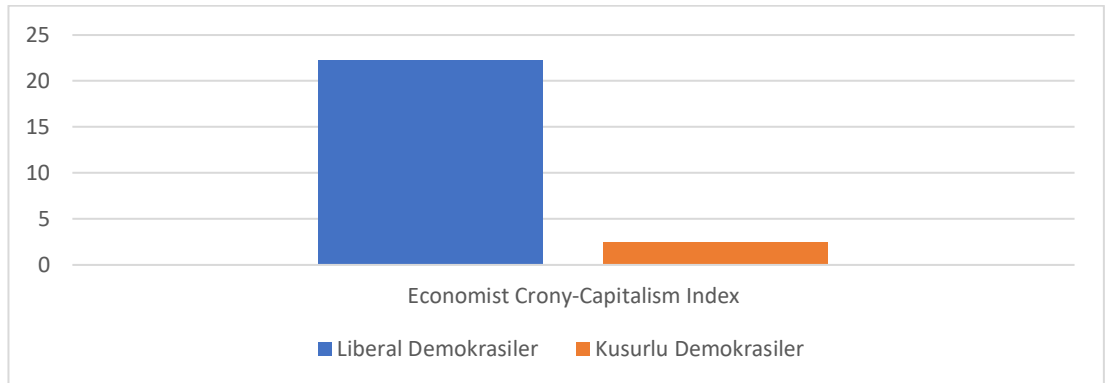
Kaynakların keyfi dağıtıldığı, yolsuzluğun yüksek, şeffaflığın düşük olduğu kusurlu demokrasilerde ve kaynakların keyfiyetten uzak bir şekilde dağıtıldığı, yolsuzluğun sıkı bir şekilde denetlendiği ve şeffaflığın ön plana çıkarıldığı liberal demokrasilerde yaşayan vatandaşların hükümetlerine olan bağlılıklarını test etmek için

²² 1995-1998 ve 2000-2002 yılları veri yayınlanmadığı için puanlamaya dahil edilmemiştir.

Economist dergisi tarafından hazırlanan Crony-Capitalism Index'e başvurulmuştur. Bu indekste her ülke için puanlama yapılmadığı görülmüştür. Liberal ve kusurlu olarak sınıflandırdığımız ülkeler arasında her sınıflandırma için dörder ülkenin puanı bulunduğu için ortalamalar mevcut dörder ülkenin puan ortalamaları üzerinden hesaplanmıştır.

Liberal demokrasiler arasında Almanya, Japonya, İngiltere ve Amerika'nın puanları mevcuttur ve liberal demokrasilerin ahabap-çavuş kapitalizmi puan ortalaması 22,25'tir. Kusurlu demokrasilerde ise Brezilya, Hindistan, Filipinler ve Türkiye'nin puanları mevcuttur. Bu grubun puan ortalaması ise 50'dir. Bu durum, kusurlu demokrasilerdeki büyük servet sahiplerinin ülkedeki ekonomi sektörlerinin yarısında egemen olduğunu ortaya koymaktadır. Böylelikle sisteme, dolayısıyla hükümete, bağlılık için güçlü nedenler oluşmuştur. Kusurlu demokrasilerin güç kaynaklarından birisi de bu refahın azalması ya da artmaması korkusundan kaynaklanan bu bağlılıktır.

Şekil 5.3. Hükümete Bağlılık: Liberal ve Kusurlu Demokrasiler

Liberal Demokrasiler	Crony-Capitalism Index		Kusurlu Demokrasiler	Crony-Capitalism Index
Almanya	3,00		Brezilya	33,00
Amerika Birleşik Devletleri	14		Filipinler	79,50
İngiltere	41		Hindistan	33,00
Japonya	31		Türkiye	54,50
TOPLAM ORTALAMA	22,25		TOPLAM ORTALAMA	50,00

Tablo 5.7. Hükümete Bağlılık: Liberal ve Kusurlu Demokrasilerde Puan Ortalamaları

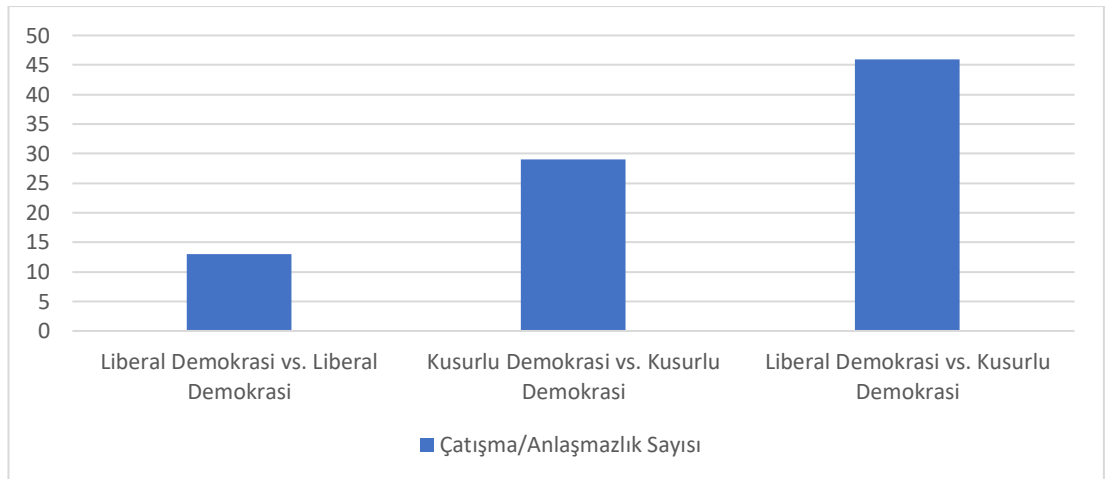
5.3. Bağımlı Değişken

Bu çalışmada öne sürülen hipotezlerin doğrulanabilmesi için, korkunun daha az hüküm sürdüğü, yani kaynakların keyfi dağıtılmadığı, yolsuzluğun ve ahbap-çavuş kapitalizminin düşük olduğu ülkelerin dış politikada daha uzlaşmacı davranış sergilemeleri gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, liberal demokrasilerin diğer liberal demokrasilerle yaşadığı anlaşmazlık sayısı; kusurlu demokrasilerin kendi aralarında ya da liberal demokrasilerle girdikleri anlaşmazlık sayısından az olması beklenmektedir. Bu beklentiyi test etmek için, liberal demokrasilerin kendi aralarında girdikleri çatışma sayısı ile kusurlu demokrasilerin diğer kusurlu demokrasilerle ya da liberal demokrasilerle girdikleri çatışma sayısını karşılaştırmak gerekmektedir.

Correlates of War veri setine ve tarafımızca yapılan anlaşmazlık taramasına göre, 1991-2016 yılları arasında, liberal demokrasi rejimine sahip 27 devletin, kendi aralarında yaşadığı askeri, siyasi, hukuki ve diğer anlaşmazlıkların toplam sayısı on üç (13) olarak tespit edilmiştir. İki liberal devletin kendi arasında yaşadığı çatışma/anlaşmazlık sayısı diyadik çatışmalar üzerinden hesaplandığında ise ulaşılan sonuç 13/351 olarak saptanmıştır. Diğer taraftan, aynı tarihler arasında, kusurlu

demokrasi rejimine sahip 21 devletten herhangi ikisinin birbiriyle yaşadığı anlaşmazlık sayısı yirmi dokuz (29) olarak tespit edilmiştir. Bu sayı iki kusurlu demokrasinin kendi arasında yaşadığı çatışma/anlaşmazlık sayısı diyadik çatışmalar üzerinden hesaplandığında ise ulaşılan sonuç 29/210 olarak saptanmıştır. Biri liberal diğeri kusurlu demokrasi olan iki devletin yaşadığı anlaşmazlık sayısı ise kırk altı (46) olarak saptanmıştır. Toplam çatışma sayısından, liberallerin kendi içerisinde ve kusurlu demokrasilerin kendi içerisinde yaşadığı çatışma sayısı çıkarılarak hesaplanan biri liberal diğeri kusurlu iki demokrasinin yaşadığı çatışma/anlaşmazlık sayısı diyadik çatışmalar üzerinden hesaplandığında ise ulaşılan sonuç 46/567 olarak saptanmıştır. Bu sonuca göre, liberal demokrasiler sayıca kusurlu demokrasilerden fazla olsalar da dış politikada daha uzlaşmacı tercihlerde bulunmaktadır. Bu rejimlerin kendi aralarındaki anlaşmazlık sayısı (13), iki kusurlu ya da biri liberal diğeri kusurlu iki devletin yaşadığı anlaşmazlık sayısının (75) yaklaşık 1/6'sı kadardır.

Şekil 5.4. Rejim Türüne Göre Çatışma Sayıları

BÖLÜM VI

SONUÇ

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte güncel politik tartışmalarda ağırlık kazanan liberal demokratik rejimlerin sayısındaki artış beklentisi, kısa bir süre ortaya çıkan kusurlu demokratikleşme dalgasıyla yerini hayal kırıklığına bırakmıştır. Ortaya çıkan bu rejimler, liberal araçları kullanarak illiberal politikalara başvurmak gibi farklı bir karakteristik özellikler taşımaktadır. Bu rejimlerde demokrasi, bizzat demokrasi yoluyla zayıflatılmaktadır. Her ne kadar demokratik kurumlara, periyodik olarak düzenlenen ve görece adil seçimlere, en azından bir seviyeye kadar kuvvetler ayrılığı gibi temel demokratik uygulamalara sahip olsalar da bu ülkeler özellikle ekonomi ve dış politika gibi alanlarda baskıcı ve liberalizmin temel değerleriyle örtüşmeyen politikalara başvurmaktan geri kalmamaktadır. Bu tercihlerin sonucunda söz konusu ülkeler çeşitli özgürlük ve memnuniyet indekslerinde puan kaybetmekte ve yaygın hukuk ihlallerine, ekonomik problemlere ve suç oranlarında artışlara ev sahipliği yapmaktadır. Burada ilgi çekici olan, bahsi geçen olumsuz sonuçlara rağmen bu ülkelerdeki iktidar partilerinin oy oranlarında kaydadeğer bir azalış olmamasıdır. Seçmen davranışındaki bu eğilim, makro boyutta, kapsamlı olarak değerlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu çalışmada, seçmenlerin oy tercihlerinin korku faktörü ile açıklanabileceği öne sürülmüştür. Burada korkuyla kavramsallaşan düşünce, “mevcut refahımı kaybedebilirim” ya da “potansiyel refahıma ulaşamayabilirim” endişesi olarak özetlenebilir. Çünkü devletin ekonomideki temel refah dağıtıcı olma pozisyonu, seçmenler tarafından kendisine bir denetimsizlik imtiyazı sağlarken, ekonominin temel belirleyicileri olması beklenen iş, yetenek, zeka, özgürlük gibi faktörlerin yerine siyasal sadakatin yerleşmesine neden olmaktadır. Bu sayede bir ülkedeki refaha ulaşım

kaynağı, bir işi en iyi şekilde, en ucuza, en kaliteli ve en yeterli miktarda yapmak yerine hükümete olan bağıllıkla özdeşleşmiş durumdadır. Bu özdeşleşme durumunun sonucunda denetimsizliğe ulaşan hükümetlerin dış politika tercihlerinde daha çatışmacı davranıp davranmayacağı sorusu ilgi çekicidir. Yaptığımız veri seti incelemelerinde, “korkunun hükümetler nezdinde birtakım denetimsizliklere yol açtığı ve bu denetimsizliklerin de hükümetleri dış politikada daha çatışmacı davranmaya ittiği” hipotezi çeşitli veri setleriyle doğrulanmıştır. Bu çalışmada liberal demokrasi olarak sınıflandırılan 27 devletin 1991-2016 yılları arasında kendi aralarında toplamda 13 defa anlaşmazlık yaşadıkları tespit edilmiştir. Buna karşılık, liberal demokrasilerden sayıca daha az olan kusurlu demokrasilerin (21) kendi aralarında yaşadığı çatışma sayısı ise liberal demokrasilerin çatışma sayısının iki katından daha fazladır (28). Diğer taraftan, bir liberal demokrasi ile kusurlu demokrasi arasında gerçekleşen çatışma sayısı ise 46 olarak tespit edilmiştir ve bu sayı liberal demokrasilerin kendi aralarında yaşadığı çatışma sayısının (13) 3,53 katı kadardır. Böylelikle araştırmanın sonucunda kusurlu demokrasilerin liberal demokrasilere oranla daha çatışmacı dış politika tercihlerinde buldukları saptanmıştır. Dolayısıyla, dış politikada çatışmacı eğilimlere sahip devletlerin, aslında ülke içerisinde yarattıkları korku sebebiyle gücü konsolide eden ve böylelikle herhangi bir hesap verilebilirlik mekanizmasından bağımsız davranabilen hükümetlere sahip devletler olduğunu iddia etmek mümkündür.

Ayrıca bu çalışmada korkunun önümüzdeki dönemdeki çalışmalar için bir gösterge olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elbette ki seçmen davranışları birçok faktörden etkilenebilir. Bu faktörler arasında uluslararası sistem, kimlik, sosyolojik arka plan gibi çok çeşitli değişkenler bulunmaktadır ve literatürde bu konuda çok sayıda çalışma

mevcuttur. Ancak insan doğasının barındırdığı korku kavramı oldukça derinlikli bir şekilde çalışmayı hak etmektedir. Zor aygıtı karşısında tepki veren standart bir korku tanımı yapmak yerine kaynakların dağıtım sürecinden yoksun kalma korkusu gibi çeşitli korku biçimleri ortaya çıkabilir. Dolayısıyla bu çalışma korkunun kusurlu demokrasi inşasında insan doğasına ilişkin bir faktör olarak ele alınabileceğini iddia etmektedir.

Öte yandan, bu çalışmanın literatüre yönelik teorik katkısı, kusurlu demokrasileri tartışırken yararlanılan ana akım iki teorik yaklaşımda (realizm ve liberalizm) bir boşluk olduğuna dikkat çekmiş olmasıdır. Literatür taramasında da aktarıldığı gibi, realizm için devlet bir güvenlik arayışının sonucudur ve insanlar doğa durumundaki korkularını, özgürlüklerinin bir kısmını kendisine aktarmaları sonucu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla korku, insan doğasında yerleşik olarak bulunan son derece insani bir kavramdır. Devletin yarattığı korku, siyasetin doğasına ilişkindir ve belirli bir güvenliğe erişmek için ödenen birtakım bedellerden sadece birisidir. Bu açıdan düşünüldüğünde, realizmin korkuya pozitif bir değer yüklediğini ve insan doğasını, devleti ve sistemi standartlaştırarak bu yöndeki olay ve olguları açıklamaya çalıştığı öne sürülebilir. Fakat kusurlu demokrasiler olarak adlandırdığımız rejimler, kendilerini bu standartlaşma sürecinin uzağında konumlandırmaktadır. Çünkü bu rejimlerin realizmin karşısında konumlandırıldıklarında oldukça liberal enstrümanlara sahip oldukları görülmektedir. Oysa bu rejimlerdeki liberal enstrümanlar, sadece seçmen davranışlarını ve uluslararası kamuoyunu sakin tutmak için kullanılmakta ve esasında özden yoksun, görüntüsel olgulardır. Örneğin, seçimlerin düzenli olarak yapılıyor olması, demokrasinin seçimlere indirgenmesi tehlikesini bir ölçüde maskeler. Sivil toplum örgütlerine bazı hakların veriliyor olması, bu örgütlerin

ödeneklerinin doğrudan hükümet tarafından aktarıldığını ve bu aktarma işleminin belirli bir kazan-kazan durumunu şartladığını gizleyebilir. Dolayısıyla özsel bir liberal mantıktan ziyade görüntülere dayanan ve belirli pragmatik amaçlar için yararlanılan bu enstrümanlar, dış politikada daha çatışmacı eğilimler sergilediği doğrulanan rejimler için temel var oluş prensiplerinden ve liberalizmin çekirdek yaklaşımlarından uzaktır. Bu nedenle, kusurlu demokrasilerin realizm ile olduğu kadar liberalizmle beraber değerlendirmesi de hata payı yüksek analizler doğurabilir. Bu hata payından kurtulabilmek için teorik açıdan yaklaşımda bulunurken, bu rejimlerin iki teorinin de boşluklarından faydalandığını bilmek gerekmektedir. Çünkü karşılaştığımız bu rejimler ancak “realist görünümlü liberal devlet” ile “liberal görünümlü realist devletin” sentezlenmiş versiyonu olarak tanımlanabilir.

Çalışmada karşılaşılan sınırlılıklar/eksiklikler ise üç başlıkta özetlenebilir: Bunlardan ilki, kusurlu demokratik rejimlere yönelik vaka odaklı çalışmalardaki yetersizliktir. Literatürde ağırlıklı olan yaklaşım, bu rejimleri tanımlama, sınıflandırma ve karakteristik özelliklerini karşılaştırma üzerine kuruludur ve genelde teorik tartışmalara odaklanmaktadır. Çalışma süresince ülke ya da bölge odaklı karşılaştırmalı analizlerin sayısının düşük olması dikkat çekmiştir. İkinci sınırlılık, bu rejimleri incelerken seçmen davranışına yönelik motivasyonların kapsamlı olarak analiz edilmesindeki eksikliklerdir. Bu çalışma, söz konusu rejimlerdeki seçmen desteğinin, denetimsizliğin ve çatışmacı dış politika tercihinin sadece korku faktörüyle açıklanabileceği şeklindeki iddialı düşünceden bir hayli uzaktır. Bu çalışmada, seçmen desteğini ekonomik endişelerden kaynaklı olarak korku kavramıyla açıklanmaya odaklanılmış ve öne sürülen hipotez çeşitli veri setleriyle doğrulanmış olsa da bu rejimlere güç veren ve aydınlatılmayı bekleyen başka faktörler de pekala mevcut

olabilir. Üçüncü ve son sınırlılık ise korkunun ekonomik değişkenlere odaklanarak açıklanmasıdır. Çalışmada, kaynakların keyfi dağıtıldığı, şeffaflığın olmadığı, yolsuzluğun yüksek olduğu ve iktisadi ilişkilerin ahbap-çavuş kapitalizmine dayandığı bir rejimin vatandaşlar nezdinde korku içerdiği ve bu korku sebebiyle onları hükümet ile yakınlaşma yoluna ittiği ve bunun da hükümetleri denetimsiz kılarak onlara dış politikada çatışmacı tercihlerde bulunma imtiyazı sağladığı öne sürülmüştür. Ancak korkunun farklı metodolojik yaklaşımlarla açıklanması da, örneğin bireylerin tercih eğilimlerine odaklanan bir deney ya da ekonomik değişkenler dışında başka faktörlerle yorumlanması, önemli bir katkı olacaktır.

KAYNAKÇA

Akal, Cemal Bâli. 2013. "Bir Devlet Kuramı İçin Giriş." *Devlet Kuramı* içinde, derleyen: Cemal Bâli Akal, 13-33. Ankara: Dost Kitabevi.

Arnhart, Larry. 2005. *Plato'dan Rawls'a Siyasi Düşünce Tarihi*. Çeviren A. Kemal Bayram. Ankara: Adres Yayınları.

Balcı , Ali, ve Tuncay Kardeş. 2014. "Realizm." *Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Konular* içinde, derleyen: Şaban Kardeş ve Ali Balcı, 119-135. İstanbul: Küre Yayınları.

Baylis, John. "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı." *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5 (18): 69-85.

Blits, Jan H. 1989. "Hobbesian Fear." *Political Theory* 17 (3): 417-431.

Boétie, Etienne de La. 2017. *Diktatöre Karşı Gönüllü Kölelik Üzerine Söylev*. Çeviren Dilara Keçeli. İstanbul: Liber Plus Yayınları.

Bogaards, Matthijs. 2009. "How to Classify Hybrid Regimes? Defective Democracy and Electoral Authoritarianism." *Democratization* 16 (2): 339-423.
doi:10.1080/13510340902777800.

Carr, Edward Hallett. 2015. *Yirmi Yıl Krizi 1919-1939*. Çeviren Can Cemgil. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Corruption Perceptions Index 2017. Erişim tarihi: 25 Mart 2018.
https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017.

Coşkun, Bezen Balamir. 2014. "İşbirliği" *Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori,*

Kavram ve Konular içinde, derleyen: Şaban Kardeş ve Ali Balcı. 409-417. İstanbul: Küre Yayınları.

Cox, Robert. 1983. "Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method." *Journal of International Studies* 12 (12): 162-175.

Dahl, Robert A. 1971. *Polyarchy Participation And Opposition*. Çeviren: Memduh Aslan. New Haven And London: Yale University Press. 1-15. Erişim tarihi: 22 Mayıs 2018. <http://www.canaktan.org/politika/demokrasi/makaleler/poliarsi.htm>

Diamond, Larry Jay. 2002. "Thinking About Hybrid Regimes." *Journal of Democracy* 13 (2): 21-35. doi:10.1353/jod.2002.0025.

Donnelly, Jack. 2000. *Realism and International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Doyle, W. Michael. 1983. "Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs." *Philosophy and Public Affairs*. 12 (3): 205-235.

Doyle, W. Michael. 2005. "Three Pillars of the Liberal Peace." *The American Political Science Review*. 99 (3): 463-466.

Dumont, Louis. 2013. "Bireycilik Üzerine Denemeler: Doğu. XIII. Yüzyıldan Başlayarak Siyaset Kategorisi ve Devlet." *Devlet Kuramı* içinde, derleyen: Cemal Bâli Akal. Ankara: Dost Kitabevi.

Durgut, Burak. 2017. "Demokratik Barış Teorisi'ne Bir Bakış: Mülkiyet Hakkı Perspektifi." Doktora Tezi, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi.

Esen, Berk, ve Şebnem Gümüşçü. 2016. "Rising Competitive Authoritarianism in Turkey." *Third World Quarterly* 37 (9): 1581-1606. doi:10.1080/01436597.2015.1135732.

Freedom House Index. Erişim tarihi: 14 Ocak 2018. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2018>.

Fukuyama, Francis. 1989. "The End of History?" *The National Interest* 16: 3-18.
Erişim tarihi: 12 Nisan 2018. <http://www.jstor.org/stable/24027184>.

Gartzke, Eric. 1998. "Kant We All Just get Along? Opportunity, Willingness, and the Origins of the Democratic Peace." *American Journal of Political Science*. 42 (1): 1-27.

Gartzke, Eric, "The Capitalist Peace." *American Journal of Political Science*. 51 (1): 166-191.

Göze, Ayferi. 2011. *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
Gierke, Otto. 2013. "Orta Çağ'da Siyasi Kuramlar: Devlet ve Hukuk" *Devlet Kuramı* içinde, derleyen: Cemal Bâli Akal. Ankara: Dost Kitabevi.

Hayek, Friedrich August von. 2015. *Kölelik Yolu*. İstanbul: Liberte Yayınları.

Höffe, Otfried. 2013. "Bir şeytan halkının bile devlete ihtiyacı vardır. Tabii adaletin ikilemi" *Devlet Kuramı* içinde, derleyen Cemal Bâli Akal, 323-341. Ankara: Dost Kitabevi.

Hobbes, Thomas. 2012. *Leviathan veya Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği, Biçimi ve Kudreti*. Çeviren Semih Lim. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Hume, David. 2016. *İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme*. Çeviren Aziz Yardımlı. İstanbul: İdea Yayınevi.

İskit, Temel. 2012. *Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Jakonen, Mikko. 2011. "Thomas Hobbes on fear, mines, aisthesis and politics." *Journal of Social Theory* 12 (2): 157-176.

Jervis, Robert. 1999. "Realism, Neoliberalism, and Cooperation: Understanding the

Debate." *International Security* 24 (1): 42-63.

Jervis, Robert. 1999. "Realism, Neoliberalism, and Cooperation: Understanding the Debate." *International Security* (The MIT Press) 24 (1): 42-63. Erişim tarihi: 20 Şubat 2018. <http://www.jstor.org/stable/2539347>.

Kant, Immanuel. 1960. *Ebedi Bariş Üzerine Felsefi Deneme*. Çeviren Yavuz Abadan ve Seha L. Meral. Ankara: Ajans Türk Matbaası.

Kauffman, Daniel, Aart Kraay, ve Massimo Mastruzzi. 2010. "The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues". World Bank Araştırma Raporu, Erişim Tarihi: 22 Nisan 2018. <https://ssrn.com/abstract=1682130>.

Keohane, Robert O. 1984. *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton: Princeton University Press .

Keohane, Robert O. 1990. "International Liberalism Reconsidered." *The Economic Limits to Modern Politics* içinde, derleyen: John Dunn, 165-194. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511559174.008.

Keohane, Robert O., ve Joseph S. Nye. 2001. *Power and Interdependence*. 3. New York: Longman.

Lamy, Steven L. 2014. "Contemporary Mainstream Approaches: Neo-realism and Neo-liberalism." *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations* içinde, derleyen: John Baylis, Steve Smith ve Patricia Owens, 126-140. Oxford: Oxford University Press.

Leung, Janice. 2000. "Machiavelli and International Relations Theory." *Glendon Journal of International Studies* 1: 3-13.

Levitsky, Steven, ve Lucan A. Way. 2002. "Elections Without Democracy: The Rise of Competitive Authoritarianism." *Journal of Democracy* 13 (2): 51-65.

Locke, John. 2016. "Birey ve Mülkiyetin Savunusu." *Özgürlüğün İdeolojisi* içinde, derleyen: Doğan Gürpınar, 21-51. İstanbul: Liber Plus Yayınları.

Locke, John. 2016. "Bireyin ve Mülkiyetin Savunusu." *Özgürlüğün İdeolojisi Realizm* içinde, derleyen: Doğan Gürpınar. İstanbul: Liber Plus Yayınları.

Locke, John. 2016. "Fethetmeye Dair." *Barışın İdeolojisi: Liberal Perspektiften Uluslararası İlişkiler* içinde, derleyen: Burak Bilgehan Özpek, 21-37. İstanbul: Liber Plus Yayınları.

Mölder, Holger. 2011. "The Culture of Fear in International Politics - a Western dominated International System and its Extremist Challenges." *Estonian National Defense College Proceedings* 241-263.

Machiavelli, Niccolo. 2009. *Titus Livius'un İlk On Kitabı Üzerine : Söylevler*. Çeviren Alev Tolga. İstanbul: Say Yayınları.

Machiavelli, Niccolo. 2010. *Prens*. Çeviren Özlem Pekcan. Ankara: Öteki Yayınları.

Mairet, Gérard. 2013. "Padovalı Marsilius'dan Louis XIV'e Laik Devletin Doğuşu". *Devlet Kuramı* içinde, derleyen: Cemal Bâli Akal. Ankara: Dost Kitabevi.

Mansfield, Edward D., ve Jack Snyder. 1995. "Democratization and War." *Foreign Affairs* 74 (3): 79-97.

Maoz, Zeev ve Russett, Bruce. 1993. "Normative and Structural Causes of Democratic Peace." *The American Political Science Review*. 87 (3): 624-638.

Marshall, Monty G., Ted Robert Gur, ve Keith Jagers. 2017. "Polity IV Project." *Center for Systemic Peace*. Erişim tarihi: 13 Nisan 2018.
<http://www.systemicpeace.org/inscr/p4manualv2016.pdf>.

Merkel, Wolfgang, ve Aurel Croissant. 2007. "Conclusion: Good and Defective Democracies." *Democratization* 11 (5): 119-213.
doi:10.1080/13510340412331304651.

Mearsheimer John J. 1994. "The False Promise of International Institutions." *International Security* 19 (3): 5-49. doi:10.2307/2539078.

Mearsheimer John J. 2003. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton&Company.

Monty G. Marshall, Ted R. Gurr, Keith Jagers. "Polity IV Project." Polity IV Project: Dataset User's Manual. Center for Systematic Peace, Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2018. <http://www.systemicpeace.org/inscr/p4manualv2016.pdf>

Moravcsik, Andrew. 2008. "The New Liberalism." *The Oxford Handbook of International Relations* içinde, derleyen: Christian Reus-Smit ve Duncan Snidal, 234-255. New York: Oxford University Press.

Morgenthau, Hans J. 1970. *Uluslararası Politika*. Çeviren Baskın Oran ve Ünsal Oskay. Cilt I. Ankara: Sevinç Matbaası.

Mousseau, Michael. 2000. "Market Prosperity, Democratic Consolidation, and Democratic Peace." *The Journal of Conflict Resolution*. 44 (4): 472-507.

Mousseau, Michael. 2003. "The Nexus of Market Society, Liberal Preferences, and Democratic Peace: Interdisciplinary Theory and Evidence." *International Studies Quarterly*. 47 (4): 483-510.

Mukand, Sharun, ve Dani Rodrik. 2015. The Political Economy of Liberal Democracy. Erişim Tarihi: 12 Haziran 2018.
https://drodrik.scholar.harvard.edu/files/dani-rodrik/files/the_political_economy_of_liberal_democracy_27march2017.pdf

Nogayeva, Ainur. 2011. *Orta Asya'da ABD, Rusya ve Çin: Stratejik Denge*

Arayışları. Ankara: USAK Yayınları.

Nozick, Robert. 2015. *Anarşi, Devlet ve Ütopya*. Çeviren Alişan Oktay. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

O'Donnell, Guillermo A. 1994. "Delegative Democracy." *Journal of Democracy* 5 (1): 55-69. doi:10.1353/jod.1994.0010.

OECD Better Life Index. Erişim tarihi: 22 Mayıs 2018.
<http://www.oecdbetterlifeindex.org/>.

Ongur, Hakan Övünç. 2014. "Bir Karabasan Olarak Hegel'in Devleti." Erişim tarihi: 14 Şubat 2018. <http://ovuncongur.com/bir-karabasan-olarak-hegelin-devleti/>.

Oğuzlu, Tarık. 2014. "Liberalizm." *Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Konular* içinde, derleyen: Şaban Kardaş ve Ali Balcı. İstanbul: Küre Yayınları.

Özbudun, Ergun. 2016. *Otoriter Rejimler, Seçimsel Demokrasiler ve Türkiye*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Özpek, Burak Bilgehan. 2016. "Fethetmeye Dair." *Barışın İdeolojisi: Liberal Perspektiften Uluslararası İlişkiler* içinde, derleyen: Burak Bilgehan Özpek, 22-24. İstanbul: Liber Plus Yayınları.

Özpek, Burak Bilgehan. 2014. "Liberalizm ve Uluslararası İlişkiler." *Uluslararası İlişkiler Teorileri* içinde, derleyen: Ramazan Gözen. 121-156. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Pashaklanlou, Arash Heydarian. 2017. *Realism and Fear in International Relations Morgenthau, Waltz and Mearsheimer Reconsidered*. Cham: Palgrave Macmillan.

Przeworski, Adam. 1995. *Demokrasi ve Piyasa: Doğu Avrupa ve Latin Amerika'da Siyasal ve Ekonomik Reformlar*. Çeviren İlder Turan. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.

Polachek, W. Solomon. 1980. "Conflict and Trade." *Journal of Conflict Resolution*. 24 (1): 55-78.

Rummel, J. Rudolph. 1983. "Libertarianism and International Violence." *Journal of Conflict Resolution*. 27 (1): 27-71.

Schedler, Andreas. 2006. "The Logic of Electoral Authoritarianism." *Electoral Authoritarianism: The Dynamics of Unfree Competition* içinde, derleyen: Andreas Schedler, 1-23. Boulder: Lynne Rienner Publishers.

Schedler, Andreas. 2002. "The Menu of Manipulation." *Journal of Democracy* 13 (2): 36-50. doi:10.1353/jod.2002.0031.

Schweller, Randall L. 1994. "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In." *International Security* 19 (1): 72-107. doi:10.2307/2539149.

Schmitt, Carl. 2012. *Siyasal Kavramı*. Çeviren Ece Boztepe. İstanbul: Metis Yayınları.

Schmitt, Carl. 2014. *Parlamenter Demokrasinin Krizi*. Çeviren A. Emre Zeybekoğlu. Ankara: Dost Kitabevi.

Schmitt, Carl. 2016. *Siyasi İlahiyat Egemenlik Kuramı Üzerine Dört Bölüm*. Çeviren A. Emre Zeybekoğlu. Ankara: Dost Kitabevi.

Shevtsova, Lilia. 2015. "Forward to the Past in Russia." *Journal of Democracy* 26 (2): 22-36. doi:10.1353/jod.2015.0028.

Singer, Peter. 2003. *Hegel/Düşüncenin Ustaları*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Strauss, Leo. 2013. "Tabii Hak ve Tarih." *Devlet Kuramı içinde*, derleyen: Cemal Bâli Akal. Ankara: Dost Kitabevi.

Tang, Shiping. 2008. "Fear in International Politics: Two Positions." *International*

Studies Review 10 (3): 451-471.

Tanrısever, Oktay. 2004. "Yöntem Sorunu: Gelenekselcilik-Davranışsalcılık Tartışması." *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar* içinde, derleyen: Atilla Eralp, 89-131. İstanbul: İletişim Yayınları.

Thiele, Leslie Paul. 2002. *Thinking Politics: Perspectives in Ancient, Modern and Postmodern Political Theory*. New York: Chatnam House Publishers.

Waal, Frans De. 2014. *Bonobo ve Ateist Primatlar Arasında İnsanı Aramak*. İstanbul: Metis Yayıncılık.

Walt, Stephen. 1998. "International Relations: One World, Many Theories." *Foreign Policy*, 110 (1): 29-46. doi: 10.2307/1149275.

Walt, Stephen M. 1985. "Alliance Formation and the Balance of Power." *International Security* 9 (4): 3-43. doi: 10.2307/2538540.

Walt, Stephen M. 1987. *The Origin of Alliances*. Ithaca: Cornell University Press.

Waltz, Kenneth N. 1962. "Kant, Liberalism, and War." *The American Political Science Review* 56 (2): 331-340. doi:10.2307/1952369.

Waltz, Kenneth N. 2015. *Uluslararası Politika Teorisi*. İstanbul: Phoenix Yayınevi.

Wivel, Anders. 2017. *Realism in Foreign Policy Analysis*. Realism in Foreign Policy Analysis. Erişim Tarihi: 22 Haziran 2018.
<http://politics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-e-9780190228637-e-475>

Wolfgang, Merkel. 2007. "Embedded and Defective Democracies." *Democratization* 11 (5): 33-58. doi:10.1080/13510340412331304598.

World Happiness Report 2017. Erişim Tarihi: 18 Ocak 2018.

<http://worldhappiness.report/ed/2017/>.

Yılmaz, Muzaffer Ercan. 2006. *Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü İnsan Uyuşmazlıklarının Kaynakları ve Çözüm Paradigmaları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Zakaria, Fareed. 1999. "İlliberal Demokrasinin Yükselişi." *Liberal Düşünce* (14): 7-19. Erişim Tarihi: 20 Haziran 2018.

<http://www.libertedownload.com/LD/arsiv/14/02-fareed-zakaria-illiberal-demokrasinin-yukselisi.pdf>.

Zakaria, Fareed. 1997. "The Rise of İlliberal Democracy." *Foreign Affairs* 76 (6): 22-43.